

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı

Yusufeli
YOKUŞLU KÖYÜ'NÜN COĞRAFİ ETÜDÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Araş.Gör.Abdullah KÖSE

Erzurum, 1987

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	IV
GİRİŞ.....	1
1.Araştırma Sahasının Genel Coğrafi Tanıtımı.....	1
2.Araştırmanın Amacı ve Metodu.....	4
BÖLÜM 1	
FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	6
1.1.Jeomorfolojik Özellikler.....	7
a.Stratigrafik-Litolojik Özellikler.....	7
b.Tektonik.....	8
c.Yeryüzü Şekilleri.....	8
1.2.İklim Özellikleri.....	12
1.3.Toprak ve Bitki Ortüsü Özellikleri.....	22
1.4.Hidrografik Özellikler.....	25
BÖLÜM 2	
BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	28
A.NÜFUS.....	29
2.1.Nüfus Artışları.....	29
2.2.Nüfus Yoğunluğu.....	32
2.3.Nüfus Hareketleri.....	35
a.Köye Göçler.....	35
b.Köyden Göçler.....	35
c.Doğumlar ve Ölümler.....	37
2.4.Nüfusun Diğer Özellikleri.....	38
a.Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı.....	38
b.Eğitim Durumu.....	41
c.Beslenme ve Sağlık Durumu.....	42
2.5.Köyde Yaşayış.....	43
B.YERLEŞME.....	46
2.1.Genel Bakış.....	46
2.2.Tarihî Gelişim.....	47

2.3.Yerleşmenin Şekli ve Nedenleri.....	51
a.Fizikî Faktörler.....	53
b.Beşerî ve İktisadî Faktörler.....	56
2.4.Meskenleri Etkileyen Faktörler.....	56
a.Jeomorfolojik Özellikler ve Meskenler.....	56
b.İklim Şartları ve Meskenler.....	57
c.Ekonomik Şartlar ve Meskenler.....	59
d.Sosyal Yapı ve Meskenler.....	60
2.5.Yapı Malzemesi ve Meskenler.....	61
2.6.Çatı Şekillerine Göre Meskenler.....	64
2.7.Çatı Örtü Malzemesine Göre Meskenler.....	67
2.8.Kat Durumuna Göre Meskenler.....	69
2.9.Fonksiyonlarına Göre Meskenler.....	70
2.10.Yokuşlu Köyü'ne Bağlı Geçici Yerleşmelerin Özellikleri.....	81
a.Yokuşlu Mezraası.....	81
b.Yokuşlu Köyü Yaylası.....	83

BÖLÜM 3

İKTİSADİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	86
A.TARIM.....	87
3.1.Genel Özellikler.....	87
a.Tarla Yüzölçümleri.....	89
b.Mülkiyet Durumu.....	91
3.2.Tarımsal Faaliyet Sahalarının Dağılışı.....	93
3.3.Yetiştirilen Başlıca Tarım Ürünleri.....	96
a.Yem Bitkileri.....	96
b.Tahıllar.....	97
c.Bağ ve Bahçe Ürünleri.....	100
3.4.Tarımsal Organizasyon.....	101
3.5.Tarımla İlgili Başlıca Sorunlar.....	103
B.HAYVANCILIK.....	105
3.1.Genel Özellikler.....	105
3.2.Yetiştirilen Hayvanlar.....	107
a.Büyükbaş Hayvancılık.....	108
b.Küçükbaş Hayvancılık.....	109

III

	<u>Sayfa</u>
c.Kümes Hayvancılığı.....	110
d.Yük ve Çeki Hayvanları.....	110
e.Arıcılık.....	110
3.3.Hayvancılık Organizasyonu.....	111
3.4.Hayvancılıkla İlgili Başlıca Sorunlar.....	112
C.DİĞER İKTİSADİ FAALİYETLER.....	114
3.1.El Sanatları.....	114
3.2.Ulaşım ve Ticaret.....	114
3.3.Ormancılık.....	117
ÖZET VE SONUÇ.....	118
ARAŞTIRMA SAHASININ TEMEL SORUNLARI VE BAŞLICA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	124
BAŞVURULAN KAYNAKLAR.....	133
FOTOĞRAFLAR.....	135
EKLER.....	144
Köy Coğrafya Etüdü İçin Anket Formu.....	144

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığımız bu çalışmanın konusunu, Artvin ili Yusufeli ilçesi sınırları içerisinde yer alan Yokuşlu Köyü'nün Bölgesel Coğrafya açısından etüd edilmesi oluşturmuştur.

1985 sayım sonuçlarına göre Türkiye nüfusunun % 49'u, 39 035 adet köy yerleşmesinde yaşamaktadır. Ancak, köy yerleşmelerinin sosyo-ekonomik sorunlarının belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmalar, henüz yeterli sayıda değildir.

En küçük coğrafi yörelerden biri olan köy yerleşmelerinde, coğrafi farklılıklar nedeniyle, birbirinden çok değişik hayat tarzı ve sosyo-ekonomik özellikler ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı, kırsal kesime götürülecek hizmetler ve yapılacak yatırımların isabetli olabilmesi için; bu gibi yörelerin fizikî, beşerî ve ekonomik özellikleri, analitik bir yaklaşımla incelenip, coğrafi metodla sentez edilmesi düşüncesindeyiz. Çünkü kalkınmayı geciktiren veya engelleyen temel faktörler, büyük ölçüde yörelerin coğrafi özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Fizikî coğrafya özellikleri ile beşerî ve ekonomik hayat arasında bir paralellik bulunması, coğrafi özelliklerden kaynaklanan bir çok sorunun varlığı, kırsal yöreler için yapılmış ayrıntılı coğrafi etüdlerin sayıca yetersiz olması; araştırma sahası olarak Yokuşlu Köyü'nü seçmemizde esas rolü oynamıştır.

Araştırma sahasının seçiminde ve çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, tez yöneticisi hocam Doç. Dr. Hayati DOĞANAY'a şükranlarımı sunarım.

Arazi gözlemleri sırasında yakın ilgi ve yardımlarını gördüğümüz Yokuşlu Köyü halkına, bu çalışmanın hazırlanmasında büyük ölçüde görüşlerinden yararlandığım hocam Yrd. Doç. Ergün DAYAN, Yrd. Doç. Ramazan ÖZEY, Yrd. Doç. Özer YILMAZ ile emeği geçen meslekdaşlarımıza teşekkürü borç bilirim.

G İ R İ Ş

1. ARAŞTIRMA SAHASININ GENEL COĞRAFI TANITIMI

Kaynağını Kop Dağları'ndan alıp Karadeniz'e dökülen Çoruh ırmağı, Artvin'e kadar güneybatı-kuzeydoğu, Artvin'den Karadeniz'e döküldüğü yere kadar kuzey-güney istikametinde uzanmaktadır. Yükseltisi 4000 m.ye yaklaşan Doğu Karadeniz Dağları ile yükseltisi 3000 m.yi aşan Mescit ve Yanlızçam Dağları arasında akan Çoruh, çok yerde derinliği 700-900 m.yi bulan ve iki yamaç arasındaki genişliği hiç bir yerde 1500 m.yi aşmayan bir vadi içerisinde akmaktadır. Hatta bir kaç yerde, genişliği 50-60 m. olan kanyon vadiler de yer almaktadır(1).

Çoruh ırmağı, kollarıyla birlikte araziye derin vadiler açarak parçalamış; tarım alanlarının, vadi tabanında alüviyal düzlüklerin genişlediği yerler ile yüksek kesimlerde, akarsu aşındırması ile birbirinden ayrılmış küçük düzlüklerde sınırlı kalmasına neden olmuştur. Nüfus ve yerleşme, vadi tabanında ve yüksek kesimlerdeki tarım alanlarında yoğunluk kazanmıştır. Coğrafi şartlara uygun olarak bir arada yürütülen tarım ve hayvancılık, birbirlerini tamamlayan ekonomik faaliyetler durumuna gelerek, yerleşme şekli olarak köylere bağlı mezraa ve yaylaların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Araştırma sahasını oluşturan Yokuşlu Köyü, Artvin il sınırları içerisinde yer almaktadır(Şekil:1). İdari bakımdan Yusufeli ilçesine bağlı olan Yokuşlu Köyü; Orta Çoruh havzasında, İspir ilçesi sınırında bulunmaktadır. Köyün batısındaki Geçitağzı Köyü ile Kuzeyindeki Üzümbağı Köyü, İspir ilçesine; güneyindeki Yeşilyurt Köyü ise Tortum ilçesine bağlıdır. Do-

(1) TARKAN, M.T., 1973, Orta ve Aşağı Çoruh Havzası. Beşerî ve İktisadî Coğrafya Bakımından Bir Bölge Araştırması. Cumhuriyetin 50. Yılı Armağanı. Atatürk Üniv. Yay. No. 166, Ed. Fak. Yay. No. 37, Araşt. Ser. No. 29, ANKARA.

ğusunda,Yusufeli ilçesine bağlı Köprügören Köyü yer almaktadır(Şekil:2).

Yokuşlu Köyü,Çoruh vadisi tabanındaki tarım arazisine bağlı olarak ortaya çıkmıştır(Foto:1).

Köyün eski adı "Nihah"dır.Türkçe olmadığı sanılan köy adı,arazi çok arızalı ve eğimli olduğundan "Yokuşlu Köyü" olarak değiştirilmiştir.

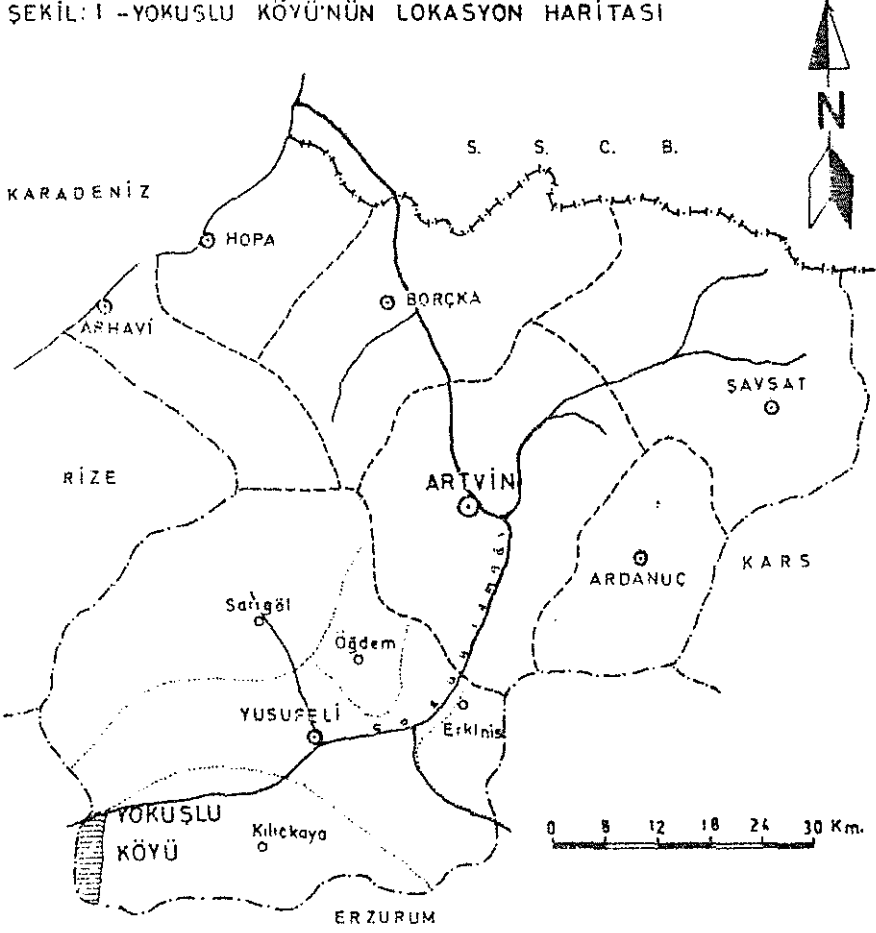
Küçük bir yerleşme birimi olan 38 hanelik Yokuşlu Köyünün 1986 yılı nüfusu 213'dur.

Tarafımızdan 1/25 000 ölçekli topoğrafya haritası üzerinde,kare metodu ile yapılan hesaplara göre,Yokuşlu Köyü arazisinin yüzölçümü 1460 ha. kadardır.Ancak bu arazi,Değirmen deresi tarafından parçalanarak çok arızalı bir yapı kazanmıştır.Arazi eğimi çok fazla olduğundan,tarım yapılabilecek sahalara oldukça sınırlıdır.Nitekim eğimin azaldığı araziler,tarım faaliyetlerine ayrılmıştır.

Tarım arazilerinin az ve birbirinden uzak konumlarda yer almalarına,kısa mesafelerde yükseltinin ve iklim şartlarının değişmesine bağlı olarak,bütün yörede olduğu gibi,araştırma sanasında da köyaltı yerleşmeleri ortaya çıkmıştır.Çoruh vadisi tabanında,deniz seviyesinden 800 m. yükseklikte Yokuşlu Köyü yer alırken;köyün yaklaşık 4 km. güneyinde,Değirmen deresi vadisinin batı yamacı üzerinde,deniz seviyesinden 1500m.yükseklikte,tarım arazisinin mevcudiyetine bağlı olarak Yokuşlu Mezraası kurulmuştur(Şekil:2).Yaz mevsiminde ikâmet edilen bu köyaltı yerleşmesinin batısındaki tarım arazilerinde tahıl tarımı yapılmakta,gündüzleri yaylada otlatılan hayvanlar,geceleri mezradaki ahırlarda barındırılmaktadır.5 ailenin sürekli ikâmet yeri olan mezraa,bir köy görünümündedir(Foto:2).

Hayvancılık faaliyeti için büyük önemi bulunan yayla,mezraanın güneyinde,deniz seviyesinden 1900-2100 m. yükseklikte yer almaktadır.Yöreye has bir özellik olarak,Yokuşlu Köyü'ne ait yaylada yerleşme bulunmamaktadır.Ayrıca,yaz mevsiminde sadece öküzlerin otlatıldığı 2300-2400 m. yükseltideki "Öküz Yatağı" mevkiinde bir başka mera alanı yer almaktadır.

ŞEKİL: I -YOKUŞLU KÖYÜ'NÜN LOKASYON HARİTASI

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODU

Araştırma konumuz olan Yokuşlu Köyü halkı, yörenin sahip olduğu nisbeten yüksek tarım ve hayvancılık potansiyeline rağmen, büyük ölçüde coğrafi özelliklerden kaynaklanan bazı sorunlar nedeniyle bu potansiyeli henüz rasyonel bir şekilde değerlendirememiştir. Bu nedenle yöre, Bölgesel Coğrafya Metodu ile analiz edilmeye çalışılmıştır. Mevcut sorunların çözümüne yönelik bir takım tedbirler önermek, uygulanması halinde sanırız yörede kalkınmayı kolaylaştıracaktır.

Bilindiği ülkemizde, kırsal yerleşmelerle ilgili yeterli sayıda yöre araştırması henüz yapılmamıştır. Oysa, Türkiye nüfusunun % 49'unun yaşadığı kırsal yerleşmelerden, bölgeden bölgeye, hatta yöreden yöreye değişen coğrafi faktörlerden kaynaklanan ekonomik ve sosyal sorunlar nedeniyle, bu kesimden şehirlere sürekli göç olmaktadır. Kırsal kesimden şehirlere göçü ve dolayısıyla düzensiz şehirleşmeyi önlemek, kalkınmanın köyden başlatılması ile mümkün olacaktır.

Kırsal kesimin kalkındırılması , öncelikle bu kesimin iyi tanınmasına ve ihtiyaçlarının bilimsel esaslara dayandırılarak tesbit edilmesine bağlıdır. Çünkü, çeşitli hizmet ve yatırımların götürüleceği sahanın potansiyeli, ihtiyaç ve sorunları belirlemeden getirilecek plânlama karar ve önerileri, büyük ölçüde başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Zaten bunun ülkemizde pek çok örnekleri vardır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, kırsal kesime götürülecek hizmet ve yapılacak yatırımların planlanmasında, bir kaç köy yerleşmesini kapsayacak araştırmanın esas alınması, bu verilerden yola çıkarak bölge hakkında genellemeye gidilmisi, kanımızca son derecede yanlıştır. Çünkü, her köy yerleşim yöresinin, relief, iklim ve toprak şartları ile bitki örtüsü ve ekonomik potansiyeli birbirinden farklı olduğundan, ihtiyaçlar ve dolayısıyla götürülecek hizmetler de birbirinden farklı olacaktır.

Bunun için, sosyal ve ekonomik birer birlik teşkil eden ve bu özelliği ile bir "yöre" olarak kabul edilebilecek olan

köy yerleşmelerinin, Bölgesel Coğrafya Metodu ile analiz ve sentez edilmeleri, öyle sanıyoruz ki, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çalışmamızın amacı, temelde bu görüşlere dayandırılmıştır. Araştırma sahasının küçük bir yöreyi kapsayacak şekilde dar tutulması; fizikî, beşerî ve ekonomik özelliklerle, bunlardan kaynaklanan sorunların ayrıntılı bir şekilde incelenebilmesi düşüncesinden kaynaklanmıştır.

Araştırma, başlıca şu aşamalardan hareket edilerek gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak, araştırma sahası ile ilgili kaynaklar taranmıştır. Ancak, sahamızı doğrudan inceleme konusu olarak seçmiş herhangi bir esere rastlanmadığından, sahayı dolaylı ilgilendiren araştırmalardan kısmen yararlanılmıştır.

Bunun yanında, 1/25 000 ölçekli Türkiye Topoğrafya Haritası'nın ilgili paftası üzerinde yapılan ön çalışma ile, araştırma öncesi, yöre hakkında genel bir fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Bu aşamaları, çalışmanın en önemli ve en uzun aşaması olan, "sahada gözlem ve dokümanter veri toplama aşaması" izlemiştir. Çünkü, doğrudan araştırma sahasına yönelik bilgi ve dokümanter veriler, yok denecek kadar az olduğundan, araştırmada kullanılan bilgi ve dokümanter verilerin büyük çoğunluğu, tarafımızdan sahada uygulanan "gözlem, anket ve mülakât metodu" elde edilmiştir.

Son aşamada, elde edilen bilgi ve dokümanter veriler, Bölgesel Coğrafya Metoduna uygun olarak analiz ve sentez edilip, sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Araştırma, dört ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, sahanın fizikî coğrafya özellikleri, ikinci bölümde beşerî coğrafya özellikleri ve üçüncü bölümde iktisadî coğrafya özellikleri incelenmeye çalışılmıştır. Son bölümde ise, yörede gelişmeyi güçleştiren ve coğrafî özelliklerden kaynaklanan sorunlar, ayrı ayrı ele alınarak, çözüm yolları ile ilgili tedbirler önerilmiştir.

BÖLÜM 1

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

a. Stratigrafik-Litolojik Özellikler

Araştırma sahasında gnays, mikaşist, amfibolit ve prasinitlelerden oluşan bir kaide serisi, Permo-Karbonifer yaşlı arkoz, gravvak, şist, kuarsit ve kalkerlerle diskordan olarak örtülmektedir(1). Genç Varistik(Hersinien) devrede kristalin kaide kıvrılmış, Permien sonunda ise umumî bir yükselme hareketi meydana gelmiştir. Bölgede Trias mevcut değildir. Liasta yeni bir sedimantasyon devresi başlamış, kristalin seri üzerinde diskordan olarak, esas itibariyle kalkerlerle marnlardan ibaret bir tabaka serisi meydana gelmiştir. Seri içinde volkanik arakatkılara rastlanmaktadır. Bu serinin üzerinde lav ve tüfler, onun üzerinde de gri renkli gre, konglomera, kumlu şist ve kalkerlerden oluşan başka bir seri yer almaktadır (2). Dogger esnasında deniz çekilmiş, Lias serisinde aşınma meydana gelmiştir. Bölge, Malm ve Alt Kretase'de yeni bir transgresyona maruz kalmış, Lias serisi bariz bir diskordans ile açık renkli kalkerlerden oluşan Malm serisi tarafından örtülmüş, Kimmericien ve Andin safhalarında kıvrılma meydana gelmiştir. Alt Kretase'de sedimantasyon devam etmiş; altta marn, marnlı kalker, onun üzerinde gre, konglomera, marn ve şistli killerden oluşan seri, Üst Kretase ofiolitleri ile katedilmiştir(3). Ofiolitlerin üzerinde ise, yine kalker serisi yer almaktadır.

Araştırma sahasında Paleosen mevcut değildir. Eosen'de andezit, bazalt ve tüflerden ibaret seri oluşmuştur. Bu volkanik serinin içinde ise gre, konglomera, kil, marn ve kalkerlerden oluşan Eosen flişleri, arakatkıları oluşturur(4). Bunun

(1) ERENTÖZ, C.-KETİN, İ., 1962, 1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji haritası. Trabzon Serisi ve Açıklaması. M.T.A. Enst. Yay. s. 29, ANKARA.

(2) ERENTÖZ, C.-KETİN, İ., 1962, a.g.e., s. 7-8.

(3) ERENTÖZ, C.-KETİN, İ., 1962, a.g.e., s. 10.

(4) ERENTÖZ, C.-KETİN, İ., 1962, a.g.e., s. 34.

üzerinde ise,Miyosen kırmızımsı çökelleri bulunmaktadır(1).

b.Tektonik

Eosen'den itibaren çeşitli sedimantasyon safhalarıyla yüzlerce metre kalınlığa ulaşan seriler,Kretase sonlarında başlayıp,Oligosen'de had safhaya ulaşan Alp orojenezisi ile yükselerek,Doğu Karadeniz Dağlarını oluşturmuştur(2).Bu devrede, araştırma sahasının da içinde bulunduğu Yukarı ve Orta Çoruh'ın güneyinde,Pulur-Artvin antiklinali oluşmuştur(3).Post-Alpin hareketlerle doğu-batı yönlü faylanmalar meydana gelmiş,arazi toptan yükselmiştir(4).

Kıvrılarak yükselen bu dağ silsilesi üzerinde meydana gelen doğu-batı yönlü kırık hattının uzantısına uygun olarak Çoruh ırmağı,çizgisel aşındırmasına başlamıştır.Pleistosen'de devam eden yükselme hareketine ayak uyduran Çoruh ırmağı,yatağını derinleştirmiştir.Nitekim,İspir yakınında Çoruh vadisi içerisinde tesbit edilen 6 taraça seviyesi,bu görüşü desteklemektedir(G.Stratil-Sauer,1927).Kolu olan Değirmen dere-si ile birlikte Çoruh ırmağı,araştırma sahasında yatağını iyice derinleştirerek,arazinin çok arızalı bir görünüm kazanmasına neden olmuştur.

c.Yeryüzü Şekilleri

Çok yerde 700-900 m. derinlikte olan Çoruh vadisinin genişliği,bir kaç yerde 50-60 m.ye kadar düşmektedir(5).Yokuşlu Köyü,vadi tabanının güneyinde,genişliğin 500 m.ye ulaştığı yerde kurulmuştur(Şekil:2,Foto:1).

(1)ATALAY,İ.,1982,Türkiye Jeomorfolojisine Giriş.Ege Üniv.Sos. Bilg.Fak.Yay.No.9,s.53,İZMİR.

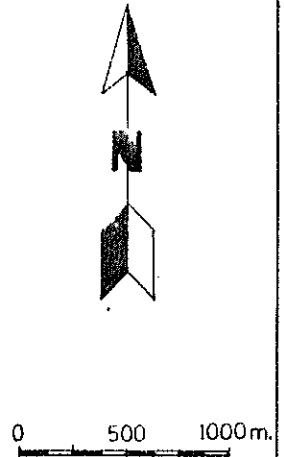
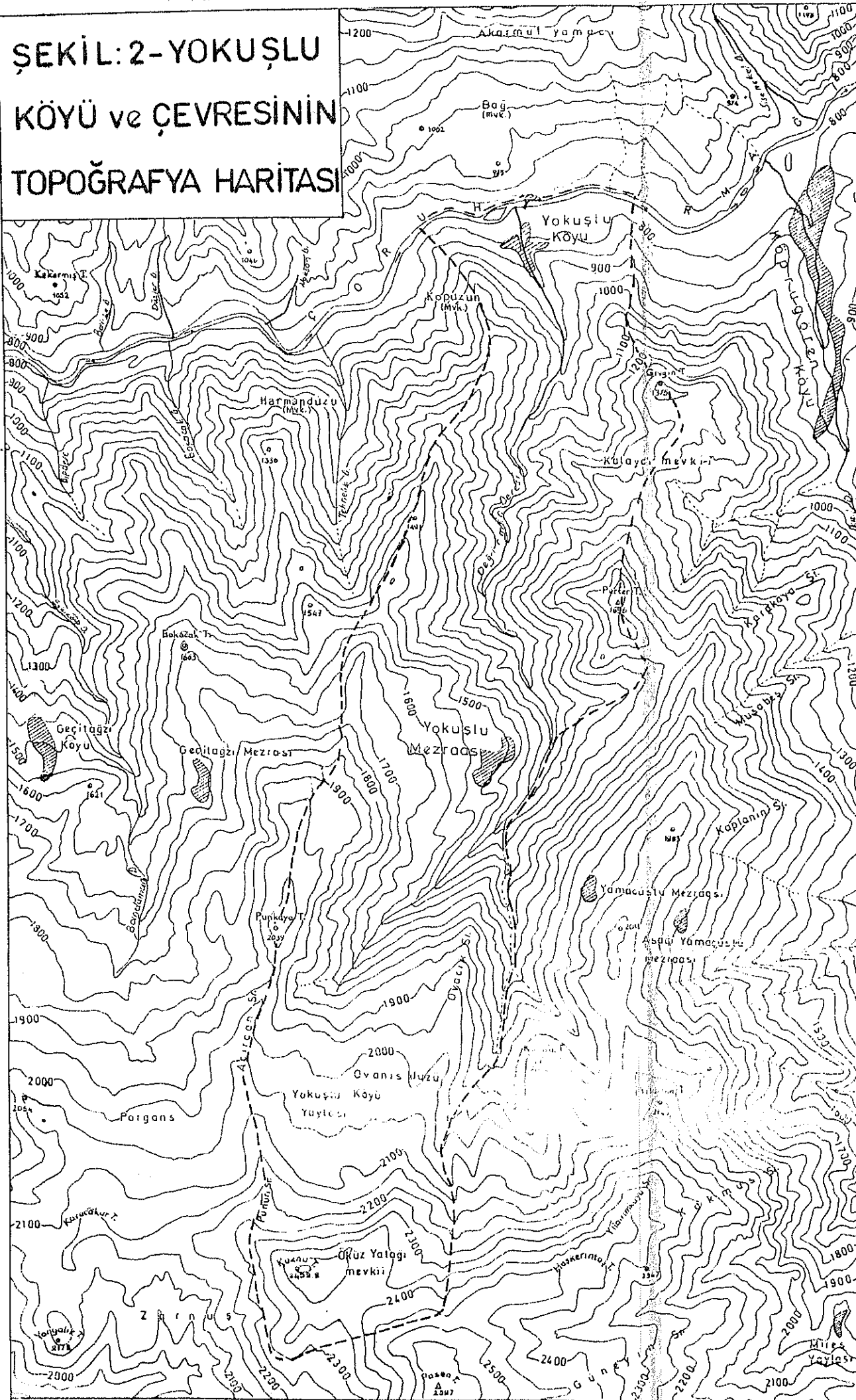
(2)ATALAY,İ.,1982,a.g.e.,s.37.

(3)ERENTÖZ,C.-KETİN,İ.,1962,a.g.e.,s.30.

(4)ERENTÖZ,C.-KETİN,İ.,1962,a.g.e.,s.39-40.

(5)TARKAN,M.T.,1973,a.g.e.,s.3.

ŞEKİL: 2-YOKUŞLU KÖYÜ ve ÇEVRESİNİN TOPOĞRAFYA HARİTASI

İŞARETLER

- ▲ Nirengi noktaları
- 500 1000 Eşyükseki eğileri
- Mezarlık alanı
- Arayışın sınırları

Kaynağını Punkaya Tepesi(2039)nin doğu yamaçlarından alan Değirmen deresi,Çoruh vadisinin güney yamacında Eosen flişlerinden oluşan araziye derin bir şekilde yarararak Çoruh ırmağına katılmaktadır(Şekil:2).Değirmen deresinin taşıdığı malzeme,Çoruh vadisinde küçük bir birikinti yelpazesi oluşturmuştur.Ortalama eğimin 6.5° olduğu bu 150 da. büyüklüğündeki birikinti yelpazesinin büyük kısmı,tarım arazisi olarak değerlendirilmiştir.

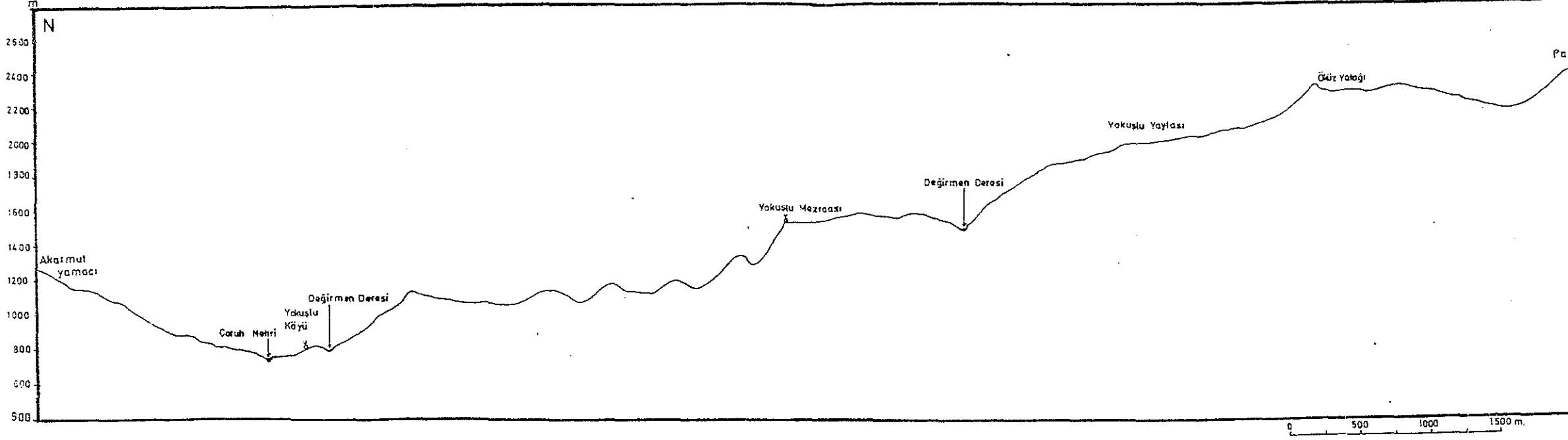
Değirmen deresi,yayladan Yokuşlu Köyü'ne kadar uzanan bölümde,sahayı oldukça derin vadilerle parçalamıştır.Hatta Yokuşlu Mezraası'nın doğusunda,Yamaçüstü Mezraası'nın yer aldığı tepe ile vadi tabanı arasındaki derinlik,650 m.ye ulaşmaktadır(Şekil:2).

Değirmen deresi,oldukça dik yamaçlı bir vadi oluşturmuştur(Foto:3).Burada taban seviyesini 780 m. yükseklikteki Çoruh ırmağı oluşturmaktadır.Derenin kaynağı ile taban seviyesi arasında seviye farkı 1000 m.yi aştığından,dik yamaçlı V tipi bir vadi oluşmuştur(Şekil:5,6).Kaynak kısmındaki saha, özellikle yayla,fazla parçalanmaya uğramamıştır(Foto:4).Ancak Karaca Tepe ile Punkaya Tepesinin kuzeyinde,dik yamaçlı derin bir vadi oluşmuştur.Vadi yamaçlarının eğimi çok fazladır(Şekil:4,5,6).Çoğu yerde eğim $25-35^{\circ}$ arasında değişirken,bazen 45° ye kadar da yükselmektedir.

Değirmen deresi vadisinin iki tarafında,parçalanmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmış ve yüksekliği 1300-2000 m. arasında değişen tepeler yer almaktadır(Şekil:3).Akarsu aşındırmasının bir sonucu olarak,Çoruh ırmağından güneye gidildikçe,yükselti artmaktadır.Çoruh nehrinin güneyi ile Değirmen deresinin doğusunda yer alan Givgin Tepesinin yüksekliği 1375 m.dir.Güneydeki Yokuşlu Mezraası'nın kuzeybatısında,Perter Tepesinin yüksekliği 1696 m. iken,yükselti güneye doğru artarak Punkaya Tepesi(2039 m.) ve Karaca Tepe(2004 m.)de 2000 m. yi,daha güneyde yer alan Pasen Tepesi(2597 m.)nde 2500 m.yi aşmaktadır(Şekil:2,3).

Pulur-Artvin antiklinalinin kuzey kanadı,Çoruh ırmağı

Sekil:4 -Yokuşlu Köyü Çevresinde, Akarmut Yamacı ile Pasen Tepe Arasından, N-S Yönünde Alınmış Profil

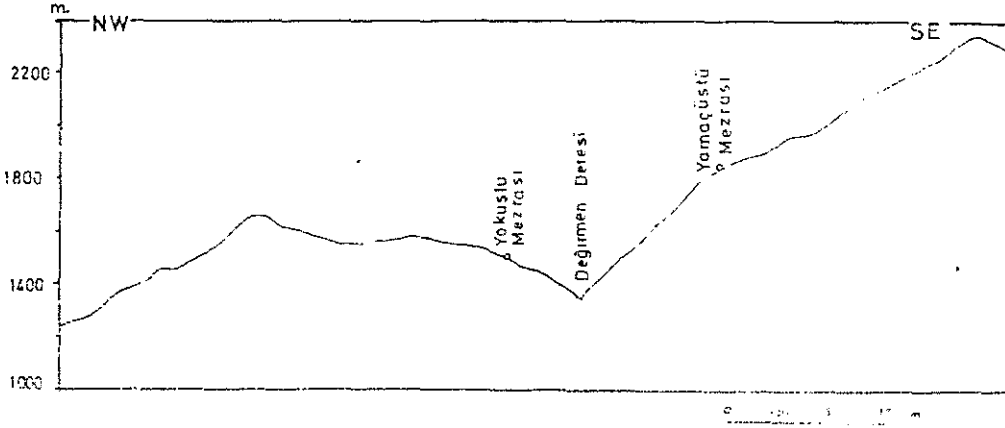

tarafından parçalanarak ortadan kaldırılmıştır. Güneye yaklaşık 20° eğimli güney kanadı, tabaka eğimine ters akış gösteren Değirmen deresi tarafından parçalanmıştır.

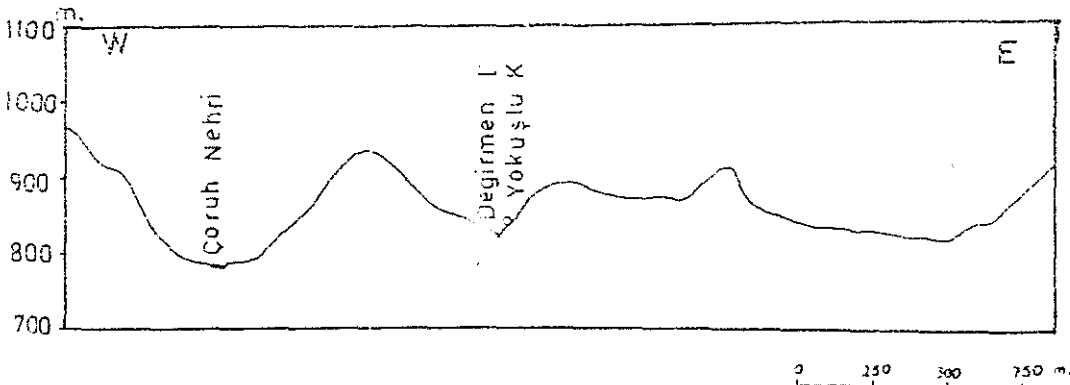
Değirmen deresinin açmış olduğu dik yamaçlı vadide eğim yüksek değerler gösterirken, vadinin batı yamacı üzerinde, eğimin 10° ye kadar düştüğü yerde, Yokuşlu Köyü kurulmuştur (Şekil: 3, 4, Foto: 3). Eğimin ortalama 10° - 20° arasında değiştiği Eosen yaşlı andezit, bazalt ve tüflerden oluşan arazinin deniz seviyesinden yüksekliği 1550-1700 m. arasındadır (Foto: 5).

Acırgan sırtı ile Ovacık sırtının güneyinde yer alan Yokuşlu Köyü yaylasının eğimi ortalama 10° civarındadır (Foto: 4). Deniz seviyesinden 1900-2100 m. yükseklikte yer alan bu yayladan başka, güneyde 2400 m. yükseklikte "Öküz Yatağı" olarak adlandırılan yaylanın eğimi 15° yi aşmaktadır (Şekil: 4, Foto: 6).

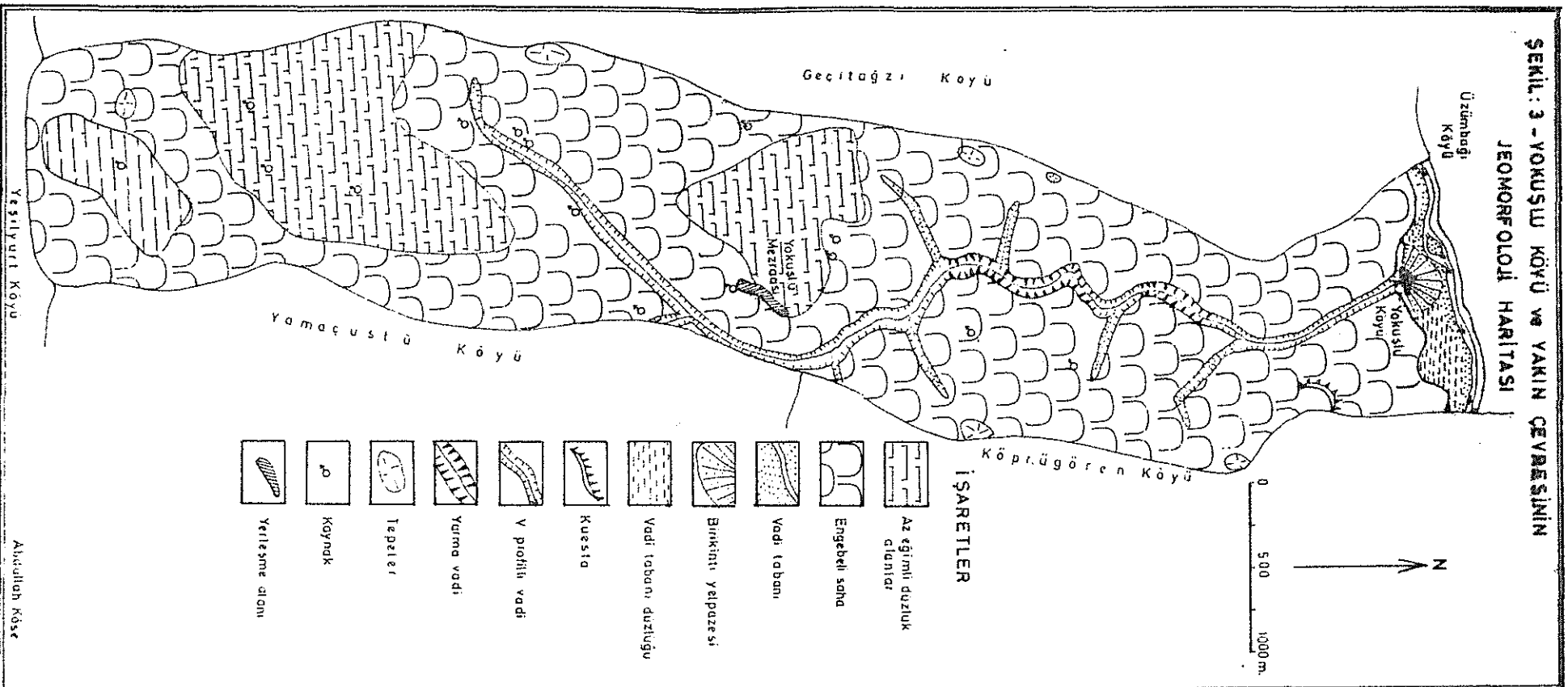
Şekil: 5 -Yokuşlu Mezraası'ndan NW-SE Yönünde Alınmış Profil

Şekil: 6 -Yokuşlu Köyü'nden W-E Yönünde Alınmış Profil

ŞEKİL: 3 - YOKUSLU KÖYÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN
JEOMORFOLOJİ HARİTASI

1.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasını oluşturan Yokuşlu Köyü, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü içerisindeki Orta Çoruh havzasında yer alması nedeniyle, Doğu Karadeniz Bölümünün kıyı kesiminde görülen nemli iklim şartlarına, burada rastlamak mümkün değildir. Yöre ikliminin ortaya çıkışında, genel olarak büyük hava durumları etkili olurken, yeryüzü şekilleri de bu iklim tipinin değişikliğe uğramasına neden olmaktadır.

Kış mevsiminde Türkiye'yi etkisi altına alan kutbî hava kütleleri ile Batı Akdeniz'de oluşan gezici siklonlar, bol miktarda yağış bırakırlar(1). Buna karşılık yaz mevsiminde, Subtropikal Yüksek Basıncın etkisi altında bulunan Türkiye'de, kuraklık kendini göstermektedir. Fakat, ısınmaya bağlı olarak oluşmuş Basra Alçak Basıncı ve Azor Yüksek Basıncı arasında, alt atmosfer katlarında, kararlı kuzey ve kuzeybatı rüzgarları meydana gelmekte, özellikle Doğu Karadeniz Dağlarının kuzey yamaçlarını etkileyerek orografik yağışlara neden olmaktadır(2).

Yüksekliği 4000 m.ye ulaşan Doğu Karadeniz Dağları(Kaçkar dağı 3932 m.), yağış bırakan nemli hava kütlelerinin Orta Çoruh havzasında etkili olmasını engellemektedir. Bu dağ sırasının kuzey yamaçlarında yükselirken, soğuyarak içerisindeki nemin büyük bir kısmını bırakan hava kütleleri, güney yamaçlarda alçalarak "kuzey fönü"nü meydana getirirler(3). Yaz mevsiminde görülen kuzey fönü, Çoruh vadisinin kuzey yamaçlarında yağış düşmesini engellerken, Yokuşlu Köyü'nün de içinde bulunduğu güney yamaçlarda, hava kütlelerinin yeniden yükselmesine bağlı olarak yağışlar meydana gelir. Bunun etkisini, bitki örtüsü üzerinde de görmek mümkündür.

(1)ERİNÇ, S., 1969, Klimatoloji ve Metodları. İst. Univ. Yay. No. 994, Coğr. Enst. Yay. No. 35, s. 298, İSTANBUL.

(2)NİŞANCI, A., 1975, Sıklık Dağılımları ve Hava Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiye'nin Yağış Şartlarının İncelenmesi. Atatürk Univ. Yay. No. 381, Ed. Fak. Yay. No. 73, Araş. Ser. 62, s. 63-97, ERZURUM.

(3)TARKAN, M. T., 1973, a. g. e., s. 32.

Kış mevsiminde,Doğu Anadolu'da termik şartlara bağlı olarak oluşmuş yüksek basınçtan,Doğu Karadeniz'deki gezici siklonlara doğru ilerleyen hava kütlesi,Mescit Dağlarının kuzey yamaçlarında oluşturduğu fön rüzgârları ile ılık hava şartlarının belirmesine neden olmaktadır(1).Kış mevsiminde yağış getirmeyen bu hava durumları yanında,bütün memleket üzerinde etkili olan "Merkezî Alçak Basınç Hava Durumu",Türkiye'nin her yerinde,özellikle Doğu Karadeniz Bölümünde bol yağışlara neden olmaktadır(2).

Yokuşlu Köyü'nün içinde bulunduğu Orta Çoruh havzası,Doğu Karadeniz kıyı bölgesi iklimi ile Doğu Anadolu karasal iklimi arasında geçiş tipini oluşturmaktadır(3).Aşağı Çoruh havzasında,denize yakınlık ve kuzeydeki dağ sıralarının yükseltilisinin azalması ile Karadeniz ikliminin tesiri bâriz olarak hissedilirken,Orta ve Yukarı Çoruh havzasına doğru gidildikçe,kuzeyde uzanan Doğu Karadeniz Dağları,ılıman nemli deniz ikliminin burada etkili olmasını engellemektedir.Aşağı Çoruh havzasından sokulan Doğu Karadeniz'in nemli hava kütleleri,Orta Çoruh havzasına kadar ulaşmamaktadır.Bunun yanında Mescit Dağları,Doğu Anadolu'da etkili olan kuru ve soğuk hava kütlelerinin Orta Çoruh havzasında etkili olmasını engellemektedir.

Bütün bunlara bağlı olarak,Çoruh vadisi boyunca doğudan batıya,Karadeniz kıyılarından iç kısımlara doğru,gerek sıcaklık,gerekse miktarları değişmektedir(Tablo:1,Şekil:7).Nitekim Doğu Karadeniz iklimi etkisi altında bulunan Artvin'in ortalama yıllık sıcaklığı 12.7°C ,ortalama yıllık sıcaklık amplitüdü ise 17.7°C 'dir.Deniz etkisinin azaldığı Yusufeli'de ortalama yıllık sıcaklık 14.3°C 'ye yükselirken,yıllık sıcaklık amplitüdü artarak 24.6°C 'ye yükselmektedir.Karasallığın daha da etkili olduğu İspir'de ortalama yıllık sıcaklık 10.0°C 'e düşerken,yıllık sıcaklık amplitüdü 27.2°C 'ye yükselmektedir.

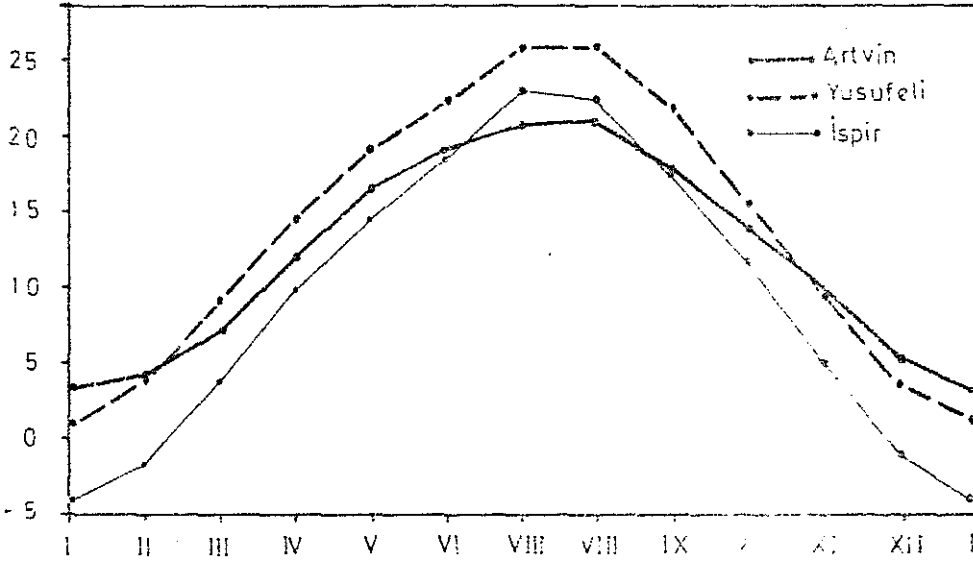
(1)TARKAN,M.T.,1973,a.g.e.,s.32.

(2)NİŞANCI,A.,1975,a.g.e.,s.83-84.

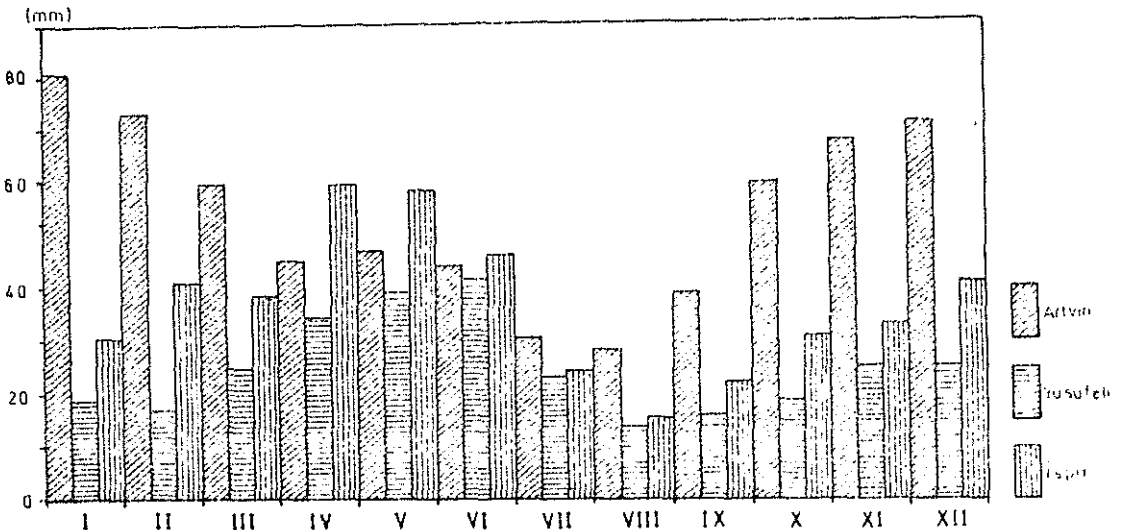
(3)TARKAN,M.T.,1973,a.g.e.,s.35.

Yine, Çoruh vadisi boyunca batıya gidildikçe, nemli hava kütlelerinin etkisi azaldığı için, lokal şartlara bağlı olarak değişmekle birlikte, genel olarak yıllık yağış miktarı azalmaktadır (Tablo:2, Şekil:8). Artvin'in ortalama yıllık yağışı 661.0 iken; yağış miktarları Yusufeli'de 299.0 mm.ye, Kılıçkaya'da 432.5 mm.ye, Çamlıkaya'da 513.9 mm.'ye ve İspir'de 439.9 mm.ye düşmektedir.

Şekil: 7 - Artvin, Yusufeli, İspir'in Ayık Sıcaklık Değerlerinin Yıl İçinde Gidişi (°C)

Şekil: 8 - Artvin, Yusufeli ve İspir'in Ayık Yağış Miktarlarının Yıl İçinde Dağılımı (mm)

Yokuşlu Köyü'nün ortalama yıllık yağış miktarı, 430 mm. kadardır(1). Yağışların yaklaşık 1/3'i, ilkbahar mevsimine rastlamaktadır(Şekil:9). Yıllık yağışın geri kalan bölümünün %21.1'i kış, %26.3'ü yaz ve %19.2'i sonbahar mevsiminde düşmektedir.

Yokuşlu Köyü'nde yağış maksimumu, 63.0 mm. ile Haziran ayına, yağış minimumu ise 22.6 mm. ile Temmuz ayına rastlamaktadır(Tablo:2, Şekil:10). İlkbahar mevsiminde bu yüksek yağış miktarlarına karşılık, sıcaklık değerlerinin artışına bağlı olarak buharlaşma miktarları da artmaktadır. Bu şartlara bağlı olarak ortaya çıkan kuraklık, Temmuz ayından itibaren yağış miktarlarının hızla düşmesi, buna karşılık buharlaşma miktarının yüksek değerler göstermesi ile daha da etkili olmaktadır.

Orta Çoruh havzasında, kış şartları şiddetini arttırmaktadır. Yusufeli'de karla örtülü gün sayısı 11.3 iken, batıya doğru artarak Kılıçkaya'da 61.4, Çamlıkaya'da 57.2, İspir'de ise 53.7 güne çıkmaktadır. Yusufeli'de Ekim ayı sonundan Nisan ayı başlarına kadar 5 ay süreyle don olayı görülürken, İspir'de bu süre Ekim ayı başlarından Nisan ayı sonlarına kadar, 7 aya uzamaktadır. Donlu günler sayısı da, doğudan batıya artmaktadır. Yusufeli'de ortalama donlu gün sayısı 54.4 iken, İspir'de 111.8 güne çıkmaktadır. Yokuşlu köyü'nde ise ortalama donlu gün sayısı, 60 gün civarındadır.

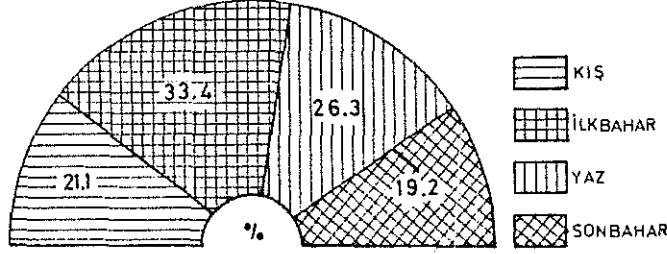
Doğu Karadeniz kıyılarında, bütün yıl boyunca kurak devreye yer vermeyen nemli bir iklim hüküm sürerken(2), Yokuşlu Köyü'nde yaz mevsiminde kurak devre belirlemektedir(Şekil:11). Yarı nemli devrenin Haziran ayına kadar devam etmesiyle Yokuşlu Köyü'nün iklim diyagramı, Erzurum'un iklim diyagramı ile benzerlik göstermektedir(3).

(1) Yokuşlu Köyü'ne en yakın yağış istasyonları, Kılıçkaya ve Çamlıkaya'dadır. Yokuşlu Köyü gibi Çoruh vadisinin güneyinde bulunan Kılıçkaya yağış istasyonunun aylık ve yıllık yağış ortalamaları, araştırma sahası için esas alınmıştır.

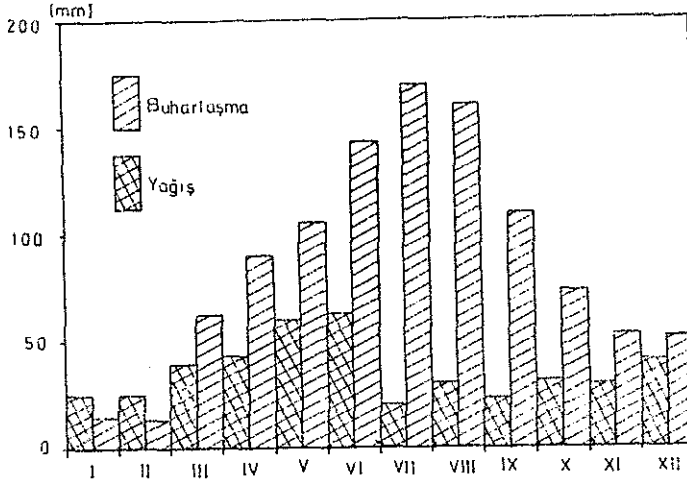
(2) NİŞANCI, A., 1983, Kurak Bölgeler. Türkiye'de Kuraklık. Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. Ed. Böl. Ders Notl. 50, Coğr. Böl. 5, s. 29, ERZURUM.

(3) NİŞANCI, A., 1983, a.g.e., s. 25.

Şekil: 9 -Yokuşlu Köyü'nde Ortalama Yağış Miktarlarının
Mevsimlik Dağılışı.

Şekil: 10 -Yokuşlu Köyü'nün Yağış ve Buharlaşma Tutarlarının Yıl İçinde Dağılışı

Yaz mevsiminde sıcaklık değerlerinin yüksek, yağış miktarlarının düşük oluşuna bağlı olarak ortaya çıkan kurak devre ile kış mevsiminde yağış değerlerinin yüksek, buna karşılık sıcaklık değerlerinin düşük olmasıyla beliren fizyolojik kuraklık; tarım faaliyetlerinin çeşitliliğini ve süresini etkisiyle önem kazanır. Bu nedenle Yokuşlu Köyü'nün iklimi, Thornthwaite (1948) e göre su bilançosu ile Lauer (1968) e göre iklim diyagramı yardımıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Yokuşlu Köyü'nde yağışlar, Kasım ayından itibaren potansiyel evapotranspirasyondan fazla olduğu için, toprakta su birikmeye başlar (Tablo: 3, Şekil: 12). Yağış miktarı fazla olmadığı için, toprakta su birikmesi Mart ayına kadar devam eder.

Mart ayında toprak doymuş hale gelir.Nisan ayından itibaren toprakta birikmiş olan su,azalmaya başlar.Yıl içerisinde yağış maksimumu Haziran ayına rastlamasına rağmen,sıcaklık ve dolayısıyla buharlaşma miktarının artışına bağlı olarak,Nisan-Haziran ayı arasında toprak suyu,potansiyel evapotranspirasyon ile kaybedilmektedir(Şekil:12).

Temmuz ayından itibaren sıcaklık değerlerinin ve potansiyel evapotranspirasyonun çok artması,buna karşılık Haziran ayındaki 60.0 mm. yağış miktarının Temmuz ayında 20.4 mm.ye düşmesiyle,toprakta su noksanı görülmektedir.Toprakta su noksanı,Ekim ayı sonlarına kadar devam etmekte,Kasım ayından itibaren sıcaklık değerlerinin düşmesine bağlı olarak toprakta su birikmeye başlamaktadır(Şekil:12).

Lauer(1968)e göre çizilen iklim diyagramında kurak devre,Haziran ayında başlamaktadır(Tablo:4,Şekil:11).Nitekim Haziran ayında toprakta birikmiş bulunan 25.2 mm. su,bitkilerin ihtiyacını karşılamaktan uzaktır(Tablo:3).Kurak devre,Haziran ayından Ekim ayı sonuna kadar 5 aylık bir süreyi kapsamaktadır(Şekil:11).Kasım ayı yarı nemli olarak kalırken,Aralık ayından Mart ayına kadar 3 aylık süre,nemli devre olarak ortaya çıkmaktadır.Yağış miktarlarının artışı ile birlikte,sıcaklık ve buna bağlı olarak buharlaşma değerlerinin artması sonucu,Mart-Nisan ayı yarı nemli devre şeklinde belirlemektedir.

Sonuç olarak Yokuşlu Köyü'nde yarı kurak bir iklim tipi etkili olmaktadır.

Araştırma sahasında,yaz mevsimindeki 5 aylık bu kurak devrenin yanında,kış mevsiminde,yaklaşık 3.5 ay süren fizyolojik kuraklık,vejetasyon devresini kısaltmaktadır.Bundan başka,Mart-Nisan ile Ekim-Kasım aylarında epizodik don olayına da rastlanmaktadır(Şekil:11).Özellikle Mart ve Nisan aylarında görülen don olayı,tarım faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Deniz seviyesinden yüksekliği 800 m. olan Yokuşlu Köyünün içinde bulunduğu vadi tabanındaki bu iklimin özellikleri yamaçlar boyunca yükseldikçe değişmektedir.

Tablo:3-Yokuşlu Köyü'nün Su Bilançosu(Thorntwaite'e Göre Erinc'ten,1969).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Sıcaklık(°C)	0.9	1.9	5.4	10.5	15.4	19.6	22.6	22.6	18.0	13.4	8.2	3.6	12.1
Sıcaklık İnd.	0.07	0.23	1.12	3.08	5.49	7.91	9.82	9.82	6.95	4.45	2.12	0.61	51.67
Taahhsiz PE	1.6	4.3	18.0	41.0	68.0	90.0	110.0	110.0	82.0	56.0	28.0	10.0	--
Tashih Edil.PE	1.3	3.5	18.5	45.5	84.3	112.5	139.7	129.8	85.2	53.7	23.2	8.1	705.3
Yağış(mm.)	25.9	24.4	40.0	44.5	60.0	63.0	20.4	30.2	22.6	31.4	29.2	40.9	432.5
Birikmiş Suyun Aylık Değişmesi	24.6	20.9	15.7	-1.0	-24.3	-49.5	-25.2	0	0	0	6.0	32.8	--
Birikmiş Su	63.4	84.3	100.0	99.0	74.7	25.2	0	0	0	0	6.0	38.8	--
Hakiki Evapo- transpirasyon	1.3	3.5	18.5	45.5	84.3	112.5	45.6	30.2	22.6	31.4	23.2	8.1	426.7
Su Noksanı	0	0	0	0	0	0	94.1	99.6	62.6	22.3	0	0	278.6
Su Fazlası	0	0	5.8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5.8
Akış	0	0	2.6	1.8	0.9	0.5	0	0	0	0	0	0	5.8
Nemlilik Oranı	18.9	5.9	1.1	0	-0.2	-0.4	-0.8	-0.7	-0.7	-0.4	0.25	4.0	--

blo:4-Yokuşlu Köyü'nün Aylara Göre Yağış,Buharlaşma ve 0.5 ile İndirgenmiş Buharlaşma Değerleri.

lar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllı
ğış(mm)	25.9	24.4	40.0	45.5	60.0	63.0	20.4	34.2	22.6	31.4	29.2	40.9	433.5
harlaşma(mm)	14.0	13.5	63.4	91.0	106.0	143.0	171.0	159.0	109.0	77.0	53.8	52.2	1004.7
d.Buh.(mm)	7.0	6.7	31.2	45.5	53.0	71.5	85.5	79.5	54.5	38.5	26.9	12.6	500.3

Kaynak:Yağış tutarları,Kılıçkaya yağış istasyonundan alınmış, buharlaşma değerleri ise L.TURC buharlaşma formülüne göre hesaplanmıştır.

Çoruh vadisinin kuzey yamaçlarında,özellikle yaz ve geçiş mevsimlerinde fön karakterindeki rüzgârlar hakim olduğundan, yağışlar azalır.Buna karşılık Doğu Karadeniz Dağları'nın kuzey yamaçlarında yağışlara sebep olup,Mescit Dağları'nın kuzey yamaçlarına,yani Çoruh vadisinin güney yamaçlarına ulaşan hava kütleleri bir miktar yağış bırakırlar.Çoruh vadisi yamaçlarındaki bu yağış farklılığına bağlı olarak,vadinin kuzey yamaçlarında bodur ağaç ve çalılarla ot formasyonu hâkimken,güney yamaçlarda gür sarıçam ormanları yayılım göstermektedir.

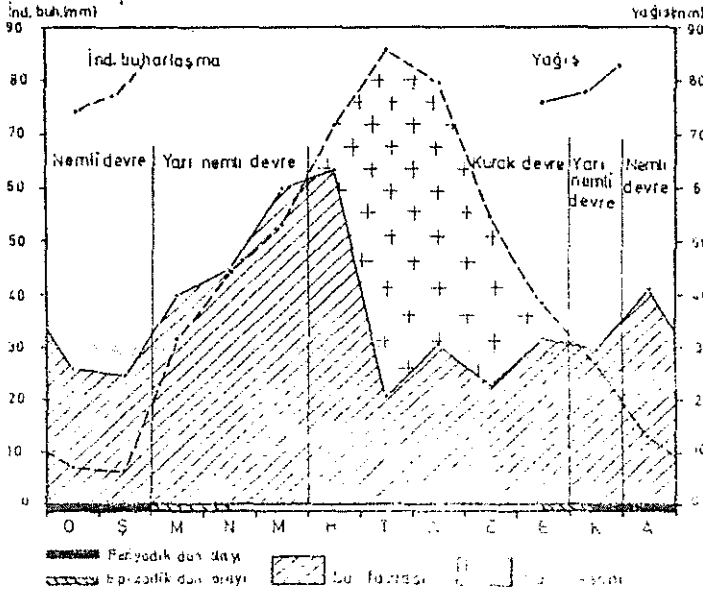
Yokuşlu Mezraası ve Yaylası,özellikle ilkbahar ve yaz mevsiminde daha fazla yağış alan Çoruh vadisinin güney yamaçları üzerinde bulunmaktadır.Deniz seviyesinden 1500 m. yükseklikte bulunan Yokuşlu Mezraası ile 1900-2100 m. yükseklikteki yayla tabii olarak köyden daha fazla yağış almaktadır.Ancak yükseltiye bağlı olarak sıcaklık değerleri düşmektedir.Bu nedenle mezraa ve yaylada kış mevsiminin süresi uzamaktadır.Nitekim . Aralık ayı başlarında mezraaya kar düşmekte,Nisan ayının sonlarına kadar yerde kalmaktadır(1).Yaylada karın yerde kalma süresi daha da artmaktadır.Nisan-Mayıs ve Eylül-Ekim aylarında görülen don olayları ile fizyolojik kuraklığın etkili olduğu süre uzarken,yaz kuraklığının süresi azalmaktadır.

Yaylada yaz kuraklığı,büyük ölçüde etkisini kaybetmektedir

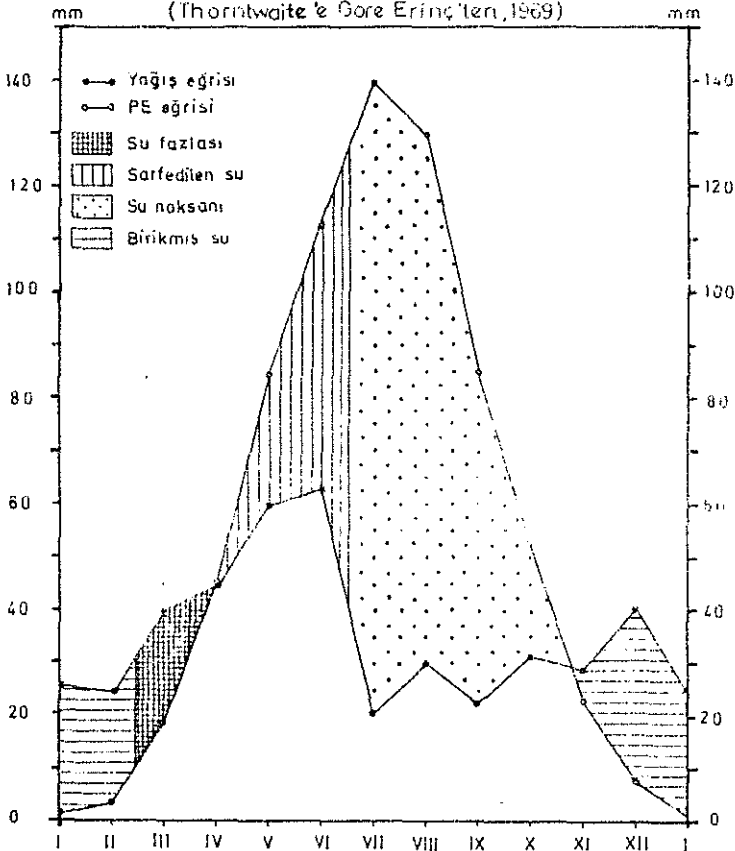
(1)Anket sonuçlarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır

2350-2400 m.yükseklikteki Öküz Yatağı mevkiî,alpin katta yer aldığı için,yaz mevsiminde kurak devreye rastlanılmamaktadır.

Şekil.11 -Yokuşlu Köyünün İklim Diyagramı (Lauer'e Göre Nişancı'dan,1983)

Şekil.12 -Yokuşlu Köyü'nün Su Bilançosu Diyagramı (Thornthwaite'e Göre Erinc'ten,1969)

1.3-TOPRAK VE BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasında genel olarak üç farklı toprak tipine rastlanmaktadır.Birincisi Çoruh vadisi tabanında,Değirmen deresinin oluşturduğu yaklaşık 6° eğime sahip birikinti yelpaze-si üzerindeki kolluvial topraklardır.Kolluvial topraklar,yakın çevredeki kalker,şist,marn,gre,konglomera,andezit,bazalt ve tüflerden oluşan araziden taşındığından,içerisinde bu arazilere ait unsurlara rastlamak mümkündür.Taşınma kısa mesafeli olduğundan köşeli unsurlar çoğunluktadır.B horizonunun tam olarak gelişmediği bu grimsi kahverengi kolluvial topraklar,araştırma sahasının en verimli tarım topraklarını oluşturur.

Araştırma sahasının büyük bir bölümünü kaplayan orman arazisi içerisinde,kahverengi orman toprakları yayılış göstermektedir.Arazinin çok eğimli oluşuna bağlı olarak,toprak erozyonu etkili olmakta,birçok yerde de anakaya yüzeye çıkmaktadır.Eğimin azaldığı yerlerde ve orman örtüsü altında 30-50 cm. derinlikte ince bir toprak örtüsü oluşmuştur.İklim ve topoğrafya faktörlerine bağlı olarak oluşumu tamamlanamamış grimsi kahverengi orman toprakları,A C horizonlarından meydana gelmektedir.

Araştırma sahasında 2300 m.lerden sonra alpin kata ulaşılmaktadır.İklim şartlarına uygun olarak burada alpin-çayır toprakları oluşmuştur.

Araştırma sahasındaki bu eğimli arazi üzerinde yeralan sıg topraklarda,yükselti ile değişmekle birlikte maki ve orman formasyonunu oluşturan bazı bitki türleri saha,Paleoboreal Avrupa Flora Bölgesi içerisinde yer almasına rağmen,lokal iklim özelliklerine bağlı olarak Akdeniz bitki türlerine de rastlanmaktadır(1).

Çoruh vadisi tabanında uzun bir kurak devrenin etkili olması ve kış soğuklarının şiddetinin azalması,bazı maki türlerinin burada yayılış göstermesini sağlamıştır.Özellikle *Paliurus spina christi* (Kara çalı),*Berberis vulgaris* (Hanım tuzlu-

(1)ATALAY,İ.,1983,Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş.Ege Üniv.Ed.Fak.Yay.No.19,s.80,İZMİR.

ğu), *Juniperus oxycedrus* (Katran ardıc), *Cotinus coggygia* (Boyacı sumacı) ve *Rosa canina* (Kuşburnu) geniş yayılış alanına sahiptir(1). Yine vadi tabanında görülen *Quercus petraea* (Sapsız meşe), güneyde Değirmen deresi vadisi ve yamaçları boyunca 1000 m. yüksekliğe kadar çıkmaktadır(Şekil:13). Arazinin çok eğimli olması nedeniyle, antropojen etkilerle meşelerden oluşan orman örtüsü tahrip edilmiş, toprak erozyonu had safhaya ulaşmış, yörede seyrek ve çalı şeklindeki meşeler hakim duruma geçmiştir.

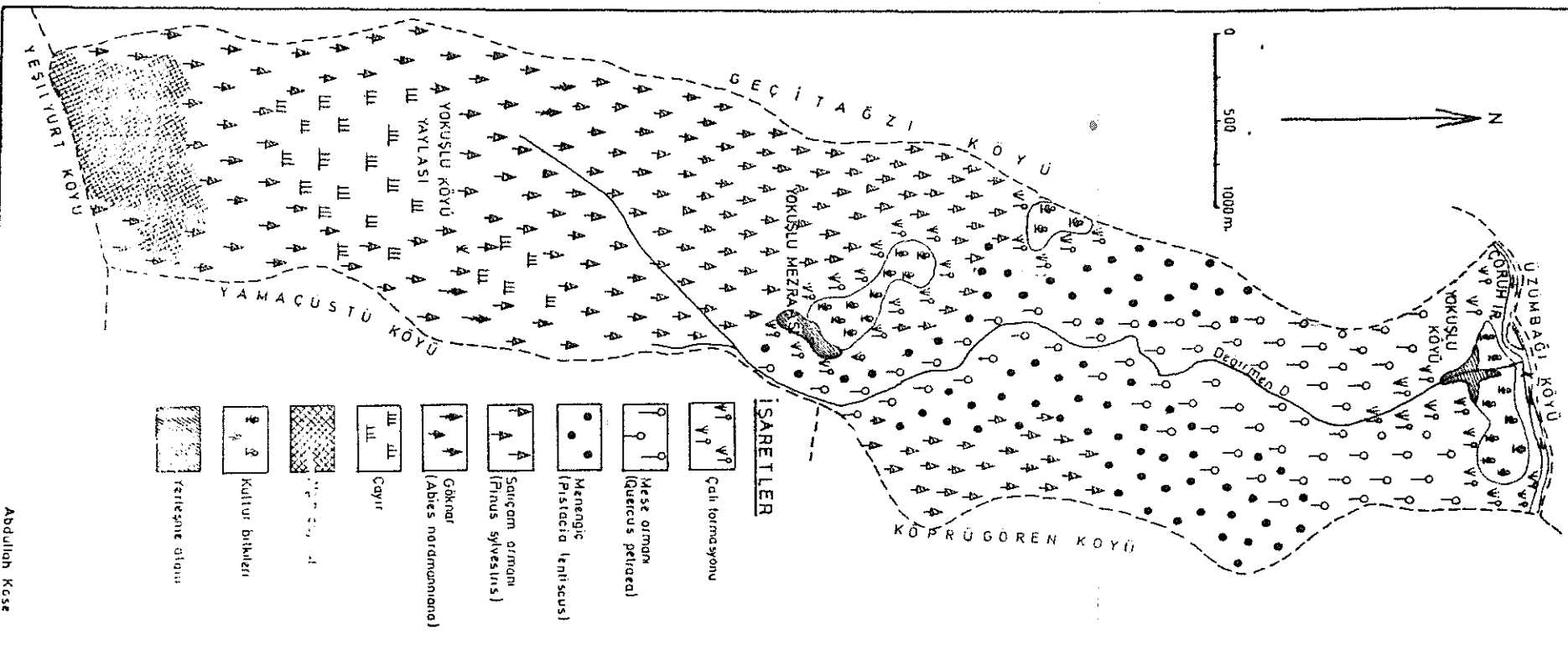
Değirmen deresi vadisi boyunca yükselti artışı ile birlikte iklimde meydana gelen değişmeye bağlı olarak bitki türleri de değişmektedir. 900 m.den itibaren meşeler arasında görülme-ye başlanan diğer bir maki elemanı *Pistacia lentiscus* (Menengiç), 1000 m.de hakim tür durumuna meşe ve menengiçlerden oluşan orman örtüsü içerisine 1000-1200 m. arasında *Pinus sylvestris* (Sarıçam) karışmaktadır.

Bu bitki örtüsü arasında maki elemanlarına da rastlanmaktadır. Antropojen etkilerle ormanın tahrip edildiği Yokuşlu Mezraası civarında, en yaygın maki elemanları *Berberis vulgaris* (Hanım tuzluğu), *Juniperus excelsa* (Boylu ardıç), *Ostrya carpinifolia* (Gürgen yapraklı kayacık), *Pyrus* (Ahlat), *Tamarix* (Ilgın) *Rosa canina* (Kuşburnu) ve *Paliurus spina christi* (Karaçalı)dır.

Yokuşlu Mezraasının doğusundaki Değirmen deresi vadisinin yamaçlarında 1000 m.den itibaren görülmeye başlanan *Pinus sylvestris* (Sarıçam), yükseltinin artmasıyla hakim ağaç türünü oluşturur(Şekil:13). Yokuşlu Mezraasının batı, doğu ve güneyindeki vadi yamaçları ve tepeler, 1200-1300 m.lerden sonra tamamen sarıçam ormanları ile örtülüdür. Yokuşlu Köyü yaylasında, yaklaşık 2000 m.yükseltide sarıçam ormanları içerisinde seyrek olarak *Abies nordmanniana* (Doğu Karadeniz göknarı)na rastlanmaktadır(Şekil:13, Foto:3,4,5).

(1) Bitki türlerinin teşhisi, Doç.Dr.Adem Tatlı tarafından yapılmıştır.

SEKİLİS-YOKUŞLU KÖYÜ VE YAKIN ÇEVRESİNİN
BİTKİ ÖRTÜSÜ HARİTASI

Arazi eğiminin çok fazla olduğu ve antropojen etkilerle ormanın açıldığı yerlerde, etkili olan toprak erezyonu nedeniyle yeniden orman oluşturulması güçleşmektedir. Nitekim bu duruma Yokuşlu Mezraası ve yaylada rastlamak mümkündür (Foto:5, 7). Oşnes mevkiinde orman tahribatının yeni başladığı ve hâlâ devam ettiği açıkça görülmektedir.

Görüldüğü gibi araştırma sahasında, yükseltinin artışına bağlı olarak kısa mesafelerde bitki örtüsü değişmektedir (Şekil:13). Çoruh vadisi tabanında yarı kurak iklim şartlarına bağlı olarak maki formasyonu yayılış göstermektedir. Yükselti ile birlikte yağış miktarlarının artması ve sıcaklık değerlerinin düşmesi, sırasıyla meşe, menegic ve sarıçam ormanlarının üst üste sıralanmasına neden olmuştur. 2300 m.lerden sonra alpin çayır katına ulaşılmaktadır.

1.4. HİDROGRAFIK ÖZELLİKLER

Kaynağını Mescit Dağı'ndan alan Çoruh ırmağı, Bayburt'un güneyine kadar batıya doğru akış gösterirken, Bayburt'un kuzeyinde batıya yönelmekte, fay hattını takip ederek Batum'un batısında Karadeniz'e dökülmektedir. Mescit Dağı'ndan Karadeniz'e kadar 376 km., Mescit Dağı'ndan Sovyetler Birliği sınırına kadar 355 km. uzunlukta olan Çoruh ırmağının, orta mecrasında açtığı derin vadinin güneyinde, araştırma sahası yer almaktadır. Kollarından birini oluşturan Değirmen deresi, güneyden Çoruh ırmağına katılmaktadır (Şekil:2).

Çoruh ırmağı kollarının kaynağını aldığı dağlar, kış mevsiminde karlı ve donlu olduğu için, bu mevsimdeki toplam akım, yıllık toplam akımın sadece % 14.4'ünü oluşturur (1). Nisan ayından itibaren seviyesi yükselmeye başlayan ırmağı. Mayıs ayında taşıdığı su miktarı en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Nisan ayından sonra, sıcaklık değerlerinin artması ile yükseklerdeki karların erimesi ve ilkbahar yağışları, Çoruh ırmağı yıllık toplam akımının % 40.9'unun ilkbahar mevsimine rastlama-

(1) TARKAN, M.T., 1873, a.g.e., s.45.

sına neden olmaktadır.Yaz aylarında akım düşerek,yıllık toplam akımın % 32.9'u olarak gerçekleşmektedir.Ancak yaz mevsimi akımı,kış ve sonbahar mevsimi akımlarından daha fazladır.Bu mevsimde karlar yükseklerle çekilirken,yağışlar etkili olmakta,akım ilkbahara oranla azalmakla birlikte yıl içerisinde ikinci yüksek akım devresini oluşturmaktadır.Çoruh ırmağında yıllık toplam akım,en düşük seviyesine % 11.8 ile sonbahar mevsiminde ulaşmaktadır.

Kaynağını Punkaya Tepesi'nin güneydoğu yamaçları ile Karaca Tepe'nin batı yamaçlarından alan Değirmen deresi,kuzeye doğru akarak Yokuşlu Köyü içerisinde Çoruh ırmağına katılmaktadır.Uzunluğu yaklaşık 7.2 km.olan Değirmen deresinin rejimi,Çoruh ırmağına benzemektedir.Akımın en yüksek olduğu devre ilkbahar mevsimidir.Bu mevsim,yağışların arttığı ve karların erimeye başladığı dönemdir.Nitekim Değirmen deresinin taşıdığı malzeme,Yokuşlu Köyü içerisinde dere yatağına dolmakta,taşkınlar meydana gelmektedir.

Yaz mevsiminde,karların erimiş olmasına bağlı olarak derenin akımı düşmektedir.Ancak,gerek Temmuz ve Ağustos ayındaki yağışlar,gerekse kaynak suları nedeniyle Değirmen deresi bu mevsimde de devamlı akış göstermektedir.

Sonbahar mevsiminde yağışların azalmasına bağlı olarak Değirmen deresinin akımı düşmektedir.Kış mevsiminde ise yağış miktarının artmasıyla,derenin akımı yükselmektedir.Ancak yağışların yüksek kesimlerde kar şeklinde olması nedeniyle,akım ilkbahar mevsiminde olduğu gibi yüksek değildir.

Yeraltı su kaynakları bakımından yüksek kesimler zengin durumdayken,Yokuşlu Köyü'nde bu durum ortadan kalkmaktadır.Yokuşlu Köyü,Çoruh ırmağı yatağından 30-60 m. yüksekte olduğu için,kuyu açmak suretiyle yeraltı su seviyesine ulaşmak mümkün değildir.Vadi tabanında,Çoruh ırmağı kenarında açılan sadece bir kuyu ile yeraltı su seviyesine ulaşmak mümkün olmuştur.

Yüksek kesimler, yeraltı su kaynakları bakımından oldukça zengindir(Şekil:3).Yokuşlu Mezraası yerleşmesinde iki ayrı yerden kaynak suyu temin edilmektedir.Kaynaklardan biri yerleşme içerisinde(Şekil:3).Diğeri,yerleşmenin yaklaşık 0.5 km. kuzeyindedir ve buradan borularla taşınan su,mezraadaki üç çeşmeyi beslemektedir.

Punkaya Tepesi'nin doğu yamaçlarında çok sayıda kaynak bulunmaktadır(Şekil:3).Zaten Değirmen deresinin kaynağını da, bu kaynak suları oluşturmaktadır.

Yokuşlu Köyü yaylası da kaynak suları bakımından çok zengindir.Öyle ki,yaylanın kuzeyinde,kaynak suları sayesinde yüzölçümü yaklaşık 100 m² kadar olan küçük bir doğal göl oluşmuştur.

BÖLÜM 2

BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

A.NÜFUS

Coğrafya'da iki öge vardır.İnsan ve çevre(1).Burada insan,insan topluluğunu ifade etmektedir.Coğrafya araştırmalarında,insan toplulukları ile çevre arasındaki ilişkiler incelenir.Ne insan topluluğu,ne de çevre;tek başına coğrafyanın araştırma objesini oluşturamaz.

İnsan topluluklarının çevreyi değiştirme çabalarına rağmen,bu olay sürekli değildir.İnsan,aynı zamanda çevreye uyum sağlamak zorundadır.İnsan-çevre ilişkisi,yeryüzünün her yerinde aynı derecede olmadığı için farklı coğrafi bölgeler oluşur (2).İnsanın çevre üzerindeki etkisi,herseyden önce sayısına sık veya seyrek bulunuşuna,kültürel,ekonomik ve teknik seviyesine bağlıdır(3).Nüfusun bu özellikleri de,yeryüzünde kısa mesafelerde değişen iklim,relief,toprak,tabiî bitki örtüsü,su şartları,yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynakları ile uygunluk göstermesi gerekir(4).

Bölgesel coğrafya araştırmalarında,insan-çevre ilişkilerinin tam olarak açıklanabilmesi için,çevre şartları ile birlikte insanların sayıları,dağılışı,hareketleri ve nitelikleri gibi özelliklerin ortaya konulması gerekir(5).

2.1.NÜFUS ARTIŞLARI

Nüfus olayı dinamizmi ifade eder.Doğum,ölüm ve göç gibi olaylar sebebiyle yeryüzünün bütün yerleşme birimlerinde,dolayısıyla dünyada nüfus,her an değişmektedir(6).Herhangibir yerleşme biriminde nüfusun artması veya azalması,önce doğum ve ölümlere bağlıdır.Bunun yanında bu yerleşmeye veya bu yer-

(1)TANOĞLU,A.,1966,Nüfus ve Yerleşme.İst.Üni.Yay.No.1183,Ed. Fak.Coğ.Enst.Neş.No.45,s.7-8,İSTANBUL.

(2)TÜMERTEKİN,E.,1978,Beseri Coğrafya'ya Giriş.İst.Üni.Yay. No.2464,Coğ.Enst.Yay.No.100,s.62,İSTANBUL.

(3)TANOĞLU,A.,1966,a.g.e.,s.45.

(4)TANOĞLU,A.,1966,a.g.e.,s.27.

(5)TANOĞLU,A.,1966,a.g.e.,s.27.

(6)TANOĞLU,A.,1966,a.g.e.,s.29.

leşmeden diğer yerleşmelere zaman içinde meydana gelen göçlerde etkili olmaktadır.

Yokuşlu Köyünün nüfus artışını iki bölümde incelememiz mümkündür.1970 yılına kadar nüfus artışı görülürken,1970 yılından sonra köy nüfusu azalmaya başlamıştır(Şekil:14).Yokuşlu Köyü nüfusu 1940'da 156 iken,1950'de 216'ya yükselmiştir (1).Yokuşlu Köyünün 1945 nüfus sayımı sonuçları olmadığı için 1940-1945 döneminde nüfus hareketi hakkında bir değerlendirme yapmamız mümkün değildir.Ancak 1940-1945 yılları arasında devam eden 2.Dünya Savaşı sebebiyle Türkiye'de Genel Seferberlik ilân edilmesi,sonuç olarak nüfus artış hızını yavaşlatmıştır(2).Aynı durumun Yokuşlu Köyünde de geçerli olduğunu söylememiz mümkündür.Nitekim 1940-1950 döneminde Yokuşlu Köyünün nüfus artış hızı %1.6 olarak gerçekleşmiştir(Tablo:5).

Yokuşlu Köyü nüfusu 1950'de 216 iken,1955'de 227'ye yükselmiş,ancak yıllık nüfus artış hızı %1.0'e düşmüştür.Bu dönemde Türkiye'nin nüfus artış hızının %2.6'ya yükselmesine karşılık Yokuşlu Köyünde nüfus artışının yavaş olması köyden olan göçlere bağlanabilir.Nitekim 1950'lerden sonra kendini hissettiren hızlı kalkınma,yeni iş sahalarının açılmasını sağlamış,köydeki erkek nüfus ise çalışmak üzere şehirlere göç etmiştir.1955'de köydeki kadın nüfus fazlası da,erkek nüfusun göç ettiğini desteklemektedir(Tablo:5).

Türkiye nüfusunun 1950-1960 döneminde artış hızı en yüksek seviyesi olan %2.9'a yükselirken,Yokuşlu Köyünde yıllık nüfus artış hızı %4.3 olarak gerçekleşmiştir.Bu dönemde köydeki hızlı nüfus artışının sebebi,hizmetlerin ve ekonomik gelişmenin köye kadar ulaşmasına ve doğum artışına bağlayabiliriz.Aynı zamanda şehirde çalışan erkek nüfus da köye dönmüş olmalıdır.Nitekim 1960'da Yokuşlu Köyü nüfusunda,1955 yılının aksine erkek nüfus fazlası görülmektedir(Tablo:5,Şekil:14).

(1)1927,1935 ve 1945 Nüfus Sayım Sonuçları,köy ayırımında değerlendirilmediği için,Yokuşlu Köyünün bu sayım dönemlerindeki nüfusu temin edilememiştir.

(2)DOĞANAY,H.,1985, Türkiye Beşeri Coğrafyası(Nüfus ve Yerleşme) Ata.Üni.Fen-Ed Fak.No.97,Coğrafya Böl.No.17,s.67,ERZURUM.

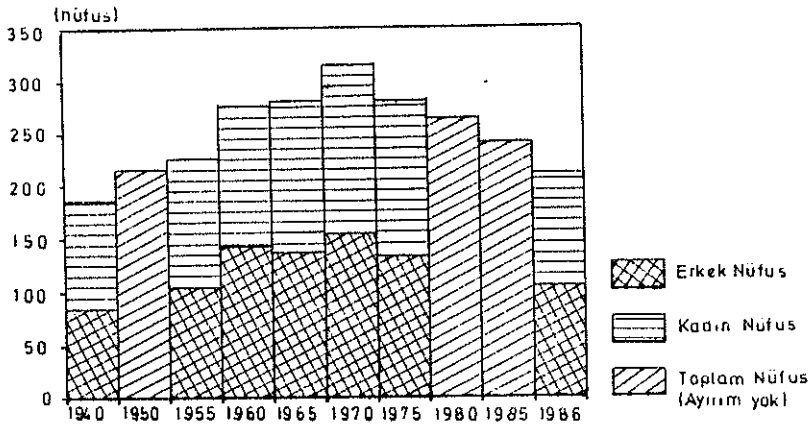
Tablo:5-Yokuslu Köyü'nün Sayım Yıllarına Göre Nüfus Durumu.

Yıllar	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1986 ^(x)
Erkek Nüfus	85	-	-	103	143	136	153	133	-	-	104
Kadın Nüfus	101	-	-	124	133	146	163	148	-	-	109
Toplam Nüfus	186	-	216	227	276	282	316	281	263	241	213
Yıllık Artış(%)	-	-	1.6	1.0	4.3	0.4	2.4	-2.2	-1.2	-1.6	-3.1

Kaynak:Veriler,D.İ.E.den sağlanmıştır(1986).

(x)1986 yılı Yokuslu Köyü nüfusu,tarafımızdan uygulanan anket sonuçlarından derlenmiştir.Yaz mevsiminde tatil amaçlı köye dönüşler olduğu için,köyün gerçek nüfusunu ortaya koyabilmek üzere anket uygulamasında,özellikle kış mevsiminde köyde yaşayan nüfus belirlenmeye çalışılmıştır.1986 yıllık nüfus artışı ise, 1980-1986 yılı nüfusları esas alınarak hesaplanmıştır.

Sekil:14 - Yokuslu Köyü'nün Nüfus Durumu.

Yokuşlu Köyü nüfusu 1960'da 276 iken, 1965'de 282'ye yükselmiş, yıllık nüfus artış hızı ise azalarak %0.4 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde erkek nüfusun azalması, şehirlere ve özellikle Batı Avrupa ülkelerine olan göç olayına bağlıdır. 1965-1970 döneminde %2.4 olarak gerçekleşen yıllık nüfus artışı sonucu, köy nüfusu en yüksek seviyesi olan 316'ya yükselmiştir (Şekil:14).

Yokuşlu Köyü nüfusu 1940'dan 1970 yılına kadar, hızı sayım dönemlerine göre değişmekle birlikte sürekli artış göstermesine karşılık, 1970-1975 döneminde nüfus azalmış, bu durum günümüze kadar devam etmiştir. 1970 yılından sonra köyden göç olayının hızı artmıştır. Artık, sadece erkek nüfusun değil, ailelerin şehirlere göçü önem kazanmıştır. Bunun yanında köy nüfusunun azalmasında, öğrenim amaçlı göçlerle birlikte ekonomik amaçlı ve evlenmeler yoluyla kaybedilen nüfus da önemlidir.

Yokuşlu Köyünün 1970-1975 döneminde nüfus artış hızı %-2.2 iken, 1975-1980 döneminde nüfus artışının hızı azalarak %-1.2 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde göç olayının hızının azalmasında, siyasi istikrarsızlık ve özellikle şehirlerde etkili olan anarşik olayların etkisi büyük olmalıdır. 1980 yılından sonra göç olayı yeniden hızlanmış, 1986'da köy nüfusu 213'e düşmüştür.

Yokuşlu Köyü, 1950 yılından beri sürekli göç veren bir yerleşme durumundadır. Göç olayının ortaya çıkışındaki en önemli faktör olarak, köyün ekonomik kaynaklarının yetersiz oluşu gösterilebilir. Bunun yanında şehir hayatının ekonomik, sosyal ve kültürel cazibesi de, köyden şehire göçü desteklemektedir.

2.2. NÜFUS YOGUNLUĞU

Yokuşlu Köyünün yüz ölçümü 1460 ha. kadardır (1). 1986 nü-

(1) Yokuşlu Köyünde tapu ve kadastro çalışmaları henüz yapılmadığından, köyün yüzölçümünü kesin olarak tesbit etmek mümkün olmamıştır. 1/25 000 ölçekli topoğrafya haritası üzerinden köyün ekonomik etki sahaları gözönünde bulundurulmak suretiyle, su bölümü çizgileriyle dere yatakları esas alınarak izdüşüm alan 1460 ha. olarak hesaplanmıştır.

fusu 210 olduğuna göre,köyün matematiksel nüfus yoğunluğu 0.14 kişi/ha. olarak gerçekleşmektedir.Türkiye'nin 1985 yılı matematiksel nüfus yoğunluğunu 0.62 kişi/ha. olduğu dikkate alınırsa,Yokuşlu Köyü nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

Artvin ilinin matematiksel nüfus yoğunluğu 0.30 kişi/ha. ile Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir.Bu durum Artvin ili ve bununla birlikte Yokuşlu Köyü arazisinin çok arızalı,tarım arazilerinin az ve diğer ekonomik kaynakların çok sınırlı oluşuna bağlı olarak göç vermesi ve nüfuslanamamasının bir sonucudur.Nitekim Yokuşlu Köyünde matematiksel nüfus yoğunluğu 1940'da 0.12 kişi/ha. iken,1970'de en yüksek seviyesine,0.21 kişi/ha.'a yükselmiş,bundan sonra göç hızının artışına bağlı olarak yoğunluk azalarak 1986'da 0.14 kişi/ha.'a düşmüştür(Tablo:6).

Alan-Nüfus ilişkisinde önemli olan,fizyolojik yoğunluk ve tarımsal yoğunluktur. Fizyolojik yoğunluk;toplam nüfusun ekili-dikili toprakların yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilirken,tarımsal yoğunluk;tarım ve hayvancılıkla geçinen nüfusun ekili-dikili toprakların yüzölçümüne bölünmesiyle ortaya çıkmaktadır(1).Yokuşlu Köyü nüfusunun tamamı,tarım ve hayvancılık faaliyetiyle geçindiği için,heriki yoğunluğun sonuçları aynıdır.

Yokuşlu Köyü'ndeki tarım arazilerinin toplam yüzölçümü 83.3 ha.dır.Buna göre Yokuşlu Köyü'nün 1986 yılı fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunluğu 2.50 kişi/ha. olarak ortaya çıkmaktadır.2.49 kişi/ha. olan Artvin ilinin tarımsal nüfus yoğunluğu ile hemen hemen aynı durumdadır.Arazinin çok eğimli,engebeli oluşu tarım arazilerinin çok sınırlı kalışına,dolayısıyla tarımsal nüfus yoğunluğunun çok yüksek olmasına neden olmuştur.Nitekim Artvin ili,Türkiye'nin tarımsal nüfus yoğunluğu en yüksek olan illerinden biridir(2).

(1)TANOĞLU,A.,1966,a.g.e.,s.58-60.

(2)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.118.

Tablo:6-Yokuşlu Köyü'nün Sayım Yıllarına Göre Nüfus Yoğunlukları.

Yıllar	1940	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1986
Mat.Nüfus Yoğ(ha./kişi)	0.12	0.14	0.15	0.18	0.19	0.21	0.19	0.18	0.16	0.14
İz. ve Tarım.Nüfus Yoğ(ha./kişi)	2.18	2.54	2.67	3.24	3.31	3.71	3.30	3.09	2.83	2.50

Kaynak:D.İ.E. verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır(1986).

Tablo:7-Yokuşlu Köyü Nüfusunun Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları.

Yıllar	1940	1955	1960	1965	1970	1975	1986
Erkek Nüfus	85	103	143	136	153	133	104
Kadın Nüfus	101	124	133	146	163	148	109
Cinsellik Oranı	84.1	83.0	107.5	93.1	93.8	89.8	95.4

Kaynak:D.İ.E. verileri ile anket sonuçlarından yararlanılarak hesaplanmıştır(1986).

2.3. NÜFUS HAREKETLERİ

a. Köye Göçler:

Yokuşlu Köyü, sürekli olarak dışarıya göç verdiğiinden dolayı nüfus azalırken, verdiğiinden çok daha az oranda göç de almaktadır. Ancak bu göçün tamamını, evlenmeler sebebiyle çevre köylerden Yokuşlu Köyüne gelen nüfus oluşturmaktadır. 1940 yılından 1986'ya kadar köye 16 kişi gelmiştir. Bunun yanında 1956 yılında İspir'den gelen bir aile Yokuşlu Köyüne yerleşmiştir.

b. Köyden Göç:

Köyden göçleri üç grupta incelememiz mümkündür. Birincisi köyden yurt dışına olan göçlerdir. Yokuşlu Köyünden yurt dışına göçler 1962 yılında başlamış 1970 yılına kadar devam etmiştir. 1986 yılı itibariyle üç kişi Fransa'da, bir kişi Almanya'da işçi olarak çalışmaktadır. Yurt dışında bulunanların aileleri ise köyde yaşamaktadırlar. 1977 yılında bir işçi Almanya'dan kesin dönüş yaparken, diğer bir işçi 1981 yılında Libya'ya gitmiş, bir yıl çalıştıktan sonra geri dönmüştür.

İkinci grup göç şeklini, evlenmeler sebebiyle köyden ayrılanlar oluşturmaktadır. Yokuşlu Köyünden 31 kişi gelin olarak dışarıya çıkmıştır. Bunlardan 11 kişi çevre köylere göçmüşlerdir. Çevre köylere gidenlerin bir kısmı eşlerinin şehire göç etmesi sebebiyle günümüzde şehirlerde yaşamaktadırlar. Yokuşlu Köyünde evlenip eşleri ile şehirlere göç edenlerle birlikte, Yokuşlu Köyü doğumlu olup, 1986 yılı itibariyle şehirlerde yaşayan 20 kadın nüfus bulunmaktadır.

Üçüncü grup göç ise, ekonomik amaçlı olan göçlerdir. Köyün ekonomik kaynakları yeterli olmadığı için, ekonomik amaçlı göçlerin oranı daha yüksektir. Bu amaçla köyden 40 kişi şehirlere göç etmiştir. Bunlardan 34'ü işçi diğerleri memur oldukları için köyden ayrılmışlardır. Göç edilen şehirlerin başında 8 kişi ile İzmit gelmektedir. Diğer şehirlerden , Bursa'ya 7, Ankara ve Adapazarı'na 6, Rize'ye 5, İzmir'e 4, Erzurum'a 3, Nazilli ve Ordu'ya 1 kişi çalışmak üzere göç etmiştir. Öğrenim amaçlı olarak Trabzon, Konya, Rize, Gebze ve Yusufeli'ye toplam 5 kişi gitmiştir.

Açıkladığımız bu göçlerle Yokuşlu Köyü'nden toplam 75 kişi ayrılarak, şehir yada çevre köylerde yaşamaya başlamışlardır. Ancak göç edenlerin anne, baba, kardeş gibi yakınları köyde bulundukları için, Yokuşlu Köyü ile ilişkileri devam etmekte, özellikle yaz mevsiminde ziyaret amacıyla köye gelmektedirler.

Bu göçlerden ayrı olarak, toplu olarak köyden şehire göç eden 5 aile bulunmaktadır. Bu aileler Artvin, Ankara, Erzurum, Aydın ve Nazilli'ye yerleşmişlerdir. Bu ailelerle birlikte 1940'dan 1986 yılına kadar yaklaşık 100 kişinin Yokuşlu Köyü'nden göç ettiğini söylememiz mümkündür.

Köye göç ve köyden dışarıya göç olayından başka, Yokuşlu Köyü'nde geçici göç de diyebileceğimiz "Mezraaya Göç" olayı söz konusudur. Fiziki coğrafya ve ekonomik faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmış olan dikey yöndeki geçici göç olayı ile mezraa da yaklaşık 3-3.5 ay süreyle ikâmet edilmektedir. Haziran ayının başlarında, köyden mezraaya göç başlamaktadır. Bu göç olayına, sürekli köyde ikâmet eden 6 aile (14 kişi) dışında herkes katılmaktadır. Vadi tabanındaki tarlalarda, işleri yürütmek üzere 12 aile, köyde 22 kişi bırakmaktadır. Sürekli mezraada oturan, kış mevsiminde köye inmeyen 5 aile (33 kişi) ile birlikte yaz mevsiminde toplu olarak mezraaya göçen diğer 14 aile, tarla işlerini yürütmek için günlük olarak ailenin birkaç ferdi köye göndermektedir.

Yaz mevsiminde sürdürülen bu göç olayına, mezraada çalışacak olan genç nüfusla birlikte özellikle kadın, çocuk ve yaşlılar da katılmaktadır. Çünkü yaz mevsiminde, köyde hava sıcaklığı artmakta, havanın nemi yüksek olduğu için, sıcaklar bunaltıcı olmaktadır. Aynı zamanda vadi tabanında çeltik tarımı yapıldığı için, burada üreme imkânı bulan sivrisinekler köyde hayatı zorlaştırmaktadır. Özellikle yaz mevsiminde çocuk ve yaşlılar, mezraaya çıkarılmaktadır. Buna göre Yokuşlu Mezraası, ekonomik ve fiziki faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen, sayfiye amaçlı olarak da kullanılmaktadır.

Sürekli olarak köyde kalan 6 aile bulunmaktadır.Bu aileler,kendileri için fazla olan mezraadaki tarlalarını kiraya verdikleri için mezraaya çıkmamakta,sadece vadi tabanındaki tarlalarını işlemektedirler.Sürekli mezraada kalan 5 aile vardır ve bunlardan 2 aile,vadi tabanındaki tarlalarını ekip biçmek için yaz mevsiminde günübirliğine köye inmektedirler.

Kış mevsiminde köyde 177 kişi ikamet ederken,yaz mevsiminde mezraaya göç sebebiyle köy nüfusu 36 kişiye düşmekte(1), burası terkedilmiş bir yerleşme görünümü kazanmaktadır.Aynı mevsimde mezraada 170 kişi ikâmet etmektedir.Şehirlerde yaşayan ve yaz mevsiminde ailelerini ziyaret için gelen nüfusla birlikte,mezraa oldukça kalabalıklaşmaktadır.

Nüfus artışı konusunda da belirtildiği gibi Yokuşlu Köyü, uzun yıllar göç veren bir yerleşme durumunda kalmıştır. Bu durum,ekonomik fatörlere bağlı olarak çıkmıştır.Nitekim, köyün ekonomisi tamamen ziraat ve hayvancılığa dayanmaktadır.Ancak tarım yapılabilecek arazi sınırlıdır.Gerek ziraat gerekse hayvancılık faaliyetleri ekstansif metodlarla yapıldığından,verim düşük olmakta,ekonomik kaynaklar nüfusu beslemekten uzak kalmaktadır.Bu durum ise sehire göçü destekleyen en önemli faktör olarak ortaya çıkmaktadır.Bunun yanında köyde su,elektrik ve yol gibi hizmetlerin yetersiz oluşu,buna karşılık şehirlerin ekonomik,sosyal ve kültürel cazibezi köyden sehire göçü destekleyen faktörlerden birini oluşturur.

c.Doğumlar ve Ölüm

Yokuşlu Köyü'nde doğum artış hızı,düşük bir seyir izlemektedir.Nitekim 1981-1986 yılları arasında 5 yıllık dönemde 27 çocuk dünyaya gelmiş,bunların 23'ü hayatta kalmıştır.Hayatta kalan çocukların 12'si erkek,11'i kızdır.15-40 yaş grubu arasındaki kadın nüfus(43 kişi) esas alınırsa,köyün yıllık doğum artış hızı %1.2 olarak gerçekleşmektedir.Türkiye'nin 1975-1980

(1)Öğretmen ve ailesi yaz mevsiminde köyde bulunmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

yılları arasında doğum artış hızının %3.4 olduğu göz önüne alınırsa(1),köyün doğum artışı hızı çok düşüktür. Bu durum, köy nüfusunun çocuk edinme konusunda şuurlu oluşunun bir sonucudur.Nitekim,özellikle erkek nüfusun çalışmak üzere sık sık şehirlere gitmeleri ile birlikte bilgi ve görgüleri artmıştır. Doğum oranının düşmesinde,Köprügören Köyü Sağlık Ocağı'ndan istenilen bilgilerin kolayca temin edilebilmesinin de etkisi vardır.Doğumlar,sağlık ocağı ebesi tarafından yaptırılmaktadır. Tehlikeli durumlarda ise Yusufeli veya Erzurum'daki hastanelere başvurulmaktadır.

Ölüm yaşında,erkek ve kadın nüfus arasında belirgin bir fark yoktur.Köyde 2'si erkek olmak üzere, 80 yaşın üzerinde üç kişi vardır.60 yaşın üzerindeki kadın ve erkek nüfus sayısında belirgin bir azalma görülmektedir(Şekil:15).Buna göre ortalama ölüm yaşı olarak 60-65 yaş arasını almamız mümkündür. 1986 yılında köyde 65 ve daha yukarı yaşta 6 erkek ve 5 kadın nüfus yaşamaktadır.

Ölümler genellikle yaşlılığa bağlı olarak meydana gelmektedir.Son 5 yıl içinde yaşlılığa bağlı ölümler dışında 7 ölüm olayına rastlanmıştır.Bunlardan 4'ü ishal,sıtma ve bakımsızlığa bağlı bebek ölümleridir.2 kişi kanser,1 kişi de(ölüm yaşı 6) sarılıktan ölmüştür.

2.4.NÜFUSUN DİĞER ÖZELLİKLERİ

a.Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Yokuşlu köyü nüfusunda uzun yıllar boyunca kadın nüfus fazlalığı gözlenmektedir(Tablo:7).1940 yılında,köydeki kadın nüfus fazlalığı,erkek nüfusun silah altında bulundurulmasının sonucudur.1955 yılında,bu defa erkek nüfusun çalışmak için köyden ayrılması sonucu,köyde kadın nüfus fazlalığı görülmektedir. Doğumlara ve köy dışında çalışan erkek nüfusun dönmesi ile 1960 sayım sonuçlarında erkek nüfus fazlalığı ortaya çıkmıştır.

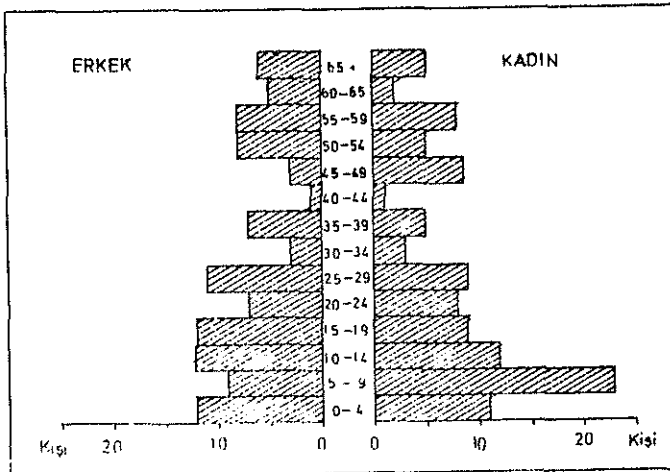
(1)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.72.

Tablo:8-Yokuşlu Köyü Nüfusunun Yaş ve Cinsiyet Yapısı(1986).

Yaş Grubu	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus	Toplam
0-4	12	11	23
5-9	9	23	32
10-14	12	12	24
15-19	12	9	21
20-24	7	8	15
25-29	11	9	20
30-34	3	3	6
35-39	7	5	12
40-44	1	1	2
45-49	3	8	11
50-54	8	5	13
55-59	8	8	16
60-64	5	2	7
65+	6	5	11
Toplam	104	109	213

Kaynak:Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Sekil:15 -Yokuşlu Köyü Nüfusunun Yaş Piramidi(1986).

1960 yılından sonra köyden göçün artması ile sürekli olarak kadın nüfus fazlalığı kendini göstermiştir. Ancak, göç olayına kadın nüfusun da katılmasıyla kadın ve erkek nüfus arasında denge kurulmaya başlanmıştır. Nitekim, 1970 yılına kadar köydeki kadın nüfus sürekli artarken, bundan sonra azalmaya başlamıştır. Bunun yanında cinsellik oranı da büyük ölçüde değişmiştir. 1955 sayım sonuçlarına göre Yokuşlu Köyü'nde 100 kadın nüfusa 83 erkek nüfus düşerken, bu oran 1986 yılında 95.4 e yükselmiştir (Tablo:7, Şekil:14).

Nüfus özellikleri incelenirken, özellikle aktif ve pasif nüfusun ortaya konulmasında, nüfusun yaş yapısı önem kazanmaktadır. Tümertekin, 0-14 ya da 0-19 yaşlar arasını çocuklar, 15-59, 15-54, 20-59 ya da 20-64 yaşlar arasını yetişkinler ve 60 ya da 65 yaş ve daha yukarısını yaşlılar grubu olarak ayırmaktadır (1). Nüfusta bağımlılık oranı ve çalışma çağındaki nüfusun tesbiti için 0-14, 15-64 ve 65 + yaş gruplandırması yapılmaktadır (2). Son gruplandırmaya göre Yokuşlu Köyü'nde 0-14 yaş diliminde 79 kişi, 15-64 yaş diliminde 123 kişi ve 65 + yaş diliminde 11 kişi bulunmaktadır (Tablo:8, şekil:15). Başka bir deyimle, nüfusun %37.1'ini çocuklar, %57.7'sini yetişkinler ve %5.2'ni yaşlılar oluşturmaktadır. Bağımlılık oranı ise %73.1'e ulaşmaktadır.

Bağımlı nüfus (%42.3) ile aktif nüfus (%57.7) arasında çok belirgin bir fark olmamakla birlikte, bütün Türkiye kır yerleşmelerinde olduğu gibi Yokuşlu Köyü'nde de çalışma yaşını 15-64 yaş dilimi arasında sıkıştırmak mümkün değildir (3). Kır yerleşmelerinde 5-6 yaşlarındaki çocuklar ve 65 yaşını aşanlar, yaşlarına uygun işleri yaptıklarından, çalışma yaşı genişlemektedir. Kantitatif olarak ifade edilemese bile, bu durumda köydeki aktif nüfus yüzdesi daha da artmaktadır.

Yokuşlu Köyü nüfusunda, 0-14 yaş grubunda belirgin bir azalma görülmektedir (Şekil:15). Bu durum, doğum artış hızının

(1) TÜMERTEKİN, E., 1978, Beseri Coğrafya'ya Giriş, İst. Üni. Yay. No. 2464, Coğ. Enst. Yay. No. 100, s. 92-93, İSTANBUL.

(2) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s. 80.

(3) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s. 80.

düşük olmasının bir sonucudur.0-19 yaş dilimi henüz henüz göç olayına katılmadıkları için,yaş pramidinde bir şişkinlik oluşturmaktadır.25-34 yaş grubundaki azalma,köyden dışarıya göçün sonucudur.40-44 yaş grubundaki azalma ise,2. Dünya Savaşı sırasında,erkek nüfusun silah altında bulunması sebebiyle doğumların azalmasının bir sonucudur.34-49 yaş grubundaki azalma nedeniyle,Yokuşlu Köyü nüfusunun yaş pramiti,çan şeklini almıştır(Şekil:15).

b.Eğitim Durumu

Yokuşlu Köyü (6 ve daha yukarı yaş) nüfusunun okur yazarlık oranı,%78.1'dir(Şekil:16).26'sı kadın,13'ü erkek,toplam 39 kişi okuma yazma bilmemektedir.Bunların büyük çoğunluğunu 40 yaşının üzerindeki nüfus oluşturmaktadır.Görüldüğü gibi okuma yazma bilmeyen kadın nüfus,erkek nüfusun iki katıdır(Tablo:9).Çeşitli sebeplerle ilkokula gidememiş erkek nüfus,okuma yazmayı askerlik eğitimi sırasında öğrendiği için okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranı azalmıştır. Yine çeşitli sebeplerle ilkokula gönderilmemiş ya da gidememiş kadın nüfusun böyle bir imkânı bulunmadığı için okuma yazma bilmeyen kadın nüfus sayısı artmıştır.1980 yılından sonra köyde açılan okuma yazma kursuna devam eden 5 kadın,okuma yazma niteliğine sahip olmuştur.9 erkek nüfus ise okuma yazmayı,askerlik eğitimleri sırasında öğrenmişlerdir.

Yokuşlu Köyü'nde bir dershanelik ilkokul,lojman ve bir ilkokul öğretmeni bulunmaktadır.1985-1986 öğretim yılında bu ilkokulda 30 öğrenci eğitim görmüştür.Köy nüfusunun 92'si ilkokul mezunudur(Tablo:10).Çeşitli ortaöğrenim okullarından 4 kişi mezun olmuş,3 kişi ise halâ öğrenim görmektedir.Yüksek öğrenim gören 2 kişi,mezun olan 4 kişi vardır.Orta ve yüksek öğrenim kurumlarında okuyan ve mezun olanlar,ilkokul öğretmeni dışında köy dışında yaşamaktadırlar.

Görüldüğü gibi,köyde okuma yazma bilenlerin oranı yüksek iken,orta ve yüksek öğrenime devam edenlerin sayısı çok azdır (Şekil:16).Ekonomik sebeplere bağlı olarak sadece mali durumu

iyi olan aileler, çocuklarını bu öğrenim kurumlarına göndermektedir. Ancak durumu iyi olsa bile, aileler kültürel sebeplerle ilgili olarak sadece erkek çocuklarının eğitime devam etmesine müsaade etmektedirler. Önceleri kız çocuklar ilkokula da gönderilmezken bu durum kalkmış, bu defa orta ve yüksek öğrenime devam etmeleri engellenmektedir. Nitekim bu öğrenim kurumlarında okuyan ve mezun olanların tamamını erkek nüfus oluşturmaktadır (Tablo:10).

c. Beslenme ve Sağlık Durumu

Köyde beslenme şartları, ailelerin ekonomik seviyesine göre değişmekle birlikte, köyün temel geçim kaynağının belirli ürünlerin ziraatine ve hayvancılığa bağlı olması nedeniyle büyük benzerlik göstermektedir.

Temel besin maddesi olan ekmek, her aile tarafından tandırda pısrılmaktadır. Çevreden kolaylıkla yakacak odun temin edildiğinden, yemekler soba ya da kuzunede pısrılmakta, tüp gaz ya da diğer yakıtlarla çalışan ocaklar kullanılmaktadır. Üretimi mümkün olmayan besin maddeleri ise Köprügören Köyü'ndeki bakkal dükkanlarından sağlanmaktadır.

Beslenmede iki temel maddeyi, tahıl ve hayvansal ürünler oluşturur. Bunun yanında yetiştirilebilen sebze ve meyvelerden de faydalanılmaktadır. Meyve ve sebzeler yaz mevsiminde taze olarak tüketilirken, bir kısmı kış yiyeceği olarak kurutulmaktadır. Ancak beslenmedeki en önemli özellik, her öğünün çay, ekmek, tirit, hasuta (nişasta), peynir, yağ, reçel, pekmez gibi kahvaltı tipi yemeklerden oluşmasıdır.

Temel ekonomik faaliyet, hayvancılık olmakla birlikte et tüketimi yüksek değildir. Ailelerin gelirleri yüksek olmadığı için, ancak 10 kadar aile bir araya gelerek bir hayvan kesebilmekte, buda yılda sadece 3-4 defa olabilmektedir. Buna karşılık süt ve süt ürünleri tüketimi fazladır. Zaten hayvancılık faaliyeti, genel olarak ailelerin gıdalarını temin edebilmelerine yöneliktir.

Sağlıkla ilgili işlemler,Köprügören Köyü'ndeki Sağlık Ocağında yapılmaktadır.Anket sonuçlarından derlediğimiz bilgilere göre,köyde salgın hastalıklara rastlanmamış,toplu aşı yapılmamıştır.Çocuklara uygulanan korucu aşılardan yapılması için,Köprügören Köyü'ne gidilmektedir.İlkokul çağındaki çocuklara ise,aşılar toplu olarak okulda yapılmaktadır.Sağlık ocağında tedavi edilemeyen hastalıklar için, Yusufeli ve Erzurum'daki hastanelere baş vurulmaktadır.Çok daha ağır hastalıklar için Ankara ve İstanbul'a gidilmektedir.

2.5.KÖYDE YAŞAYIŞ

Araştırma sahasında hayat;yörenin fiziki,beşeri ve ekonomik şartlarıyla sıkı ilişki içerisinde dir.Öncelikle fiziki coğrafya şartları tarım faaliyetleri ile birlikte hayvancılık faaliyetinin de sürdürülmesi,yaz mevsiminde mezraa ve yaylaya çıkılmasını zorunlu duruma getirmiştir.Ancak tarım arazilerinin az oluşu,buna karşılık doğal nüfus artışı ile nüfusun sürekli artışı,göç olayını ortaya çıkarmıştır.Buna rağmen araştırma sahasındaki ekonomik kaynakların yetersizliği,nüfusun gelir seviyesinin düşük kalmasına sebep olmuştur.Gelir seviyesinin düşüklüğü ise şüphesiz yaşama biçimini etkilemiştir. Nitekim köy konutlarında,giyimde,yeme içmede,ev esyalarında ve benzerlerinde çağımızın getirdiği yeniliklere uygun bir değişme söz konusu değildir.Köy hayatında;doğal,beşeri ve ekonomik coğrafya şartlarıyla uyumluluk gözlenmektedir.

Köyde imece usulü iş yapılması yaygın olmasına rağmen,birçok hizmet doğrudan devletten beklenmektedir.Meselâ,köyde su ve kanalizasyon şebekesi bulunmamaktadır.İçme ve kullanma suyu mezraada inşa edilmiş beş adet çeşmeden sağlanırken,köyde Değirmen Deresinin suyu,içme ve kullanma suyu olarak kullanılmaktadır.İlkokul devlet-köylü işbirliği ile yapılmışken,köyün camiisi henüz tamamlanamamıştır.

Elektrik,Ekim 1986'da köye ulaştırılmıştır.Daha önce aydınlanma,gaz lambası ile sağlanmıştır.Elektrik gelmeden,hemen

her evde elektrik tesisatı kurulmuştur. Gelir seviyesinin düşük oluşu, birçok ailenin elektrikli ev aletlerini kullanmasını engellese de çağımızın en önemli ve etkili kitle iletişim aracı olan televizyonun köye girmesi ile, yavaş da olsa sosyal ve kültürel yapıda değişimin meydana geleceği muhakkaktır.

Köyde gelenek ve göreneklere bağlılıkta önemli bir konudur. Çalışmak üzere şehirlere ve yurt dışına gidenler, bilgi ve görgülerini arttırarak köye dönmelerine rağmen, köyün sosyal ve kültürel yapısında bir değişme ortaya koyamamışlardır. Meselâ ekonomik durum iyi olan aileler, erkek çocuklarını okutmak için her imkânı zorlamalarına rağmen, kız çocuklarının ilkökoldan sonraki eğitimlerini engellemektedirler. Kadınların erkeklerle aynı yerde oturmamaları, hatta çoğu zaman konuşmaktan kaçınmaları, aynı evde oturmalarına rağmen gelin ve kayın-pederin uzun bir süre birbirleri ile konuşmamaları, âdet ve göreneklere ne derece bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Köyde monoton bir günlük yaşantı söz konusudur. Ancak bu durum yaz ve kış mevsiminde sürdürülen ekonomik faaliyetlere göre değişmektedir. Kadınların ve erkeklerin yaptıkları işler de değişmektedir. Kış mevsiminde sadece hayvanların beslenmesi ve hayvansal ürünlerin üretimi söz konusudur. Erkekler hayvanların beslenmesi ile ilgilenirken, kadınlar süt sağmakta, peynir ve tereyağ üretmekte, günlük ev işlerini yapmaktadırlar. Erkeklerin bu mevsimde boş vakitleri bol olduğu için çoğu zaman birbirlerinin evinde toplanıp sohbet etmekte veya Köprügören Köyü'ndeki kahvehanelerde günlerini geçirmektedirler.

İlkbahardan kış mevsimine kadar yoğun bir tarımsal faaliyetin içine girilmektedir. Bu dönemde kadın ve erkek, çocuk ve yaşlılar çalışmak zorunda olduklarından boş vakitleri bulunmamaktadır. Kadınlar, kış mevsiminde yaptıkları işlerle birlikte tarlada hafif işlerde çalışmaktadır. Erkekler ise ot biçimi, tarlaların sürülmesi, kuru ot taşınması, sulama gibi ağır işlerde çalışmaktadırlar. Yaz mevsiminde dinlenme zamanı ancak gece olmaktadır.

Köyde eğlence, belirli zamanlarda yapılabilmektedir. En önemlisi ise, çevre köyler arasında düzenlenen boğa güreşleridir.

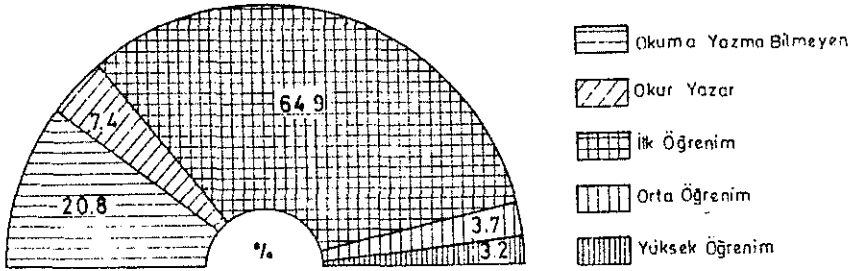
Bütün bir kış mevsimi boyunca beslenen boğalar, ilkbaharda düzenlenen şenliklere götürülerek güreştirilmektedir. Diğer taraftan düğünler ve bayramlar, köyün en önemli eğlence günlerini oluşturmaktadır. Adet ve geleneklerle ilgili olarak düğünlerde, kadın ve erkekler ayrı yerlerde eğlenmektedirler.

Tablo:9-Yokuşlu Köyü nüfusunun Kültürel Durumu(1986).

Eğt. Durumu	Okuryazar olm.	Okur yazar	İlk öğrenim		Orta Öğrenim		Yük. Öğrenim	
			Okuyan	Mezun	Okuyan	Mezun	Okuyan	Mezun
Kadın Nüfus	26	5	17	41	-	-	-	-
Erkek Nüfus	13	9	13	51	3	4	2	4
Toplam	39	14	30	92	3	4	2	4

Kaynak: Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Sekil.15 - Yokuşlu Köyü Nüfusunun Kültürel Durumu(1986).

B. YERLEŞME

2.1. GENEL BAKIŞ

Araştırma sahasında topoğrafik-biyolojik-klimatik koşullara bağlı olarak dikey yönde yaylacılık faaliyeti ve bunula ilgili olarak, farklı yükseltide iki yerleşme ortaya çıkmıştır. Birincisi kır yerleşmesi olan Yokuşlu Köyü, ikincisi ise kırsal-tı yerleşmesi olan Yokuşlu Mezraası'dır.

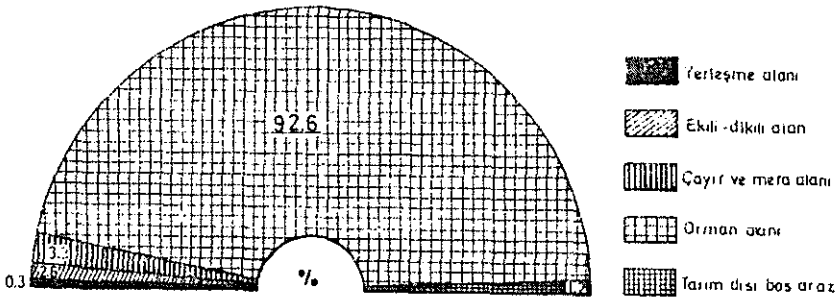
Toplam köy arazisi içerisinde, yerleşme alanına ayrılan saha çok azdır. 23 da. alana sahip köy yerleşmesi ile 34 da. alana sahip mezraa yerleşmesi, toplam arazi içerisinde % 0.3 gibi çok küçük bir oran teşkil etmektedir (Tablo:10, Şekil:17).

Tablo:10:Yokuşlu Köyü'nde Arazi Kullanılışı(1986).

Kullanılış şekli	Yüzölçümü(da.)	%'si
Ekili-dikili alan	375	2.6
Çayır ve mera alanı	478	3.3
Köy yerleşme alanı	23	0.1
Mezraa yerleşme alanı	34	0.2
Orman alanı	13 520	92.6
Tarım dışı boş arazi	170	1.2

Kaynak:Anket ve 1/25 000 ölçekli topoğrafya haritası üzerinde kare metodu ile yapılan ölçüm sonuçlarından yararlanılmıştır.

Şekil:17 - Yokuşlu Köyü'nde Arazi Kullanılışı(1986).

Yokuşlu Köyü;deniz seviyesinden 800 m. yükseklikte,Çoruh ırmağının orta mecrasında,Değirmen deresi vadisi ile Çoruh vadisinin kesiştiği yerde kurulmuştur(Şekil:2).Yerleşme;Değirmen deresinin Çoruh vadisi tabanında oluşturduğu birikinti yelpazesinin tepesi ile Değirmen deresi ve Çoruh vadisinin eosen flişlerinden oluşan yamaçların eteklerinde dağılmıştır (Foto:1).Arazi çok arızalı olduğu için,yerleşme sitesi seçilirken vadi tabanındaki tarım arazisi ile suya yakınlık,gözönünde bulundurulmuş olmalıdır.

Yokuşlu Mezraası,köyün yaklaşık 4 km. güneyinde,deniz seviyesinden 1500 m. yükseklikte,Değirmen deresi vadisinin batısındaki üst yakaç üzerinde kurulmuştur(Foto:2).Yerleşmenin kuruluş yeri seçiminde,kuzeybatıdaki az eğimli tarım arazisi ile birlikte,çevrede bol miktarda bulunan kaynak suları etkili olmuştur.

Deniz seviyesinden 1900-2100 m. yükseklikte yer alan yaylada,yerleşmeye rastlanılmamaktadır.Yayla,her ailenin ancak bir kaç hayvan beslemesine imkân verecek büyüklükte olduğundan,ailelerin sahip oldukları bir kaç hayvanla yaylada konaklamaları ve burada bir yerleşmenin ortaya çıkışı mümkün olmamıştır.

2350-2400 m. yükseklikteki Öküz Yatağı mevkiinde ise,otlak alanı içerisindeki bir çoban kulubesi,buradaki tek yerleşme çekirdeğini oluşturmaktadır.

2.2.TARİHİ GELİŞİM

Araştırma sahasının da içinde bulunduğu Orta Çoruh havası,en eski tarih çağlarının izlerini taşımaktadır.Bölge,M.Ö. 4000 yıllarında Hurri'lerin hakimiyetine girmiştir(1).M.Ö. 3000 yıllarında Frigler'in bölgeyi istila etmesinden sonra,Doğu Anadolu'da Urartu devleti kurulmuş,Çoruh havzasını da egemenlikleri altında bulundurmuşlardır(2).M.Ö.3000-2000 yıl-

(1)KIRZIOĞLU,M.F.,1953,Kars Tarihi.1.Cilt.Taş Çağlarından Osmanlı İmparatorluğu'na Değın ve Ekleme,1534-1921 Yılları Kronolojisi.Işıl Mat,s.27-33,İSTANBUL.

(2)KIRZIOĞLU,M.F.,1953,a.g.e.,s.35.

larından itibaren yerleşmeler Türkiye'nin bütünü üzerinde yayılmışken,Urartular döneminde Çoruh havzasında yerleşmeler daha da yaygınlaşmıştır(1).Vadi tabanındaki sınırlı düzlüklerde tarla kültürlerine dayanan bir faaliyet sürdürülürken,bölgenin dağlık yöreleri üzerinde hayvan yetiştiriliyordu(2).Yüksek yerlerdeki sular bend,kanal ve kehrizlerle taşınarak,alçak sahalardaki tarım arazileri sulanıyor,meyva ve sebze yetiştiriliyordu(3).

Ancak bu dönemde,sürekli olarak savaş ve istilalara maruz kalınması,kır yerleşmeleri yerine "Kale-kent" yerleşmelerinin gelişmesini sağlamıştır(4).Bu tip yerleşmeler,büyük çiftlik işletmeleri durumundaydı.Toprağın büyük bölümü,üzerindeki insanlarla birlikte imtiyazlı kişilere veriliyordu(5).Çiftçiler ise bu topraklar üzerinde çalıştırılan işçiler durumundaydı.Nitekim,Yokuşlu Köyü'nün doğusunda,vadi tabanı kenarında yükselen sarp kayalklar üzerindeki kale,günümüzde Köprügören Köyü ve Yokuşlu Köyü'nün tarım arazilerini oluşturan vadi tabanındaki toprakları işletmek üzere kurulmuş olmalıdır.

M.Ö.680'de kuzeyden İskit'lerin,daha sonra Med ordularının istilasına dayanamayarak Urartu devleti yıkılmış,bundan sonraki yüzyıllarda eski yaşam tarzı yeniden kurulamamıştır(6).M.Ö.150 yıllarında Arsaklılar,M.S.428'de İran-Sasanî devleti,646-765 yılları arasında Araplar,daha sonra Hazarlar ve Bagratlılar bölgeye egemen olmuşlardır(7).

Bizanslılar,1000 yıllarından sonra bölgeyi ellerine geçirdiler.1048 yılından itibaren bölgeye Selçuklu akınları başladı(8).Selçuklularla birlikte gelen konar-göçer aşiretler,

(1)TUNÇDİLEK,N.,1986,Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi.İst.Üniv. Yay.No.3367,Deniz Bil. ve Coğr.Enst.Yay.No.4,s.22, İSTANBUL.

(2)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.24.

(3)KIRZIOĞLU,M.F.,1953,a.g.e.,s.63.

(4)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.25.

(5)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.44.

(6)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.26.

(7)KIRZIOĞLU,M.F.,1953,a.g.e.,s.68-100.

(8)KIRZIOĞLU,M.F.,1953,a.g.e.,s.321.

dağlık bölgelere yerleştirildi(1).Çoruh havzası,hıristiyan ve müslüman idareleri arasında sürekli el değiştirirken,XII. yüzyıldan itibaren müslümanların hâkimiyeti altına girdi.

Önceleri bölgede kale yerleşmeleri yayginken,Selçukluların hâkimiyeti ile köy yerleşmeleri hâkim duruma geçmeye başlamıştır(2).Dikey yönlü ve iki alanlı yerleşmelerde,alt ve üst zonlar arasında yer değiştiren aşiretler,konar-göçer olma özelliklerini korumuşlardır(3).

Bizans İmparatorluğu döneminde,köylüler çoğunlukla topraksızdı ve büyük toprak sahiplerinin kiracıları durumundaydı(4).Ayrıca Bizanslılar,XI.yüzyılın ilk yarısında Çoruh havzasındaki itimat etmedikleri Ermeni krallık ve prensliklerini nüfuzları ile birlikte İç Anadolu'ya çekmişlerdir(5).Savaşlar,istilalar nedeniyle büyük toprak sahipleri bölgeyi terkettiklerinden,Türkler bölgeyi âdeta boş bulmuşlardır.Çoruh havzasındaki Ermeniler,Bizans'ın baskı yönetimi ve ağır vergileri altında bunaldıklarından,Türklere karşı direnişte bulunmamışlar,iyi ilişkiler kurma yoluna gitmişlerdir(6).

XI.yüzyılda bölge yerlilerinin çoğu çiftçi iken Türkler köylere bağlı,otlak bulmak amacıyla mevsimlere göre yer değiştiren yarı göçebe durumundaydı ve göçebe çobanlarla yerleşik çiftçiler kaynaşma içerisinde yaşamaktaydı(7).Türkmen çobanlarıyla yerleşik çiftçiler arasında,alış verişe dayanan bir ekonomi düzenlenmişti(8).

Yokuşlu Köyü yerleşme tarihini,bölge tarihine bağlı kalarak şöyle açıklayabiliriz:

(1)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.49.

(2)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.46-47.

(3)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.49.

(4)CAHEN,C.,1979,Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler(Çev. Yıldız Moran).e Yay.s.178,İSTANBUL.

(5)TURAN,O.,1973,Doğu Anadolu'da Türk Devletleri Tarihi.Turan Neş.,s.231,İSTANBUL.

(6)CAHEN,C.,1979,a.g.e.,s.178.

(7)CAHEN,C.,1979,a.g.e.,s.205.

(8)CAHEN,C.,1979,a.g.e.,s.161.

Günümüzde Yokuşlu Köyü'nde yaşayan Türk nüfusunun kökeni, XI.yüzyılda bölgeye yerleşen konar-göçer aşiretlere dayanmaktadır.Bu yüzyılda,vadi tabanında tarla kültürüne dayanan bir ekonomik faaliyet sürdüren Ermeni nüfusa karşılık Türk nüfusu, hayvancılık faaliyetine bağlı olarak yaylak ve kışlak olmak üzere iki yerleşme arasında mevsimlere göre yer değiştiriyordu.Kışlak olarak günümüzdeki Yokuşlu Köyü seçilmiş olmalıdır. Zira,kış mevsiminde bölgenin en elverişli iklim şartlarına sahip yeri,Çoruh vadisi tabanıdır.Yaylak olarak,günümüzdeki Yokuşlu Mezraası'nın bulunduğu yer seçilmiştir.Sıcaklık değerlerinin artışıyla birlikte yüksek kesimlerdeki otların yeşermesine bağlı olarak,günümüzdeki yayla da kullanılmış olmalıdır.

XVI.yüzyıldan itibaren,Anadolu'da kır yerleşmelerinin büyük ölçüde dağılmasına ve sönükleşmesine yol açan Celalî isyanları ve kargaşalıklar,Yokuşlu Köyü'nü de etkilemiş olmalıdır.XIX.yüzyılda konar-göçer aşiretlere yer gösterilerek yerleşik hayata geçmeleri sağlanmaya çalışılmıştır(1).Bu yüzyılda hâlâ yaylak ve kışlak arasında yer değiştiren Türk nüfusu, aynı yüzyılın ikinci yarısında günümüzdeki Yokuşlu Mezraası'na yerleşerek kış mevsimini burada geçirmeye ve yaz mevsiminde yaylayı kullanmaya başlamış olmalıdır.

Yokuşlu Mezraası'nın,Türk nüfus tarafından ilk yerleşilen saha olduğunu gösteren deliller vardır.Köyde,70-80 yıllık meskenlerden daha eskilerine rastlanılmaması,bu yerleşmenin yeni olduğunu göstermektedir.Bunun yanında idarî haritalarda mezraa yerleşmesi köy,köy yerleşmesi ise bağlık olarak gösterilmektedir.Köyde Ermenilere ait mülke ve harap durumdaki bir kiliseye rastlanırken,bu durum mezraada görülmemektedir.

XIX.yüzyılda başlayan Ermeni olayları ile karışıklıklar yeniden kendini göstermiş,1915'de Ermenilerin göçü ile bu nüfusun ikâmet ettiği vadi tabanındaki yerleşme boşalmıştır.Burası zamanla tamamen Türk nüfusu tarafından iskân edilmiştir. Artık kış mevsimi vadi tabanındaki köyde geçirilmeye,yaz mevsiminde ise eski köy olan mezraaya çıkılmaya başlanmıştır.

(1)TUNÇDİLEK,N.,1986,a.g.e.,s.67.

Başlangıçta kış mevsimi mezraada geçirilirken,yaz mevsiminde vadi tabanındaki sahip olunan tarım arazileri üzerinde ekip biçme faaliyetleri için kısa bir süre köye geliniyordu. Nitekim,hâlâ kış mevsimini mezraada geçiren 5 aile,bu görüşü desteklemektedir.Zamanla vadi tabanındaki Ermeni nüfusa ait yerleşme,köy niteliği kazanmıştır.

Günümüzde mezraada camii bulunurken köyde inşaasının hâlâ devam etmesi,bazı ailelerin vadi tabanında evi ve tarlaları bulunmasına rağmen kış mevsimini mezraada geçirmesi,köyde Ermeni nüfusa ait bir miktar arazinin,bunun yanında harap durumda bir kilisenin bulunuşu,burasının Türk nüfusu için yeni iskâna açılmış bir yerleşme olduğunu göstermektedir.Nitekim yöre halkı köyü "bağlık",mezraayı ise "köy" olarak nitelendirmektedir.

2.3.YERLEŞMENİN ŞEKLİ VE NEDENLERİ

Yokuşlu Köyü,şekil bakımından yol kavşağı yerleşmesine benzemektedir(Şekil:1).Ancak bu durum,Değirmen deresi ile Çoruh ırmağı vadisinin uzanış doğrultuları ve yeryüzü şekillerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Yerleşmenin merkezi,vadi tabanının güneyindeki birikinti yelpazesinin tepe noktasıdır.Ancak gerek su taşkınlarından korunmak,gerekse tarım arazilerine daha yakın olabilmek amacıyla yerleşme,vadi yamaçlarının etek kısımlarına doğru yayılmıştır.

Birikinti yelpazesi üzerinde yer alan konutlar,genellikle yeni inşaa edilmişlerdir.Yerleşme,Değirmen deresinin iki kenarı ile bu derenin kestığı Çoruh vadisi yamacının eteklerinde yayıldığı için,iki yol kavşağı etrafında gelişmiş yerleşmeye benzer bir durum ortaya çıkmıştır.Aslında bu,bir bakıma doğrudur.Çünkü vadi tabanının güney kenarından,İspir'i Yusufeli'ye bağlayan stabilize bir yol,köyün içinden geçmektedir(Şekil:18).Yine,güneyden kuzeye doğru akan değirmen deresi,bu yolu keserek Çoruh ırmağına dökülmekte,dere yatağı ise köy içi ulaşımda yol olarak kullanılmaktadır.

Bütün bunlara rağmen Yokuşlu Köyü,bir vadi yerleşmesidir.

Köy, toplu yerleşme formu göstermektedir. Konutlar arasında belirgin bir sokak şebekesi yoktur. Yerleşme içerisinde ulaşım, sadece sadece insan ve hayvanların geçebileceği patikalarla sağlanmaktadır. Yokuşlu Köyü, plânsız ve düzensiz bir yerleşme karakteri göstermektedir.

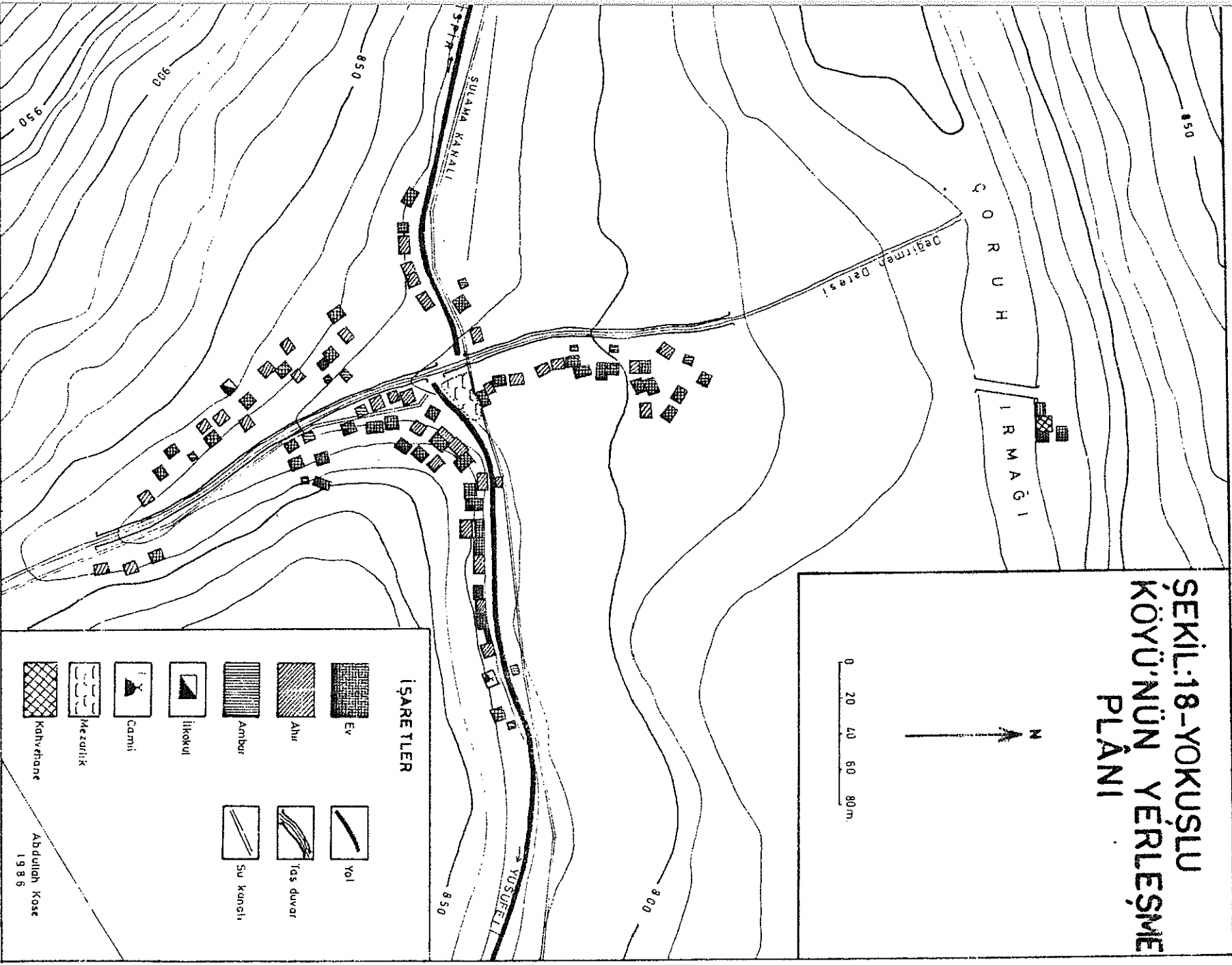
Yokuşlu Mezraası, Değirmen deresinin batısındaki üst yamaç üzerinde, eğimli bir konumda kurulduğundan, yerleşme yeryüzü şekillerine uygun olarak kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda gelişmiştir (Şekil:19). Toplu bir yerleşmedir. Köyde oluğu gibi, yol veya sokak şebekesi belirgin değildir. Konutlar arasındaki oldukça dar patikalara, motorlu ulaşım vasıtalarının girmesi mümkün değildir.

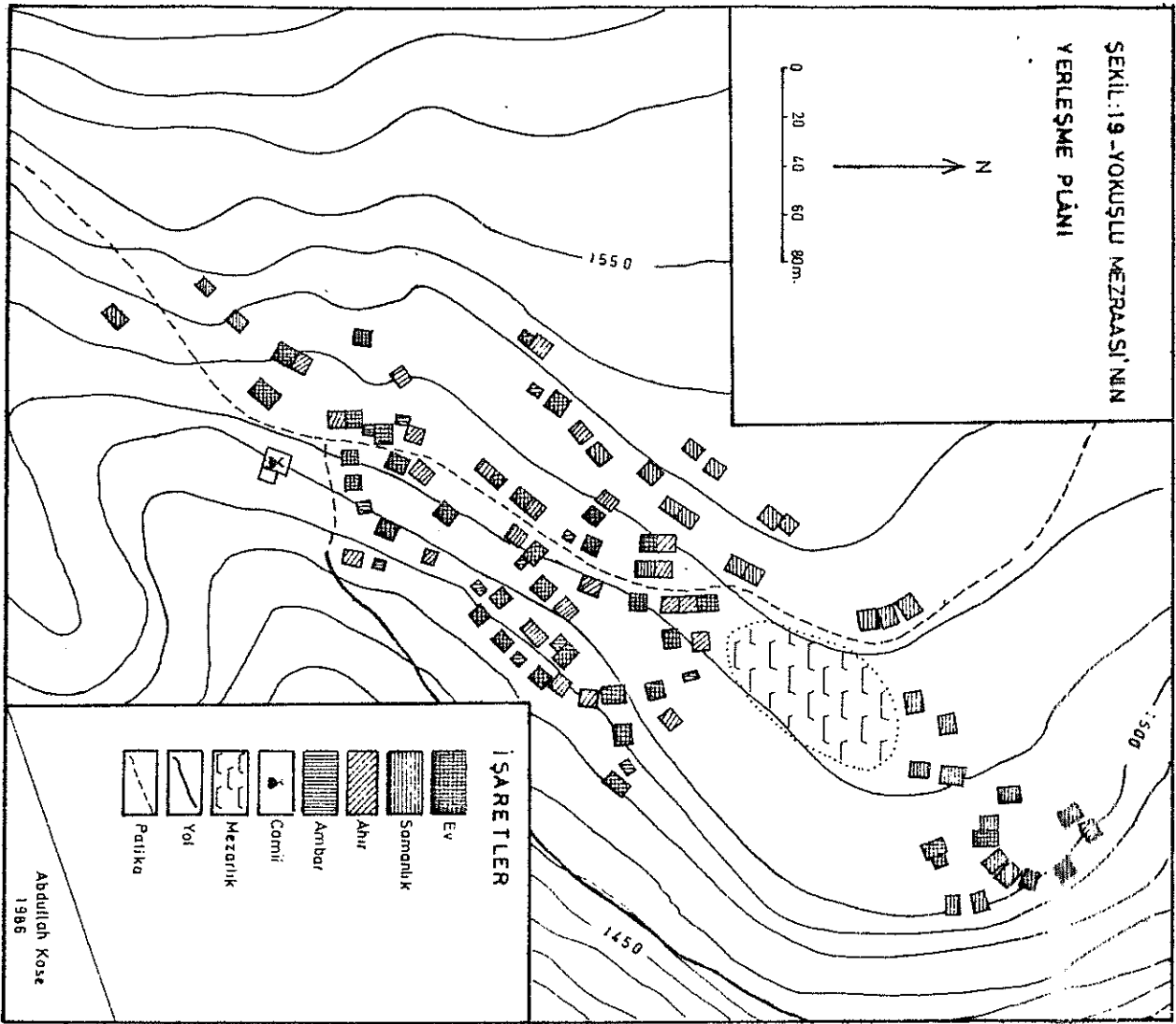
a. Fizikî Faktörler

Yokuşlu Köyü yerleşmesinin şekillenmesinde etkili olan en önemli faktör, yeryüzü şekilleridir. Zaten bu yerleşmenin vadi tabanında yer almasının nedeni, buradaki birikinti yelpazesi üzerinde tarım yapma imkânının olmasıdır.

Yerleşme, birikinti yelpazesi ile vadi yamacının kesişme noktasında, eğimin arttığı konumda yer almıştır (Şekil:18). Burada gözönünde bulundurulacak en önemli nokta, konutların sağlam zemin üzerinde inşaa edilme ve taşkınlardan korunma isteğidir. Bunun için yerleşme Çoruh vadisinin hemen kenarında değil de, vadi tabanının güney kenarında yer almıştır. Ancak bu defa Değirmen deresi özellikle ilkbaharda kabardığından, bu taşkından korunma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Dere yatağının iki kenarına bir duvar örülerek derenin tarım topraklarını ve konutlarını etkilemesi önlenmeye çalışılmıştır.

Bunun yanında yerleşmenin eğimli arazi üzerinde kurulması ile tarım topraklarından tasarruf etme amacı güdülmüştür. Nitekim, tarım topraklarının çok sınırlı oluşu nedeni ile bazı konutlar, vadi yamacında, çok eğimli arazilerde kurulmak zorunda kalmıştır (Foto:8). Ancak köyün güneybatısındaki yamaçlarda kaya düşmesi tehlikesi olduğundan, yerleşme bu yöne doğru gelişmemiştir (Şekil:18). Bütün bu faktörlerin bir sonucu olarak, Yokuşlu Köyü'nde sık dokulu bir yerleşme ortaya çıkmıştır.

Yerleşme,vadi yamacındaki eğimli arazide yayılmışken,konutların bir bölümü tarım arazileri üzerine doğru kaymıştır. Buradaki konutlar yeni ve genellikle tarım toprakları fazla olan ailelere aittir.

Taşkınlardan korunma ve tarım topraklarında tasarruf etmek amacıyla konutlar Çoruh ırmağı ve Değirmen deresinden uzaklaşırken,su kaynaklarına yakın olma isteği yerleşmenin bu defa Değirmen deresine yaklaşmasına neden olmuştur. Derahtı seviyesi yüksekte olmadığı için,kuyu açılarak su temin edilememektedir.Köyün güneyinde bir kanala alınan değirmen deresinin suyu,dere yatağının doğusunda yerleşmenin içinden geçirilerek içme ve kullanma suyu olarak istifade edilmektedir.

Köy yerleşme yerinin seçiminde güneşlenme şartları;diğer fizikî coğrafya faktörleri daha önemli olduğu için pek dikkate alınmamıştır.Zaten kış mevsiminde köyde çok şiddetli soğuklara rastlanılmazken,yaz mevsiminde sıcaklık değerleri çok artmakta,bu defa güneş ışınlarından korunma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Yokuşlu Mezraası'nın kuruluş yeri seçiminde en önemli faktör,su kaynaklarına yakınlık olmuştur.Köy yerleşmesinin aksine mezraada,kuruluş yeri için jeomorfolojik şartların çok daha elverişli olduğu konumlar vardır.Ancak mezraanın güneyindeki bol kaynak suları,yerleşmenin buraya kurulmasında etkili olmuştur.Mezraanın yaklaşık 0.5 km. kuzeyinde kaynak suları bol olmasına rağmen,güneşlenme ve eğim şartları elverişli olmadığı için,kuruluş yeri olarak burası tercih edilmemiştir(Şekil:2,3).

Yokuşlu Mezraası,deniz seviyesinden 1500 m. yükseklikte olduğu için sıcaklık değerleri düşmekte,dolayısıyla güneşlenme faktörü önem kazanmaktadır.Güneşlenmenin en etkili olduğu yer ise,bugünkü mezraanın kuruluş yeridir.

Bu fizikî coğrafya faktörlerine bağlı kalınarak,yerleşmenin kuruluş yeri seçiminde eğimli arazinin tercih edilmesiyle tarım topraklarından tasarruf edilmiş,yerleşme sık dokulu bir yapı kazanmıştır.

b. Beşerî ve İktisadî Faktörler

Köy ve mezraa yerleşmelerinin sık dokulu bir yapı kazanmasında, fizikî faktörlerle birlikte beşerî ve iktisadî faktörler de etkili olmuştur.

Önce tarahî faktörler, yerleşmenin kuruluş yerini etkilemiştir. Daha ilkçağdan itibaren bölgede kargaşalıkların belirli sürelerle etkili olması, vadi tabanında bir kalenin inşasını gerektirmiştir. Özellikle XIX. yüzyıldaki sosyal çalkantılar ve XX. yüzyılın başlarında had safhaya ulaşan Ermeni soykırımı, Türk nüfus tarafından köy olarak kurulan Yokuşlu Mezraası'nın, savunmada kolaylık sağlayan bir konumda yer almasını sağlamıştır.

Köy nüfusu arasında yakın aile bağlarının bulunması, dayanışma ve yardımlaşma isteği, gerek köy ve gerekse mezraa yerleşmesinin sık dokulu olmasına neden olmuştur. Yola yakın olma arzusu ise, özellikle köy yerleşmesinin yol istikametine uygun olarak yayılmasını sağlamıştır (Şekil:18). Bunun yanında yol olarak da kullanılan dere yatağına yakın olmak, iktisadî faaliyetler için oldukça önemlidir. Köy içerisine motorlu ulaşım vasıtaları giremediğinden, yayladan getirilen kuru otlar ve saman, yola veya dere yatağına dökülerek, buradan ahırlara taşınmakta, konutların yola yakın olma gerekliliği bu durumda önem kazanmaktadır.

Köy ekonomisi tarım ile birlikte büyük ölçüde hayvancığa dayandığı için, evlerin yanında çeşitli eklentiler ortaya çıkmıştır. Hayvanların sürekli bakım istemesi nedeniyle evler mümkün olduğunca evlere yakın kurulmaya çalışılmış, sonuç olarak sık dokulu bir yerleşme ortaya çıkmıştır.

2.4. MESKENLERİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

a. Jeomorfolojik Özellikler ve Meskenler

Yokuşlu Köyü'de konutların büyük bir bölümü eğimli arazi üzerinde yer alırken, bir kısım birikinti yelpazesi üzerinde inşaa edilmiştir.

Eosen flişlerinden oluşan Çoruh vadisinin güney yamaçlarının eteklerinde konut inşaa edilirken, eğim durumuna göre 50-100 cm. derinlikte bir temel kazılmaktadır. Eğimli arazide inşaa edilmiş konutların birinci katının arka duvarı tamamen zemine gömülmekte, yan bileşenlerin hemen hemen yarısı yüzeyde kalmaktadır. Buradaki evlerin etrafına bahçe kurulması ve evlerle eklentilerinin birarada inşaa edilmesi mümkün olmuştur.

Köyde ev ve eklentiler arazinin elverdiği ölçüde birbirlerine yakın inşaa edilmeye çalışılmıştır. Hatta bazen bitişik inşaa edilmiştir.

Köy yerleşmesinin güneybatısındaki yamacın eteklerinde eğim az olmasına rağmen, kaya düşmesi tehlikesi olduğundan, yerleşme buraya sokulamamıştır (Şekil:18). Eğimin azaldığı birikinti yelpazesi üzerinde, konutların temel derinlikleri artmaktadır. Değirmen dersinin doğusundaki konutların etrafında bahçe bulunmamaktadır. Ev ve eklentiler, birbirlerine bitişik inşaa edilmiştir. Değirmen deresinin batısındaki konutlar ise bahçe içersinde, ev ve eklentiler birbirlerinden ayrı olarak inşaa edilmiştir.

Yokuşlu Mezraası da çok eğimli bir konumda kurulduğu için, konutların arka cepheleri tamamen zemine gömülü durumdadır. Burada birbirlerine daha yakın ve karmaşık bir şekilde kurulmuş olan konutlar, doğu yönünden birbirlerinin üzerine inşaa edilmiş gibi bir görünüm kazanmıştır (Foto:2). Bu durum, yeryüzü şekillerine bağlı olarak ortaya çıkmış olmasına karşılık, konutların yaz mevsiminde serin, kış mevsiminde ise ılık olmasını sağlamaktadır. Kapı ve pencereler, arka cephe zemine gömülü olduğundan, ön cepheye, yani güney yönüne inşaa edilmiştir.

b. İklim Şartları ve Meskenler

Yokuşlu Köyü ve Mezraası'ndaki konutlar hem kış, hem de yaz mevsimi şartlarına uygun olarak inşaa edilmişlerdir.

Ev olarak kullanılan konutların hemen hepsi iki katlıdır. Birinci katın duvarları taştan ve yaklaşık 50-60 cm. kalınlığında inşaa edildiğinden, kış mevsiminde soğuk havadan burada oturularak korunulmaktadır. Yaz mevsiminde ise havanın nemi yük-

sek olduğu için,sıcaklık değerlerinin artışıyla hava oldukça bunaltıcı olmaktadır.Bu nedenle yaz mevsiminde,çatısı ahşap direkler üzerine inşaa edilmiş ve çoğu zaman duvarları bulunmayan ikinci katta oturulmaktadır(Foto:9).Ancak,kış mevsiminde ikinci katta oturan aileler,taş malzeme kullanılarak buraya bir veya iki oda inşaa etmişlerdir(Şekil:10).

Konutların kapı ve pencereleri genellikle kuzey,batı ve doğuya bakmaktadır.Kapı ve pencere yönlerinin tespitinde her ne kadar topoğrafya şartları etkili olmuşsa da,yaz mevsiminde köyde sıcaklık değerleri çok yüksek olduğundan güneş ışınlarından korunmak da,önemli bir faktördür.

Pencereler genellikle 60x100 cm. ebadında inşaa edilmiştir.Bunun yanında oldukça küçük ve büyük pencerelere ebatlarına da rastlanmaktadır.Yokuşlu köyü konutlarının pencere ebatları 60x60 cm. ile 100x120 cm. arasında değişmektedir.

Samanlık olarak kullanılan eklentilerin yan bileşenleri, tahtaların aralıklı olarak çakılması ile oluşturulduğundan, pencere inşasına gerek duyulmamıştır(Foto:11).Ahırlarda ise, kış mevsiminde soğuk havadan korunmak ve içerideki ısıyı muhafaza etmek için duvarlar taş malzemeden inşaa edilmiş,pencere ebatları ise 10x10 cm.ye kadar küçülmüştür.Genellikle 50x50 cm ebadında olan ahır pencerelerinde cam yerine naylon veya dokuma örtüler kullanılmıştır.

Deniz seviyesinden 1500 m. yükseklikte bulunan Yokuşlu Mezraası'nda;kış mevsimi çok soğuk,yaz mevsiminde ise sıcaklık değerleri köye göre daha düşük olduğundan,konutların inşasında kapı ve pencerelerin güney ve güneybatıya bakmasına,güneş ışınlarından daha fazla yararlanmaya önem verilmiştir.Topoğrafyanın da yardımıyla meskenler,güneş ışınlarından kolayca yararlanabilecek şekilde üst üste sıralanmışlardır(Foto:2).Yine iklim şartlarına bağlı olarak,kışın oturulacak odaların yan bileşenleri,taş malzeme kullanılarak inşaa edilir.

Araştırma sahasında,her mevsimde yağış görüldüğünden,konutların nem ve yağıştan zarar görmemesi için,yan bileşenler inşaa edilirken temel kazılmakta,kazılan temel taş ve harç ile doldurulmaktadır.

Yokuşlu Mezraası'nda köye göre yağış miktarı artış göstermektedir. Bunun için suya en dayanımlı yapı malzemesi olan taş, toprak-saman-ot karışımı harç kullanılarak konutların birinci katının duvarları inşaa edilmektedir. Suyun hemen akışa geçmesi için çatılara $20^{\circ}45^{\circ}$ arasında eğim verilmiştir. Yine yağmur sularının yapı temelinde zararını azaltmak için, saçaklara ahşaptan oluk yapılarak suyun belirli yerlerde zemine inmesi sağlanmıştır.

Tahıl deposu olarak kullanılan ambarlar, eğer evin dışında ise, ahşap direkler üzerine inşaa edilerek nemden korunmaya çalışılmıştır.

c. Ekonomik Şartlar ve Meskenler

Yokuşlu Köyü nüfusunun genel olarak ekonomik durumu iyi olmadığından, konut yapımında yakın çevreden kolaylıkla sağlanan yapı malzemeleri kullanılmıştır. Köyde modern yapı malzemesi kullanılarak inşaa edilmiş sadece bir konut vardır ve bu yapı, yurt dışında çalışan bir işçi ailesine aittir.

Ekonomik durumu iyi olan bir kaç ailenin sahip oldukları konutlar dışında, ev olarak kullanılan konutların büyük bir bölümü, iki oda ve "ayvan"dan oluşmaktadır(1). Eklentiler ise ekonomik faaliyetlere bağlı olarak şekillenmiştir. Öncelikle hayvancılık faaliyeti ile ilgili olarak ahır, samanlık ve körk inşaa edilmiştir(2).

Beslenen hayvanlara yakın olma isteği nedeniyle, ev ve ahır birbirine bitişik veya birbirine yakın kurulmaya çalışılmıştır. Çeşitli sebeplerle evin yakınında ahır yapılamamışsa, diğer eklentilerle birlikte ahır, yerleşmenin kenarında inşaa

-
- (1) Aslı "eyvan" olan ve yörede "ayvan" denilen kelimenin sözlük anlamı, "köşk, büyük hol, salon"dur. Yokuşlu Köyü'nde ikinci katta bulunan ve etrafının açık bırakıldığı bölüme verilen addır. Yaz mevsiminde burada oturulmaktadır.
- (2) Körk; yan bileşenleri tahtaların aralıklı olarak köşelerdeki direklere çakılması ile oluşturulmuş, kuru ot ve ekin demetlerinin konulduğu, alt katının samanlık olarak kullanıldığı eklentinin ikinci katına verilen addır

edilmiştir.Yine ahır ve körk birbirlerine yakın kurulmaya çalışılmış,bu mümkün olmamışsa,ahırın üzerine körk yapılmıştır.Nitekim köyde,ayrı bir eklenti olarak körk inşaa edilmemiş,fakat ahırın ikinci katı körk olarak kullanılmaktadır.

Kış mevsiminde tüketilmek üzere kurutulmuş yiyeceklerin ve tahılın korunduğu ambar,ya evin ikinci katına,ya da evden ayrı,fakat evin yakınına inşaa edilmiştir.

Konutlarda peynir,tereyağ ve yoğurt gibi hayvansal ürünlerin imâl edildiği özel bir bölme bulunmamaktadır.Bu gibi faaliyetler,mutfak olarak kullanılan odada sürdürülmektedir.

Vadi tabanında üretimi mümkün olan bazı meyva ve sebzelerin kurutulması,evin ikinci katında,etrafı açık bulunan eyvanda yapılmaktadır.

d.Sosyal Yapı ve Meskenler

Yokuşlu Köyü'nde ortalama aile büyüklüğü 5.6 kişidir.10 ve daha fazla ferde sahip geniş ailelere pek rastlanılmamaktadır.Buna bağlı olarak ailelerin oturdukları evler,bir ya da iki odadan meydana gelmiştir.Ekonomik durumu iyi olan veya 7-8 kişiden oluşan ailelerin evlerinde oda sayısı artmaktadır.

Bir çok evde çocuklar,ergenlik çağına ulaşınca kadar aileleri ile birlikte aynı odada yatmaktadırlar.Zaten bu gibi ekonomik durumu iyi olmayan aileler,sahip oldukları tek odayı her türlü fonksiyona hizmet edecek şekilde düzenlemişlerdir.Evlenen çocuklar için,çoğu zaman evin ikinci katına bir oda yapılmaktadır.Ekonomik şartlara bağlı olmakla birlikte,sosyal ve kültürel yapı ile ilgili olarak oğul ve gelinin,bir müddet baba evinde kalması gerekmektedir.

Türkiye'nin bir çok yerleşmesinde rastlanılan aileyi çevreden koruma isteğine bağlı olarak konutlardaki şekillenmeyi,Yokuşlu Köyü'nde görmek mümkün değildir.Bu durum,zaten akrabalık bağlarıyla birbirine bağlı olan ailelerin birbirine yakın olma,yardımlaşma ve dayanışma isteğine bağlanabilir.Sosyal yapı ile ilgili olarak konutlar çit veya duvarlarla çevrilmemiş,pencereler küçülmemiş,pencere yönlerinin tespitinde sadece fizikî coğrafya şartlarına önem verilmiştir.

2.5. YAPI MALZEMESİ VE MESKENLER

Araştırma sahasında, konut inşaatında kullanılan malzeme, bütün konutlarda aynıdır. Bütün konutlarda, oranı değişmekle birlikte taş ve ahşap yapı malzemesi kullanılmıştır.

Köy ve mezraadaki konutlar da, kullanılan yapı malzemesi bakımından birbirlerine çok benzemektedirler. Ancak, yapı malzemelerinin kullanılış şekli ve miktarında farklılık görülmektedir. Köydeki konutların inşaatında işçiliğe daha fazla önem verilirken, mezraada sadece yaz mevsiminde oturulduğu için buradaki konutların inşaatında, yapı malzemeleri fazla işlenmeden kullanılmaktadır. Ev ve eklentiler arasında da, bunun gibi farklılıklara rastlanmaktadır. Ev inşaatında kullanılan malzemenin iyi ve dayanıklı olmasına dikkat edilirken, eklentilerde yapı malzemesi fazla işlenmeden, kaba haliyle kullanılmaktadır (Foto:9,11).

Araştırma sahasında, bütün konutlarda taş ve ahşap yapı malzemesi birlikte kullanılmıştır. Ancak mezraada, ormana yakınlık nedeniyle ahşap malzemenin kullanılışı daha fazladır. Köyde ise ahşap malzeme kullanımı çok fazla azalmamakla birlikte, ahşap malzemenin daha fazla işlenerek konutlarda yapı malzemesi olarak kullanılması önem kazanmaktadır.

Yokuşlu Köyü'ndeki ev ve eklentilerinin yan bileşenleri, çevreden kolaylıkla temin edilebilen taş malzeme kullanılarak inşaa edilmiştir. Taşın temin edildiği belirli bir yer yoktur. Yamaçlardan dökülen kaya parçaları ile Çoruh ırmağı ve Değirmen deresinin getirdiği taş parçalarına kabaca şekil verilerek konutlarda yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Köy civarında bol miktarda bulunan tortul kayalar, daha kolay şekillendiklerinden, konut inşaatında tercih edilmiştir. Taş duvarların inşaatında ise, kireç-kum ve toprak-saman-ot karışımı harç, arabağlayıcı olarak kullanılmıştır.

Ormandan ağaç getirilmesinin daha güç olduğu köyde, ahşap malzemeden tasarruf edilmeye çalışılmıştır. Bu durum, özellikle eklentilerde açıkça gözlenmektedir. İki katlı olarak inşaa edilen ahırın birinci katı taştan, ikinci katı ise köşelere di-

kilmiş ağaçlara tahtaların aralıklı olarak çakılması ile oluşturulmuştur(Foto:8).

Halbuki mezraadaki ahır ve samanlıklarda ahşap malzeme daha bol kullanılmıştır.İki katlı olan bu eklentilerin birinci katının zemine gömülü kısmı,taştan yapılmıştır(Şekil:20-b). Diğer duvarlar ise,yörede "tomruk çatma" olarak bilinen,dallarından temizlenmiş çam ağaçlarının,köşelerde çentiklerle birbirine bağlanması ve üst üste sıralanması ile oluşturulmuştur(Foto:11,12)."Tomruk çatma" duvar,bazı eklentilerin ikinci katında da görülmektedir.Ancak eklentilerin ikinci katı,çoğunlukla tahtaların köşelerdeki direklere çakılması ile oluşturulmuştur.

Araştırma sahasındaki evlerde,eklentilere göre daha az oranda ahşap malzeme kullanılmıştır.Evlerin kapı,pencere girişleri,tavan ve tabanları tamamen ahşap malzemeden yapılmıştır.

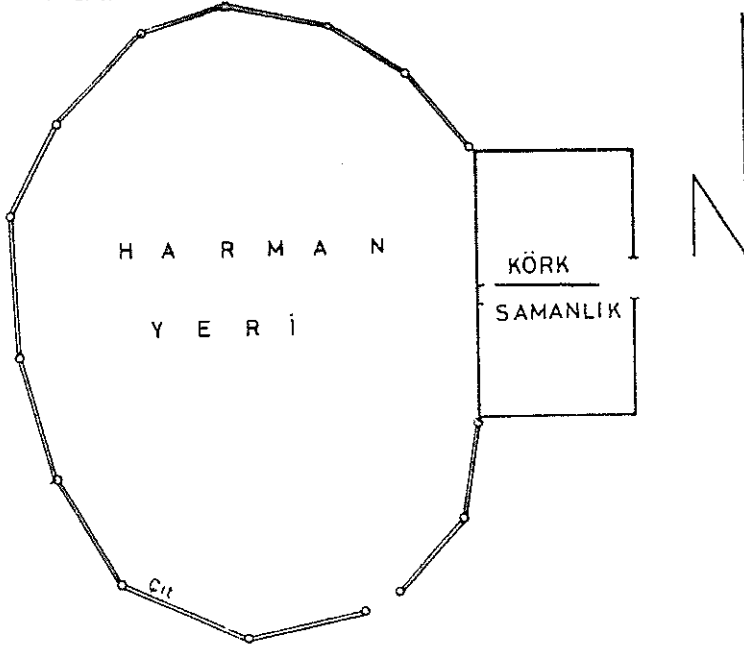
Yapı malzemesi olarak ahşap kullanıldığından,ik katlı,hatta üç katlı konut yapma imkânı doğmuştur.İkinci ve üçüncü kata çıkmak için,genellikle ev dışında yapılan merdiven kullanılmaktadır(Foto:10).Birinci katı taş malzeme kullanılarak inşaa edilmiş evlerin ikinci katı,yaklaşık 3 m. yükseklikteki direkler üzerine bir çatı yapılarak etrafı boş bırakılmıştır (Foto:9)."Ayvan" olarak adlandırılan bu bölümün etrafı,bazen ahşap malzeme ile çevrilmiştir(Foto:13).

Çatılarda bol miktarda ahşap malzeme kullanılmıştır.Çatı iskeleti ağaçtan yapılmış,üzeri ise hartama ile örtülmüştür (Foto:11,12).Yeni yapılarda ve ekonomik durumu iyi olan ailelerin konutlarında çatılar galvenize saç ile örtülürken,eski konutların ve özellikle eklentilerin çatıları hartama ile örtülüdür.

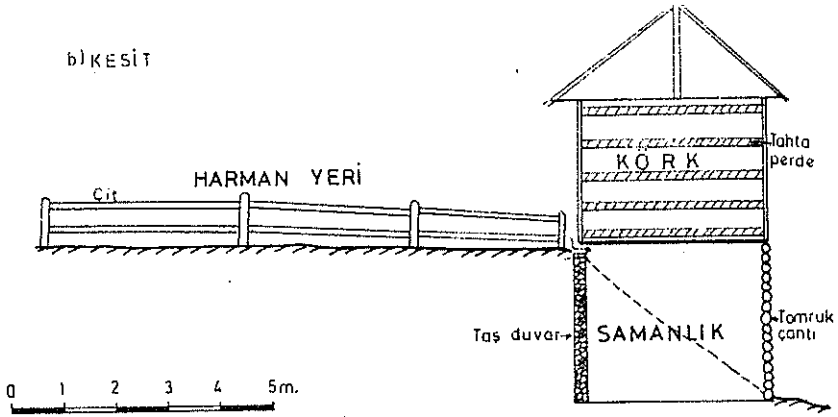
Yokuşlu Köyü'nde iki evin yan bileşenleri,çitalar aralıklı ve yatay olarak çakılıp,içi taş-toprak-saman-ot karışımından oluşan malzeme ile doldurularak yapılmıştır(Foto:14).Kullanılan malzeme ve mimarî şekil aynı olmakla birlikte,bu iki konut,inşaa metodundaki farklılık nedeniyle köydeki diğer konutlardan ayrılmaktadır.

Sekil:20-Yokuşlu Mezraa'sında Bir Samanlık Kört Harman Yeri Planı ve Kesiti.

a) PLÂN

b) KESİT

2.6.ÇATI ŞEKİLLERİNE GÖRE MESKENLER

Yokuşlu Köyü ve Mezraası'ndaki konutların çatılarında bol miktarda ahşap malzeme kullanılmıştır.Yağışların konutlar üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için,suyun hemen akışa geçmesini sağlayacak şekilde çatılara 20° - 45° arasında eğim verilmiştir.

Gerek köy ve gerekse mezraadaki konutların hemen hemen tamamının çatısı,iki yöne eğimli "beşik çatı"dır.Sadece mezraadaki camiinin çatısı,dört yöne eğimlidir.

Çatı eğimleri,kullanılan malzemeye göre değişmektedir. Örtü malzemesi olarak hartama kullanılmış ve ağırlık olarak üzerine taş konulmuş çatılarda,hartamanın düşmemesi için eğim fazla değildir.buna karşılık hartamanın çivi ile tutturulduğu veya örtü malzemesi olarak galvenize saç kullanılan çatıların eğimleri artmaktadır.

Köydeki konutların %44.5'inin ve mezraadaki konutların % 41.0'ının çatı eğimleri, 30° - 35° arasında değişmektedir(Tablo:11,Şekil:21).Çatı eğimi 30° 'den az olan konutların oranı köyde % 23.4 iken,bu oran mezraada % 15.8'e düşmektedir.Bu rum,köyden 700 m. yüksekte bulunan mezraada yağış miktarlarının artması ve dolayısıyla yağmur sularının hemen akışa geçmesini sağlamak üzere çatıların eğimli inşaa edilmesi ile ilgilidir.Nitekim köyde 35° - 45° arasında değişen çatı eğimlerine sahip konutların oranı % 31.0 iken,bu oran mezraada % 43.2'e yükselmektedir.

Araştırma sahasında,duvarı ve temelini yağmur sularından zarar görmemesi için saçak,duvarın 50-70 cm. kadar dışına uzatılmıştır.Çam ağacının oyulması ile oluşturulmuş bir oluk,saçağa eklenerek yağmur sularının belirli bir yere akması sağlanmıştır.

Yokuşlu Köyü'nde hemen hemen bütün konutlarda hakim çatı şeklini oluşturan "beşik çatı"lar;yaklaşık 20 cm. çapındaki ağaçlar(mertek),2 m. aralıklarla çatının ortasına yerleştirilen ve"dikme"olarak adlandırılan ağacın üzerinde birleştirilerek inşaa edilmektedir(Şekil:22)."Dikme" üzerinde yoğunla-

şan çatı ağırlığını azaltmak için "mertek" ile "dikme" arasında, çaprazlama ağaçlar çakılmaktadır. Çatının iskeletini oluşturan ve "mertek" olarak adlandırılan ağaçların üzerine, 10 cm. çapındaki çam dallarından yapılan sıriklar aralıklı olarak çakılmakta, üzeri örtü malzemesi ile kaplanmaktadır.

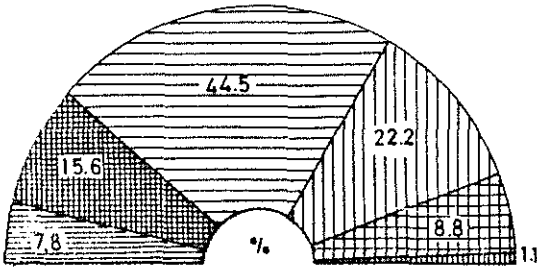
Tablo:11-Yokuşlu Köyü ve Mezraası'nda Çatı Eğim Durumuna Göre Meskenler(1986).

Eğim	Köy		Mezraa	
	Çatı Sayısı	%'si	Çatı Sayısı	%'si
20°-25°	7	7.8	5	5.6
25°-30°	14	15.6	9	10.2
30°-35°	40	44.5	36	41.0
35°-40°	20	22.2	23	26.1
40°-45°	8	8.8	15	17.1
Çatısız	1	1.1	-	-

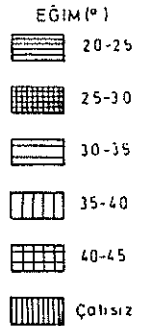
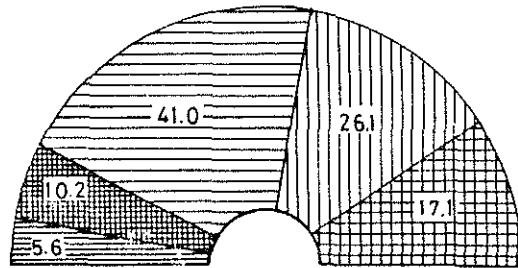
Kaynak: Tarafımızdan yapılan gözlem ve anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Şekil 21 - Yokuşlu Köyü ve Mezraası'nda Çatı Eğimlerine Göre Konutların Durumu (1986).

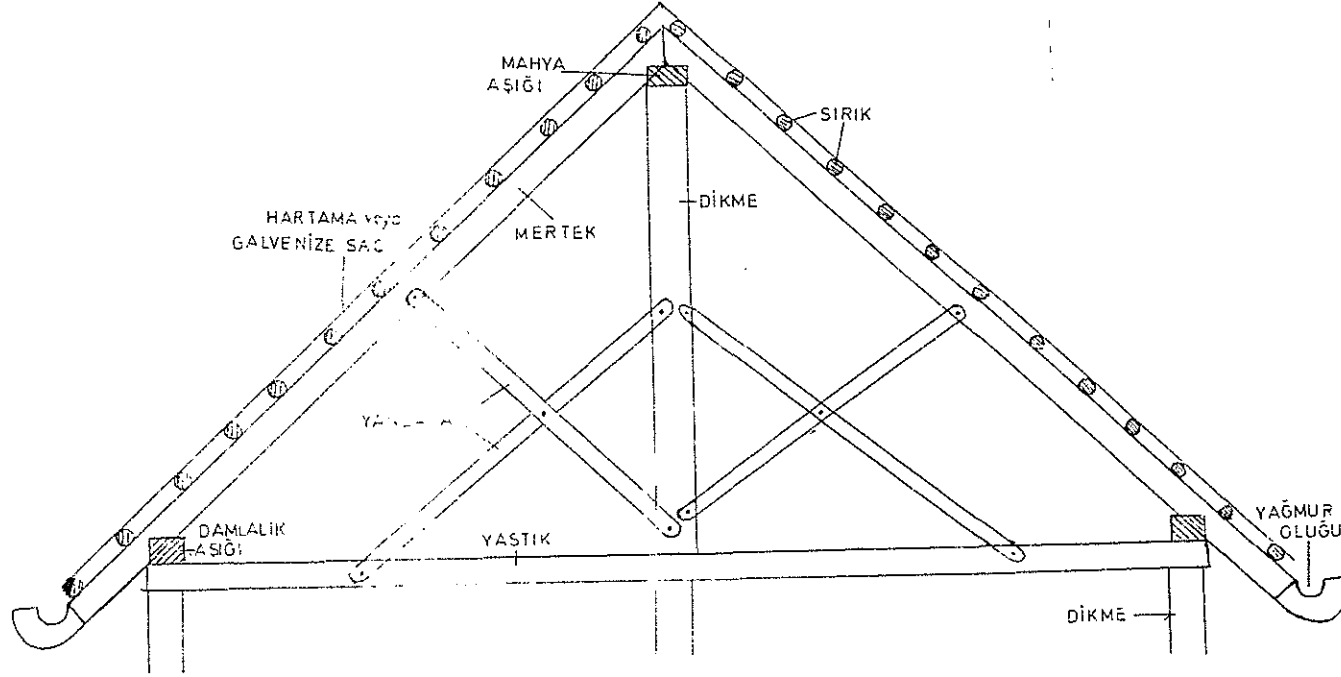
a) Köy

b) Mezraa

Sekil-22-Yokuşlu Koyu'nde Bir Beşik Çatının Ön Görünüşü(1986)

2.7.ÇATI ÖRTÜ MALZEMESİNE GÖRE MESKENLER

Araştırma sahasında,yörenin fizikî coğrafya şartlarına uygun olarak çatı örtü malzemesini,"hartama" adı verilen ince biçilmiş tahta parçaları oluşturmaktadır.Hartama çevreden kolaylıkla temin edilebilmesine karşılık,sağlıklı bir örtü malzemesi değildir.Çünkü hartama arasındaki deliklerden konutta kolaylıkla su sızmaktadır.

Tarım,Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nın orman tahribatını önlemek üzere orman köylerine kredi ile dağıttığı galvenize saç ile,araştırma sahasında çatı örtü malzemesi olarak hartamanın hakimiyeti ortadan kalkmıştır.Nitekim ormandan ağaç teminin mezraaya göre daha güç olduğu köyde,konutların sadece %23.4(21 konut)ünün çatısı hartama ile örtülüdür(Tablo:12, Şekil:23).Çatı örtü malzemesi olarak galvenize saç kullanılan konutların oranı %71.1 iken,3 konutun çatısı kiremit,1 konutun çatısı çalı ile örtülmüştür.

Mezraada,ormana yakınlık nedeniyle çatı örtü malzemesi olarak hartama kullanımı daha fazladır.Toplam 88 konutun % 59.1 (52 konut)nin çatısı hartama örtülüdür(Tablo:12,Şekil:23).Özellikle eklentilerin inşasına pek önem verilmediğinden,çatısı hartama ile örtülü konutların,% 86.4'unu eklentiler oluşturmaktadır.Sadece 11 eklentinin çatısı gavenize saç ile örtülüdür.

Mezraada evlerin çoğunluğunda çatılar galvenize saç ile örtülü olmasına rağmen,burada köye göre hartama kullanımı daha fazladır.Nitekim köyde evlerin % 7.6'nda çatı örtü malzemesi olarak hartama kullanılmışken,mezraada bu oran % 23.3'e yükselmiştir.Bu durum,mezraadaki evlerin sadece yaz mevsiminde kullanılmasına,dolayısıyla bu evlerin inşasında yapı malzemelerine pek önem verilmemesine ve ailelerin ekonomik seviyelerine bağlıdır.

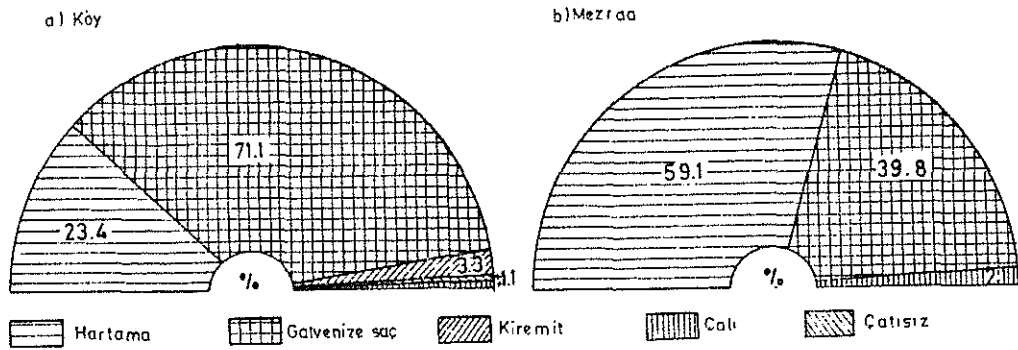
Tablo:12-Yokuşlu Köyü ve Mezraası'nda Çatı Örtü Malzemesine Göre Konutların Durumu(1986).

Örtü Malzemesi	Köy Sayısı(Adet)			Mezraa Sayısı(Adet)		
	Ev	Eklenti	Diğerl. ^(x)	Ev	Eklenti	Diğerl.
Hartama	3	16	2	7	45	-
Galvenize saç	35	28	1	23	11	1
Kiremit	3	-	-	-	-	-
Çalı	-	1	-	-	1	-
Çatısız	1	-	-	-	-	-
Toplam	42	45	3	30	57	1

Kaynak:Gözlem ve anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

(x)Bu grupta yer alan köydeki 3 konutu;ilkokul,semer yapılan işyeri ve kullanılmayan kahvehane,mezraadaki 1 konutu ise camii, oluşturmaktadır.

Şekil: 23 -Yokuşlu Köyü ve Mezraa'sında Konutların Çatı Örtü Malzemesine Göre Dağılışı (1986).

2.8.KAT DURUMUNA GÖRE MESKENLER

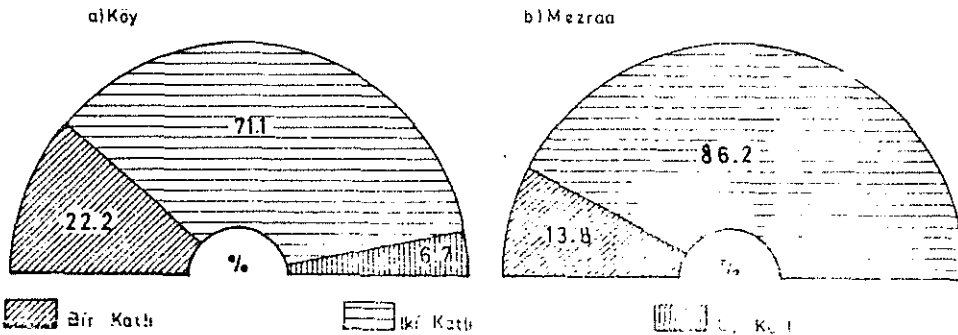
Araştırma sahasında,konutların çoğunluğu iki katlıdır. Çevreden kolaylıkla ağaç temin edilebildiğinden,konut inşaa-sında bol miktarda ahşap malzeme kullanılmış,sonuç olarak ko-nutların çok katlı olması mümkün olmuştur.

Yokuşlu Köyü'nde toplam 90 konutun % 77.8'ini,iki ve üç katlı konutlar oluşturmaktadır(Tablo:13,Şekil:24).İki katlı konutların 31'i ev,32'si eklenti ve 1'i ise kahvehanedir.Bir katlı konutların büyük çoğunluğunu ambarlar oluşturmaktadır(1). Köyde 5 ev ve 1 ahır bir katlı inşaa edilmişken,üç katlı 6 ev bulunmaktadır.

Mezraadaki konutların % 86.2'ini iki katlı konutlar oluş-turmaktadır.Burada sadece yaz mevsiminde oturulduğundan üç katlı evlere rastlanılmamaktadır.Mezraada bir katlı konutla-rın oranı köye göre daha düşüktür(% 13.8).Bu konutların %76.9'unu ambarlar oluşturmaktadır.

Konutların çoğunlukla iki katlı inşaa edilmesi ile arazi-den ve emekten tasarruf sağlamıştır.Özellikle ahırların ikin-ci katında kuru ot depolanması,hayvanlar için başka yerden yem taşıma zorunluluğunu ortadan kaldırmıştır.Bunun yanında samanlığın üzerindeki katta ekin demetlerinin harman zamanına kadar depolanması,harmandan sonra samanın alt kata atılması, üst katta ise kuru ot depolanması,araziden ve emekten tasarru-fu sağlamaktadır(Şekil:20-a).

Şekil:24 -Yokuşlu Köyü ve Mezraa'sında Konutların Kat Durumuna Göre Dağılımı.(1986).

(1)Eklenti olarak ambar,çoğunlukla evlerin ikinci,varsa üçüncü katında yer almaktadır.Değerlendirmeye alınan ambarlar,evin dışında bulunanlardır.

Tablo:13-Yokuşlu Köyü ve Mezraası'nda Kat Durumuna Göre Konutlar(1986).

Kat Durumu	Köy Sayısı(Adet)					Mezraa Sayısı(Adet)				
	Ev	Ahır	Ambar	Diğerl.	Topl.	Ev	Ahır	Samanl.	Ambar	Diğerl. Topl.
Bir katlı	5	1	12	2	20	2	-	-	10	1 13
İki katlı	31	32	-	1	64	28	21	26	-	- 75
Üç katlı	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Toplam	42	33	12	3	90	30	21	26	10	1 88

Kaynak:Gözlem ve anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

2.9.FONKSİYONLARINA GÖRE MESKENLER VE PLAN DURUMU

Konutların şekillenmesinde fizikî ve beşerî faktörlerle birlikte,özellikle ekonomik faktörlerin büyük önemi vardır.İn-sanların hayatını devam ettirebilmesi için sürdürdüğü ekono-mik faaliyet,ev ve eklentilerin değişik şekil ve yapı kazan-masına neden olmuştur.

Yokuşlu Köyü'nde,toplam 90 konutun % 46.7'sini evler o-luştururken,geriye kalan yarıdan fazla konutu eklentiler oluş-turmaktadır(Tablo:14,Şekil:25).Bu durum,ekonomik faaliyetler-le eklentiler arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırma sanasında beşerî,fizikî ve ekonomik faktörler sonucu,yöreye has belirgin bir mesken tipi ortaya çıkmış ol-masına rağmen;ailelerin sosyal,kültürel ve özellikle ekonomik yapısına bağlı olarak gerek ev ve eklentilerin büyüklük ve kü-çüklüklerinde ve gerekse iç taksimatında bazı farklılıklar or-taya çıkmaktadır.

Yörenin karakteristik ev tipi iki katlıdır.Az olakla bir-likte,ailenin geniş veya ekonomik durumun iyi olmasına bağlı olarak üç katlı evlere de rastlanmaktadır.

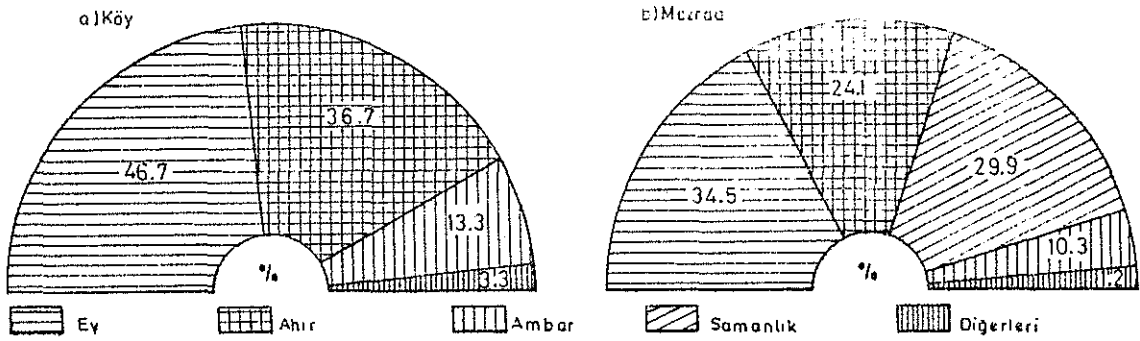
Eski ve geleneklere bağlı olarak inşaa edilmiş evlerde,birinci katta iki oda ve evin önünde yaklaşık 1.5-2 m. geniş-likte,etrafı açık bırakılmış bir avlu bulunmaktadır(Şekil:26).

Tablo:14-Yokuşlu Köyü ve Mezraası'nda Fonksiyonlarına Göre Konutların Durumu(1986).

Konutun Fonksiyonu	Köy		Mezraa	
	Sayı(Adet)	%'si	Sayı(Adet)	%'si
Ev	42	46.7	30	34.1
Ahır	33	36.7	26	29.5
Samanlık	-	-	21	23.9
Ambar	12	13.3	10	11.4
Diğerleri	3	3.3	1	1.1
Toplam	90	100.0	88	100.0

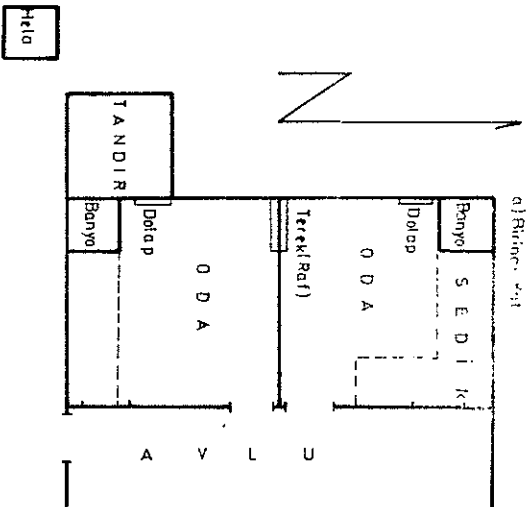
Kaynak:Gözlem ve anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Sekil:25 - Yokuşlu Köyü ve Mezraa'sında Konutların Fonksiyonları Dağılımı (%)

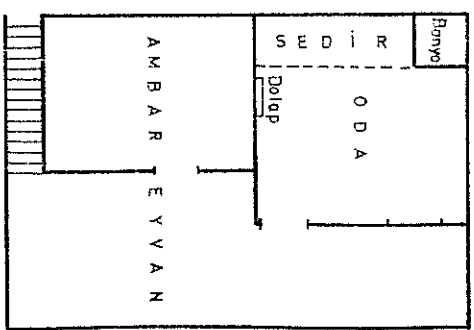

Sekil 26-Yokoslu Mazzraghi'nda Arey ve Ekiyentisinin Planı.

a) Richtig. 4,1

İkinci Kısım

A	H	I	R
---	---	---	---

G Ü B R E L İ K

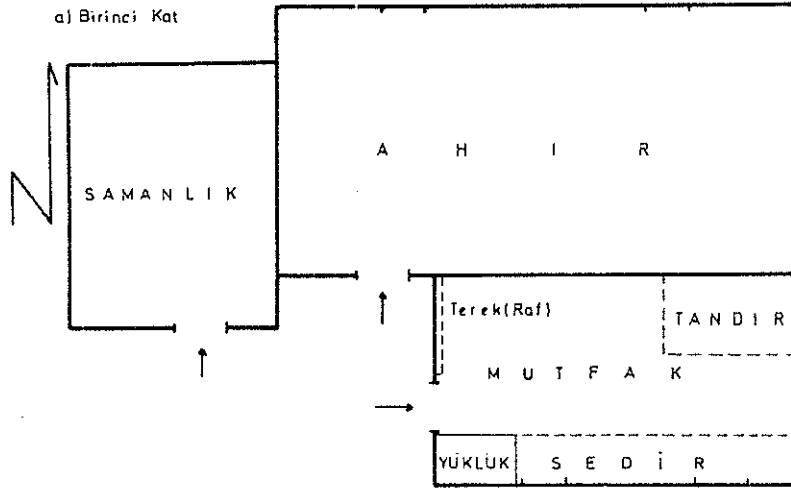
X Ö R K
(01 Deposu)

(01 Deposu)

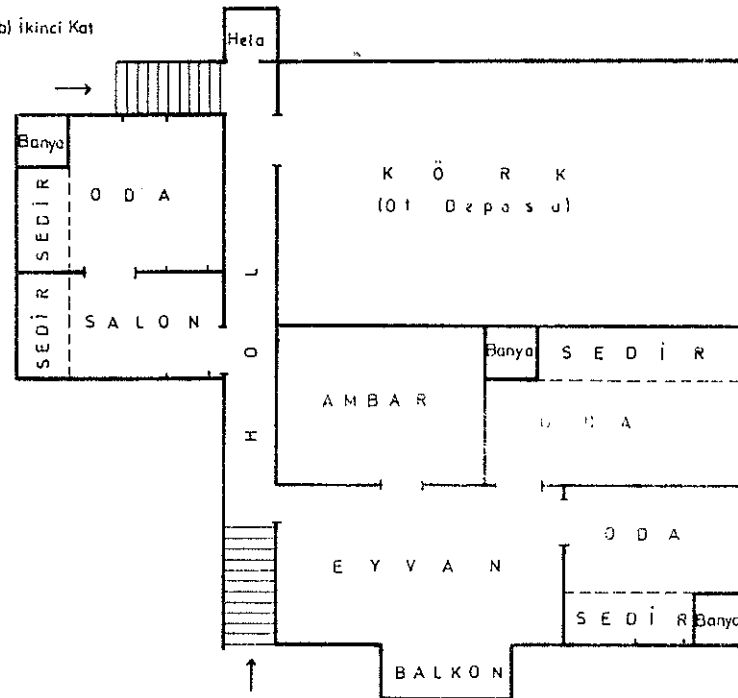
Konutun Sahibi : Nusret ve Rafi Yıldırım
Maddi Durumu: Orta

Şekil:27 - Yokuşlu Köyünde Bir Ev ve Eklentisinin Plânı.

a) Birinci Kat

b) ikinci Kat

Konutun Sahibi Mustafa Kaleli
Moddi Durumu. İyi

Bu gibi evlerde odanın biri mutfak ve oturma odası, diğeri ise yatak odası olarak kullanılır. Tandır, mutfağın bir köşesine veya evin bitişiğine inşaa edilmiştir (Şekil:27). Bazen mutfak, aynı zamanda yatak odası fonksiyonunu da yerine getirmektedir.

Bazı evlerin birinci katında sadece mutfak yer alırken, yatak odası ikinci katta bulunmaktadır. Ekonomik durumu iyi olmayan aileler, evlenen çocukları için yeni bir ev yapamadıklarından, ikinci kata ek bir oda inşaa etmişler, fazla oda olmadığı için birinci kattaki iki odayı, mutfak, oturma ve yatma fonksiyonunu yerine getirecek şekilde düzenlemişlerdir (Şekil:26). Bu durumda, evin bitişiğinde bulunan tandır, ortak kullanılmaktadır. Ekonomik durumu iyi olan ailelerin evlerinde oda sayısı artmakta, her odanın fonksiyonu ayrılmaktadır (Şekil:28).

Evlerin ikinci katına, ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır. Yörenin karakteristik evlerinde, ikinci katta sadece ambar bulunmaktadır (Foto:9). Etrafı açık olan ve "ayvan" olarak adlandırılan ikinci katta yaz mevsiminde oturulmakta, meyva ve sebze kurutulmaktadır. Ancak çocukların büyümesi veya evlenmesi ile ikinci katta, ambarın yanına bir oda eklenmekte, oda ve ambarın öñü eyvan olarak boş bırakılmaktadır (Şekil:26). Ailelerin kalabalık olmasına bağlı olarak ikinci kattaki oda sayısı artmaktadır (Şekil:27).

Hela, evin dışına inşaa edilmiştir (Şekil:26,27). Kanalizasyon şebekesi bulunmamaktadır. Hela, toprağın bir metre derinlikte kazılması ve etrafının ahşap malzeme ile çevrilmesi ile oluşturulmaktadır.

Yeni yapılan evlerle eski evler arasında, plân bakımından çok belirgin fark yoktur. Ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin yaptıkları evler, eski ve yörenin karakteristik evlerine benzemektedir (Foto:8,9). Fakat tandırbaşı genellikle evin dışına inşaa edilmektedir.

Yurt dışında çalışan bir işçi ailesi ile ekonomik durumu iyi olan bir kaç ailenin yaptırdıkları evler, yörenin tipik evlerinden ayrılmaktadır. Fesela, Almanya'da işçi olarak çalışan bir ailenin yaptırdığı ev, yörenin hiç bir özelliğini taşıma-

yan tipik bir şehir evi görünümündedir. Zengin bir aileye ait olan diğer bir ev ise, iki katlıdır. Fakat her katta dört oda bulunmaktadır(Şekil:28). Bu evde eyvan bulunmamaktadır. Her odanın fonksiyonu, birbirinden ayrılmıştır.

Köy muhtarına ait olan üç katlı ev, daha değişik bir özellik taşımaktadır(Foto:13). Birinci ve ikinci katta, Şekil:28'de olduğu gibi dört oda inşaa edilmiştir. İkinci katın ön ve arka cephelerinde iki balkon bulunmaktadır. Yöre özelliklerine uygun olarak üçüncü kat, eyvan olarak değerlendirilmiş, eyvanda ise iki ambar inşaa edilmiştir. Tandırbaşı evin dışında bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi, araştırma sahasındaki eski evlerle yeni evler arasında, özellikle ekonomik seviye farkından kaynaklanan küçük değişiklikler dışında; eyvan, tandırbaşı, ambar gibi bölümlerin bulunması ile yöreye has, ortak bir ev tipi ortaya çıkmıştır.

Düzenleme bakımından odalar birbirine çok benzemektedir. Her odada, yüksekliği 100 cm. ve genişliği 100-120 cm. olan ahşaptan yapılmış bir sedir bulunmaktadır(Şekil:27). Üzerinde oturulan, yatılan ve odanın bir veya iki kenarı boyunca uzanan bu bölüme, yörede "makat" adı verilmektedir.

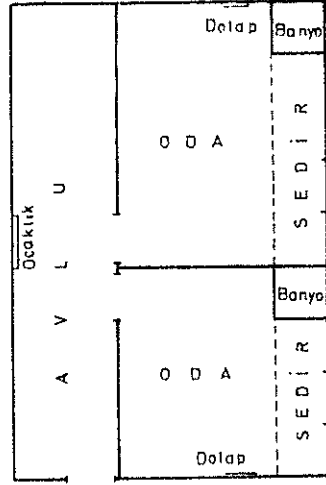
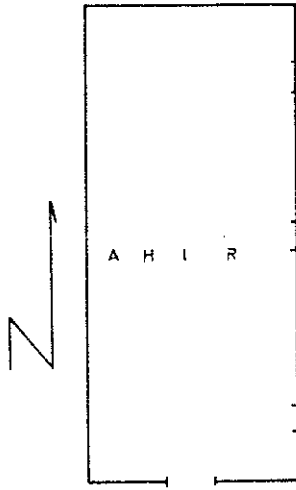
Yine her odada, duvar içine inşaa edilmiş, kapağı ahşaptan bir dolap ve bir banyo bulunmaktadır. Sosyal ve ekonomik faktörlere bağlı olarak, bir kaç ailenin bir evde oturmak zorunda olduğu durumlarda; her aile, mutfak, oturma ve yatma gibi ihtiyaçlarını tek odada karşılamak zorundadır. Bunun için odaya; yemek pişirmek için bir kuzine soba, mutfak eşyalarını koymak üzere duvara bir raf(terek) konulmuş, çocukların yatma yerleri olarak ek bir sedir inşaa edilmiştir(Şekil:26).

Bu odalara, birinci katta avluya, ikinci katta ise eyvana bakan bir kapı ile girilmektedir(Şekil:29). Genellikle odaların bir penceresi bulunmaktadır.

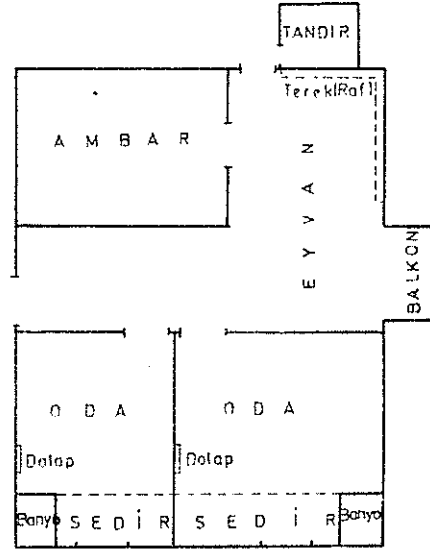
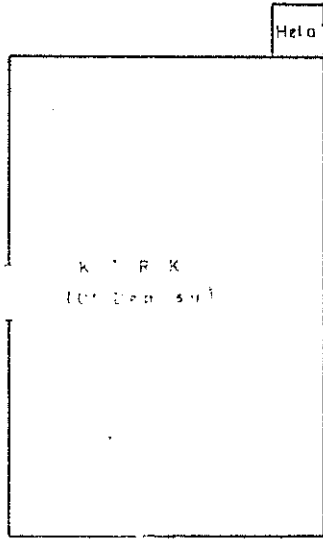
Araştırma sahasında en önemli ekonomik faaliyetlerden biri hayvancılık olmasına rağmen, ev içinde süt ürünlerinin elde edildiği ayrı bir bölüm bulunmamaktadır. Bu gibi faaliyetler, mutfakta sürdürülmektedir.

Sekil 29-Yokuşlu Mezraa'sında Bir Ev ve Eklentisinin Plânı.

a) Birinci Kat

b) İkinci Kat

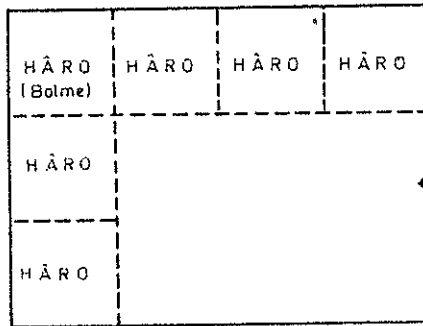

0 1 2 3 4 5 m.

Konutun Sahibi: Mustafa Kalemli

Maddi Durumu: İyi

Sekil 30-Yokuşlu Koyu'ndeki Ambarların Plânı.

0 1 2 3 m.

Çoğu zaman evin içinde, bazen ayrı bir eklenti durumunda olan tandırbaşı, toprak içine inşaa edilmektedir. Toprak, yaklaşık 1 m. derinlikte, 80-100 cm. genişlikte kazılmakta, ağız kısmı ise 60 cm. çapında olacak şekilde daraltılmaktadır. Plastik kıvamına getirilen kil-keçi kılı karışımı harç, toprak içinde oluşturulmuş çukurun etrafına sıvanmaktadır. Odunun kolay yanmasını sağlamak için, çukura yandan 5 cm. çapında bir hava deliği açılmaktadır. Tandırın etrafı ahşap ile kapatılarak, çatıya bir baca inşaa edilmektedir.

Tahıl tarımına bağlı olarak ortaya çıkmış en önemli eklenti, ambar oluşturmaktadır. Ambar, çoğuhlukla evin ikinci katında yer alırken, Köyde 12, mezraada 10 ambar evin dışında inşaa edilmiştir.

Bir oda büyüklüğünde olan ambarın eni 3m., boyu 4m. ve yüksekliği 3 m.dir. Bir kapı ile ambara girilmektedir (Şekil:30). Ambar, 100x100 cm ebadında, yaklaşık 150 cm. yüksekliğinde 6 bölmeye ayrılmıştır. Yörede "haro" adı verilen bu bölmelere, farklı ürünler depolanmaktadır. Kapıdan girildiğinde, yaklaşık 6 m² genişliğindeki bölmeye girilmektedir. Ambarda rahat hareket etmeye imkan verecek şekilde burası çoğuhlukla boş bırakılmaktadır.

Araştırma sahasında, en önemli ekonomik faaliyetlerden birini oluşturan hayvancılık, eklenti olarak ahırın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Şekil:26,27). Köyde tahıl üretimi ve dolayısıyla saman üretimi fazla olmadığı için, ayrı bir eklenti olarak samanlık yapılmamış, hayvanların yiyeceğini oluşturan kuru ot ve saman ahırın ikinci katında veya ahırın bir bölümünde depolanmıştır (Şekil:27,28).

Yokuşlu Köyü'nde konutların % 36.7'ini oluşturan ahırlar, iki katlı olarak inşaa edilmiştir. Birinci katta hayvanlar barındırılırken, "körk" adı verilen ikinci katta, saman ve özellikle kuru ot depolanmaktadır.

Ahır ve üzerinde yer alan körk, tek bölmeden oluşmaktadır (Şekil:26,27,28,29). Ahşap bir kapıdan ahıra girilmekte, çoğu zaman ön cephede küçük bir pencere bulunmaktadır. Ahırın önün-

de veya kenarında,taş duvar ile çevrili bir gübrelik yer almaktadır.Ahırın arka duvarı,genellikle toprağa gömülü olduğundan,körke çıkmak için merdiven yapımına gerek duyulmamakta, arka cepheden bu bölüme girmek mümkün olmaktadır.

Köyde, ev ve eklentilerinin birbirlerine göre durumu konutların kuruluş yerindeki arazinin eğimine göre değişmektedir. Değirmen deresinin batısındaki arazide, eğim fazla olmadığından, ev ve eklentiler birbirlerine çok yakın inşaa edilmiş, etrafı taş duvar veya çitlerle çevrilerek bir bahçe oluşturulmuştur. Değirmen deresinin batısındaki eğimli arazi üzerindeki konutlar, birbirlerine yakın kurulmaya çalışılmışsa da, topografya şartları buna imkân vermemiştir.

Yokuşlu Mezraası'ndaki konutlar da hemen hemen aynı özelliklere sahip olmakla birlikte, burasının geçici bir yerleşme yeri olması nedeniyle bazı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Öncelikle mezraada, yaz mevsiminde 3-4 ay oturulması ve bazı ailelerin mezraaya çıkmaması, toplam konut içerisinde evlerin oranının %34.5'e düşmesine neden olmuştur(Şekil:25). Burada tahıl tarımının ve hayvanlar için kışlık kuru ot üretiminin önem kazanmasıyla, ahırdan ayrı olarak samanlık ortaya çıkmıştır.Toplam konutların %29.9'unu samanlık oluştururken,%24.1'i ahırlardan meydana gelmiştir.

Mezraadaki evlerde,yılın kısa bir döneminde oturulduğu için oda sayısı azalmıştır.Bunun yanında,bu kısa süreyi bir kaç aile aynı evde oturarak geçirmektedir. Bu gibi durumlarda odalar; mutfak, oturma ve yatma fonksiyonlarına cevap verecek şekilde düzenlenmiştir(Şekil:26).

Mezraadaki ev planları ve odaların düzenlenişi,köyde olduğu gibidir.Ancak arazinin eğimli oluşuna,ailenin ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak bazı değişiklikler meydana gelmiştir.Mesela eğimli arazide inşaa edilen konutlarda,zemine gömülü durumdaki arka cephe duvarının üzerinde,ikinci kat geriye doğru genişletilmiştir(Şekil:26,29).Zemine gömülü olan bu duvarda pencere bırakmak mümkün olmadığından,bunun yanında duvar nemden etkilendiğinden buraya yörede "aviu" olarak adlandırılan bir hol yapılmaktadır(Şekil:29).

Mezraada,tahıl tarımıyla ilgili eklenti olarak samanlık-körk ortaya çıkmıştır.Bu eklentinin birinci katı samanlık,i-
kinci katı ise,kuru ot ve kısa bir süre ekin demetlerinin de-
polandığı körk olarak kullanılmaktadır.

Arazinin çok eğimli oluşu,bu eklentinin şekillenmesinde
önemli rol oynamıştır(Şekil:20).Birinci katın arka duvarı,ze-
mine gömülüdür ve taş malzeme kullanılarak inşaa edilmiştir.
Diğer duvarlar,çam ağaçlarının üst üste konulmasıyla oluşturu-
lmuştur.Zemine gömülü duvarın üzerinde,yaklaşık 50x50 cm.
ebadında küçük bir pencere bırakılmıştır.Ahırın tavanı,arka
cephede zeminle aynı seviyede olduğundan,körkün kapısı bura-
da yer almaktadır.Körkün önünde ise ,etrafı çitle çevrili
harman yeri bulunmaktadır(Şekil:20).

Samanlık plânının ortaya çıkışında fizikî şartlar yanın-
da,ziraat tekniği de etkili olmuştur.Nitekim günümüzde harman,
makinalarla yapılmaktaysa da,eskiden öküzlerin çektiği"düven"
ile tahıl sapları parçalanmakta,rüzgâr yardımıyla saman ile
daneler birbirinden ayrılmaktaydı.

Araştırma sahasında arazi çok engebeli olduğu için,bi-
çilen ekinler,harman yerine sadece at veya eşeklerin sırtın-
da taşınabilmektedir.Mezraada,15-20 günde taşınabilen ekin
demetleri,yağmurdan korumak için harman zamanına kadar körk-
te depolanmaktadır.Körkte biriktirilen ekin demetleri,güneş-
li bir günde,körkün önündeki düzlüğe dağıtılarak kurutulur.
Daha sonra harman yapılarak,saman ve daneler birbirinden ay-
rılır.Saman,birinci katın arka duvarı üzerindeki delikten
samanlığa aktarılır.Boş kalan körke ise,yayladan getirilen
kuru ot depolanmaktadır.

Mezraadaki ahırlar,genellikle eve yakın kurulmaya çalı-
şılırken;harman sırasında etrafa saman dağıldığı için,saman-
lık,evlerden uzak bir yere kurulmuştur.Bunun sonucu olarak,
mezraa yerleşmesinin kenarında,samanlıkların çoğunlukta ol-
duğu bir saha ortaya çıkmıştır(Şekil:19,Foto:12).

Yokuşlu Mezraası'nda da,köyde olduğu gibi eklentiler
eve yakın kurulmaya çalışılmış,arazinin eğimli olması nedeni
ile köyde olduğu gibi bahçeli evlere rastlamak mümkün olmamış-
tır.

2.10. YOKUŞLU KÖYÜ'NE BAĞLI GEÇİCİ YERLEŞMELERİN ÖZELLİKLERİ

a. Yokuşlu Mezraası

Köyaltı iskân şekillerinden biri olan mezraa, daha çok Anadolu'nun doğu yarısında yaygın durumda bulunmaktadır(1). Arazinin arızalandığı, tarım arazilerinin parçalandığı yerlerde, köylerin geçim sahasının dışında ve mutlaka bir reliefle ayrılmış başka bir geçim sahası olarak mezraa yerleşmesi ortaya çıkmıştır(2). Doğu Karadeniz Bölümü'nde, köy yerleşmesi ile yayla yerleşmesi arasında yer tutmaktadır(3).

Yokuşlu Mezraası da, köy geçim sahasından derin bir vadi ile ayrılmış, köy ile yayla arasında bir başka geçim sahası ve yerleşmeyi oluşturmaktadır.

Mezraalarda tarım ve hayvancılık faaliyeti, birlikte sürdürülürken, Doğu Karadeniz Bölümü'nde hayvancılık ön plâna çıkmaktadır(4). Halbuki, Yokuşlu Mezraası'nda esas ekonomik faaliyeti, tarım oluşturmaktadır.

Mezraalarda mülkiyet sistemi, köydekinden farklıdır(5). Mezraalar, köyde oturan bir kaç varlıklı ailenin mülkü durumunda olmasıyla, Doğu Anadolu'da çiftlik arazisi özelliği taşırlar. Ancak yokuşlu Mezraası'ndaki mülkiyet sistemi, diğer mezraalarda olduğundan farklıdır. Köyde oturan bütün ailelerin, mezraada az veya çok, bir miktar tarım arazisi bulunmaktadır. Tarım arazisi az olan bazı aileler, varlıklı ailelerin topraklarını, ortakçılık usulü işletmektedirler. Mezraa yerleşmelerinde tarım arazileri köydekinden daha az olması gerekirken, Yokuşlu Mezraası'ndaki tarım arazileri , köydekinden daha fazladır(Tablo:15).

(1) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s.174.

(2) TUNÇDİLEK, N., 1967, Türkiye İskân Coğrafyası. Kır İskânı (köy-Altı İskân Şekilleri). İst. Univ. Ed. Fak. Yay. 1283, Coğr. Enst. Yay. No. 49, s.125, İSTANBUL.

(3) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s.175.

(4) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s.175.

(5) TUNÇDİLEK, N., 1967, a.g.e., s.125.

Mezraalar, hayvancılık ekonomisine bağılı olarak ortaya çıkmıştır(1). Önceleri, varlıklı ailelerin bir mülkü durumunda olan mezraalar, nüfus artışı ve geçim sıkıntısı nedeniyle zamanla köyün bir mahallesi durumuna gelip, hayvancılıkla birlikte tarımsal faaliyetler de sürdürülmeye başlanmıştır.

Yokuşlu Mezraası'nın gerek ortaya çıkışı ve gerekse gelişmesi farklı olmuştur. Göçebe hayvancılık yapan Türk nüfusunun yerleşik hayata geçmesiyle, bugünkü mezraanın yer aldığı konumda bir köy yerleşmesi ortaya çıkmıştır. 1915 yılında, bölgede huzursuzluklara neden olan Ermenilerin göçüyle vadi tabanındaki tarım arazileri boşalmış, zamanla buradaki tarım arazileri Türk nüfusunun mülkü durumuna gelmiştir. Vadi tabanında yeni bir yerleşmenin kurulmasıyla, kış mevsimi burada geçirilmeye başlanmış, köy ise yaz mevsiminde ikâmet edilen geçici bir yerleşme durumuna gelmiştir.

Doğu Karadeniz Bölümü'nde mezraalar, ailelerin köyden yaylaya ve yayladan köye göçleri sırasında, biri ilkbahar, diğeri sonbahar olmak üzere, yılda iki defa ikâmet edildiği, hayvanların otlatılması yanında bir takım tarımsal faaliyetlerde bulunan geçici yerleşmelerdir(2). Ancak, değişik coğrafi özelliklere sahip Yokuşlu Mezraası'nda bu duruma rastlamak mümkün değildir.

Araştırma sahasında aileler, ilkbaharda köyden mezraaya göç etmektedirler. Fakat, bütün yaz mevsimi boyunca mezraada ikâmet edilmektedir. Köyden mezraaya göç, ailelerin toplu olarak mezraaya çıkmaları şeklinde olmamaktadır. Bu mevsimde, köyde de tarımsal faaliyetler sürdürüldüğünden, aile fertlerinin bir kısmı mezraaya çıkarken, diğeri bir bölümü köyde kalmaktadır. Bunun yanında bazı aileler toplu olarak mezraada ikâmet ederlerken, köydeki tarımsal faaliyetler nedeniyle sürekli olarak köye gidip gelmektedirler.

Köydeki tarım arazileri yeterli olan bazı varlıklı aileler, mezraadaki tarlalarını kiraya verip, yaz mevsimini köyde geçirmektedirler. Buna karşılık, köyde tarım arazisi olmayan

(1) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s.175.

(2) DOĞANAY, H., 1985, a.g.e., s.175.

b.Yokuşlu Köyü Yaylası

Yazın bilirlirli bir süresinde hayvan otlatmak,bazı tarımsal faaliyetlerde bulunmak ve hayvansal ürünler elde etmek,ya da dinlenmek amacıyla çıkılan;köy halkının devamlı yerleşme alanı dışında kalan,fakat sosyo-ekonomik bağlarla köye bağlı ve köy halkının ortaklaşa malı olarak kullanılan yaylalar,köy ekonomisini tamamlayan ekonomik faaliyet bölgeleri durumundadır(1).

Doğu Karadeniz Bölümü'nde yaylalar,2000-2200 m. ve daha yükseklerdeki düzlüklerde yer almaktadır(2).Alçak kesimlerde bahçe tarımı,sebzecilik ve başta mısır olmak üzere,tahıl tarımı nedeniyle tarım arazileri,büyük ölçüde tarımsal faaliyetlere ayrıldığından,yaz mevsiminde hayvanların burada otlatılması imkanı ortadan kalkmıştır(3).Otlak sorunu,yaylalara çıkılmak suretiyle çözümlenmeye çalışılmıştır.

Doğu Karadeniz Bölümü'nde,ilkbaharda önce yaylalara ve buradan yaylaya,güzün ise önce mezraalara,kışa girerken köye göçülmektedir(4).

Yokuşlu Köyü'nün geçim sahasının ayrı bir halkası olarak,köyden 1200 m. yüksekte ve yaklaşık 6 km. uzaklıkta,mezradan ise 600 m.yüksekte ve yaklaşık 2 km. uzaklıkta,bir kaç bölümden oluşan yaylası bulunmaktadır(Şekil:31).

Yokuşlu Köyü yaylası,Çoruh vadisinin güney yamaçları üzerinde,eğimin azaldığı sarıçam ormanları içerisinde,ormanın açılması suretiyle oluşturulmuştur.Yaylanın bir bölümünü oluşturan ve 2350-2400 m. yükseklikte yer alan "Öküz Yatağı" mevki,ormanın üst sınırında,alpin çayırlardan oluşmaktadır.

Yokuşlu Köyü'nde yaylacılık faaliyeti,hayvan-iklim-ve-jetasyon-yükselti ilişkisine bağlı olarak ortaya çıkmıştır.Kış mevsiminde köydeki ahırlarda beslenen hayvanlar,Nisan a-

(1)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.167.

(2)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.168.

(3)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.168.

(4)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.168.

yından itibaren,yükseklerdeki karların erimesi ve otların yeşermeye başlaması ile yaylada otlatılmaya başlanır.Ancak Yokuşlu Köyü yaylacılığında,Türkiye'nin diğer bölgelerinde rastlanan yaylacılık faaliyetinden farklı bir durum ortaya çıkmaktadır(1).Nitekim,Yokuşlu Köyü yaylasında,yaz mevsiminde iskâna açılan bir yerleşme bulunmamaktadır.Hayvanlar,bu mevsimde geceleri mezraadaki ahırlarda barındırılırken,otlatılmak üzere her gün yaylaya çıkarılmaktadır.

Bu durumu ortaya çıkaran en önemli sebeplerden biri;hayvancılık faaliyeti ile birlikte gerek mezraada ve gerekse köyde,bu mevsimde yoğun bir tarımsal faaliyetin sürdürülmesi zorunluluğudur.Nitekim,sınırlı imkânlarla sahip yayla,az sayıda hayvan otaltılmasına imkân vermektedir.Ailelerin sahip oldukları az sayıda hayvanla,bütün yaz mevsimi boyunca yaylada ikamet etmeleri,sürdürülen bu faaliyette karlılığı ortadan kaldırmaktadır.

Mülkiyet sistemi bakımından da,Yokuşlu Köyü yaylası,diğer yaylalardan ayrılmaktadır.Yukarı Yayla'nın bir bölümü,aileler arasında tarlalar şeklinde parsellenmiş durumdadır.Bu çayır alanlarında kuru ot üretilirken,yaylanın diğer bölümü,köyün ortak malı olarak otlak alanlarına ayrılmıştır.Ancak,Öküz Yatağı mevki,iki köyün ortak malı durumundadır.Geçitağzı ve Yokuşlu Köyü'ne ait öküzler,bir çoban tutularak burada otlatılmaktadır.Bu amaca uygun olarak,Öküz Yatağı mevkiinde,taş ve ahşap yapı malzemesi kullanılarak inşaa edilmiş bir çoban kulubesi yer almaktadır.Yukarı Yayla'da ise,"hulek" adı verilen üç adet baraka inşaa edilmiştir.Yaklaşık 2x2 m. ebadındaki,yan bileşenleri taştan,çatısı ise ahşaptan yapılmış bu barakalar,yaz mevsiminde yaylada ot biçenler tarafından kullanılmaktadır.

(1)TUNÇDİLEK,N.,1967,a.g.e.,s.141.

BÖLÜM 3

İKTİSADI COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

A.TARIM

3.1.GENEL ÖZELLİKLER

Yokuşlu Köyü arazisinin büyük bir bölümü,% 92.6'ı orman örtüsü ile kaplıdır(Tablo:10,Şekil:17).Toplam 1460 ha. büyü-
lükteki arazinin sadece % 5.9'u tarımsal faaliyetler için ay-
rılmıştır.Köy arazisinin 478 da. (% 3.3)'ı,çayır ve mera alanı
olarak kullanılırken,375 da. (% 2.6)'ında ekip dikme faaliyet-
leri sürdürölmektedir.170 da. (% 1.2)'lık arazi ise,tarım dışı
boş alanları oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında tarımsal faaliyetlerin karakteri,
büyük ölçüde fiziki coğrafya özelliklerine bağılı olarak orta-
ya çıkmıştır.Bunun yanında,diger iktisadi faaliyetlerle bir-
likte tarımsal faaliyetler,beşerî ve tarihî faktörlerle şekil-
lenmiştir.

Araştırma sahasında tarım faaliyetleri,öncelikle az da
olsa tarım yapılabilecek arazinin mevcudiyeti ile ortaya
çıkmiştir.Çoruh vadisi tabanında,yaklaşık 130 da. genişliğin-
deki birikinti yelpazesi üzerinde tarım yapma imkanının olma-
sı,burada bir yerleşme biriminin ortaya çıkmasına neden olmuş-
tur.

Çoruh vadisi tabanındaki tarım arazileri üzerinde iklim
şartları,tahıl tarımı ile birlikte ,bazı sebze ve meyva üre-
timine imkan vermektedir.Aynı zamanda,yaz mevsiminde sıcaklık
değerlerinin uzun bir süre yüksek olması,aynı tarladan yılda
iki ürün kaldırılmasını sağlamaktadır.Ancak kış mevsiminde,
kar yağışı ve don olayı nedeniyle,tarımsal faaliyetler 4-5 ay
süreyle kesintiye uğramaktadır.

Alüviyal dolgu malzemesinden oluşan bu verimli tarım top-
rakları üzerinde yapılan sulama faaliyeti ile verim daha da
artmaktadır.Zaten,yörede etkili olan yaz kuraklığı,bu tarım
arazisinin sulanmasını zorunlu hale getirmiştir.

Birikinti yelpazesinin içinden değirmen deresinin suyu,
bir kanalla tarlalara aktarılmaya çalışılmış,ancak yaz mevsi-
minde derenin suyu çok azaldığından,sulama problemi halledi-

lememiştir. Bu tarım arazisinin kuzey kenarından Çoruh ırmağı geçtiği halde, mâli ve teknik imkansızlıklar dedeniyle bu zengin su kaynağından faydalanmak için uzun süre beklenmek zorunda kalınmıştır. Yokuşlu Köyü'nün 2.5 km. batısından başlayıp, bixikinti yelpazesinin üzerinden geçen yaklaşık 3 km. uzunluğundaki betonarme sulama kanalı, Y.S.E. kurumu tarafından yaptırılmış ve bu sulama kanalı 1984 yaz mevsiminde faaliyete geçerek sulama sorunu ortadan kalkmıştır.

Vadi tabanındaki tarım arazisinde sulama faaliyeti uygulanmakla birlikte, tarım faaliyetlerinde karasaban ve çapa gibi ilkel araç ve gereçler kullanılmaktadır. Gerek köyde ve gerekse mezraadaki tarım arazilerinde ekstansif tarım sistemi uygulanmaktadır. Çiftçilerin mâli durumu iyi olmadığından, ilaçlama yapılamamaktadır. Gübre olarak, tamamen hayvan dışkıları kullanılmaktadır. Çoğu zaman ürünün bir kısmının tohumluk olarak ayrılması, ıslâh edilmiş tohumlukların kullanılmaması, tarım arazilerinin çok parçalanmış durumda olması, verimin düşük olmasına neden olmaktadır.

Araştırma sahasında geçim tipi tarım faaliyeti uygulanmaktadır. Tarım arazileri tarlalar şeklinde parsellemiş, açık tarlalar sisteminde olduğu gibi, tarlaların sınırları engellerle çevrilmemiştir (Foto: 3, 15).

Vadi tabanındaki tarım arazisinde polikültür tarım yapılmaktadır. Tarım arazisi az olduğundan, bir tarladan yılda bir kaç ürün kaldırılmaya çalışılmaktadır. Vadi tabanında iklim şartları uygun olduğu için, aynı tarladan yılda, buğday ve mısır olmak üzere iki ürün almak mümkün olmaktadır. Bunun yanında, vadi tabanında enterkültür tarım da yapılmaktadır. Özellikle meyve ağaçlarının altı boş bırakılmamakta, buraya sebze, mısır ve yonca gibi ürünler ekilmektedir.

Mezraa ve yayla, deniz seviyesinden daha yüksekte bulunduklarından, değişen fizikî coğrafya şartlarına bağlı olarak, burada yetiştirilen ürünler de değişmektedir.

Mezraada etkili olan yaz kuraklığı nedeniyle, tarım arazisinin sulanması gerekmekte, fakat özellikle topoğrafya şartları buna imkân vermediğinden, burada kuru tarım sistemi uygu-

lanarak, buğday ve arpa gibi tahıl üretimi yapılmaktadır.

Mezraadaki tarım faaliyetlerinde de ekstansif tarım sistemi hâkimdir. Sunî gübre hiç kullanılmamakta, fakat bunun yerine tarlalara çiftlik gübresi atılmaktadır. Tarımda makina kullanımı, yok denecek kadar azdır. Tarımsal faaliyetler, tamamen insan ve hayvan gücüne dayanmaktadır. Karasaban, çapa, tırpan ve orak gibi ilkel tarım araç ve gereçleri kullanılmaktadır. Tarım arazisi yetersiz olduğundan, tarlalar nadasa bırakılmamaktadır. Bütün bunların sonucu olarak, tarımda verim düşmektedir.

Anket sonuçlarına göre yöre şartlarında, 5-7 nüfusa sahip bir ailenin geçimini sağlayabilmesi için, 5 da. 'ı sulanabilir olmak üzere 20 da. tarım arazisi gerekmektedir. Halbuki, Yokuşlu Köyü'ndeki ailelerin % 78.4'ünün sahip oldukları tarım arazisi büyüklüğü, 20 da. 'dan azdır. 10-15 da. 'dan az tarım arazisine sahip aileler, ortakçılık metoduyla tarım toprakları işletmektedirler. Tarla bir yıllığına kiralanmakta, tohum ve işgücü kiracıya ait olmak üzere, elde edilen ürün yarı yarıya paylaşılmaktadır. Nitekim Yokuşlu Köyü'nde 7 aile tarlalarını kiraya verirken, 11 aile ortakçılık şeklinde tarım arazisi işletmektedir.

Her ne kadar az topraklı aileler veya kalabalık oldukları için sahip oldukları tarım arazisi yeterli olmayan aileler, ortakçılık şeklinde tarım arazisi işletmeye çalışsalar da, fizikî coğrafya şartları nedeniyle yörede oldukça sınırlı olan tarım arazisi, nüfusu göçe zorlamaktadır.

a. Tarla Yüzölçümleri

Yokuşlu Köyü'ndeki tarım arazileri, oldukça parçalanmış durumdadır. Nitekim, yörede 1.5 da. olan ortalama parsel büyüklüğü, tarım arazilerinin iktisadî bir şekilde işletilmesini engellemektedir (Tablo:15).

Vadi tabanındaki tarım arazisi, verimli ve sulanabilir nitelikte olduğundan tarlalar değer kazanmış, buna bağlı olarak parseller daha fazla küçülmüştür. Bu sulanabilir tarım a-

razisi üzerinde,ortalama parsel büyüklüğü 0.6 da. iken,yüzölçümü 0.12 da. olan parsellere rastlamak mümkün olmuştur.Parsellerin bu derece küçük olması,zaten az olan tarım topraklarının miras yoluyla bölünmesinin bir sonucudur.

Bunun yanında,çeltik tarımı nedeniyle,6⁰'yi aşan bu eğimli arazi üzerinde suyun hızlı akışını önlemek üzere,taraçalama sistemine benzer bir şekilde,tarlaların aşağı kısımları yükseltilmiştir.Su derinliğinin fazla olmaması için,tarlalar küçük "tava"lara ayrıldığından,parseller küçülmüştür(Foto:15).

Tablo:15-Yokuşlu Köyü'nde Tarım Arazilerinin Parsel Sayısı ve Yüzölçümleri(1986).

	Vadi Tabanı Mezraa	Yukarı Yayla	Aş.Yayla	ÖküzYatağı	Toplam		
Arazinin Niteliği	Sul.Tarla	Kıraç Tarla	KıraçTarla	Mera	Mera	Mera	--
Parsel Sayısı (Adet)	199	146	95	-	-	-	440
Yüzölçümü (da.)	128	247	208	150	40	80	
Ort.Tarla Büyüklüğü(da.)	0.64	1.69	2.18	-	-	-	1.5
%'si	15.0	29.0	24.4	17.6	4.7	9.3	100.0

Kaynak:Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Tahıl tarımının yapıldığı mezraadaki tarım arazisinde,ortalama parsel büyüklüğü 1.6 da.'a yükselmiştir(Tablo:15).Burada sulama yapılamaması,verimin düşük olması ve tarım alanlarının köye göre daha fazla olması nedeniyle arazinin değeri düşmüş,parsel büyüklüğü ise artmıştır.Tarlaların parsel büyüklüğü,0.5 da. ile 5.0 da. arasında değişmektedir.

Hayvanlar için kuru ot üretiminin yapıldığı yayladaki tarlaların ortalama parsel büyüklüğü 2.1 da.'dır.Burada,parsel büyüklüğü 1 da. ile 10 da. arasında değişmektedir.

Yokuşlu köyü'nün yaylası üç ayrı konumdadır ve otlak alanı olarak kullanılan bu tarım arazileri,köyün ortak malı olarak,birer parselden oluşmaktadır.Sadece,yukarıda bahsedildiği gibi,Yukarı Yayla'nın bir bölümü tarlalar şeklinde parselle-

rek,kuru ot üretiminde kullanılmaktadır(Tablo:15).

b.Mülkiyet Durumu

Daha önce de belirtildiği gibi,yeryüzü şekillerine bağlı olarak,Yokuşlu Köyü'nde taram arazileri çok azdır.Bu durumda,ailelerin sahip oldukları tarım toprakları da sınırlı kalmıştır.

Araştırma sahasında,tarım ve hayvancılıkla geçinen toplam 37 aile vardır ve birinin az da olsa tarım arazisi bulunmaktadır.Sadece bir ailenin 0.25 da. büyüklüğünde bir tarlası vardır ve bu ailenin reisi duvar ustası olarak çalışmaktadır.

Yokuşlu Köyü'nde,0-4 da. arasında tarım arazisine sahip aile sayısı azdır(Tablo:16).6-10 da. arasında tarım arazisine sahip aileler,toplam aileler içerisinde % 43.3 oranı ile en büyük gurubu oluşturmaktadır

Araştırma sahasında,toplam ailelerin % 54.1'i,0-10 da. arasında tarım arazisine sahiptir.Ailelerin yarısından fazlası,sahip oldukları bu tarım arazileri ile geçimlerini sağlayamadıkları için,ortakçılık şeklinde kiraladıkları tarım arazilerini işlemek zorunda kalmaktadırlar.

11-30 da. arasında tarım arazisine sahip 13 aile vardır(Tablo:16,Şekil:31).Bu grub içerisinde,0-20 da. arasında tarım arazisine sahip ailelerden bazıları,aile ferdi fazla olduğundan,geçimlerini temin etmek üzere ortakçık da yapmaktadırlar.

Araştırma sahasında,25-30 da.'dan fazla arazisi olan aileler,zengin sayılmaktadır.Fakat,köyde 30-50 da. arasında tarım arazisine sahip 2 aile,50 da.'dan fazla tarım arazisine sahip sadece 2 aile vardır(Tablo:16).

Görüldüğü gibi Yokuşlu Köyü'nde,ailelerin sahip oldukları tarım işletmelerinin tamamına yakını küçüktür.Nitekim,tarım kesiminde 5 ha.'dan az yüzölçüme sahip tarım arazileri,küçük işletme olarak kabul edilmektedir(1).Buna göre araştırma sahasındaki tarım işletmelerinin sadece 2(% 5.4)i büyük,37(% 94.6)si küçük işletmedir.

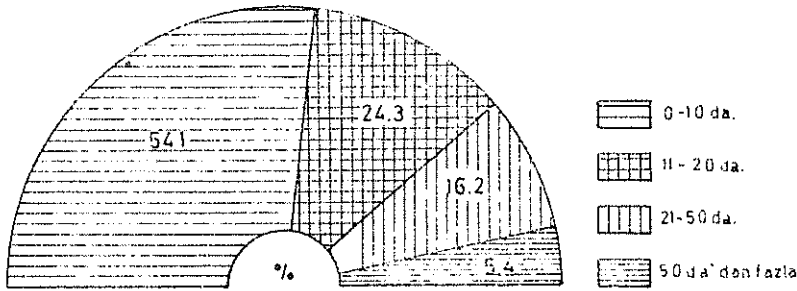
(1)DOĞANAY,H.,1986,Türkiye İktisadî Coğrafyası(Tarım,Hayvancılık ve Ormancılık).Atatürk Üniv.Fen-Ed.Fak.Coğr.Böl., s.125-128,ERZURUM.

Tablo:16-Yokuşlu Köyü'nde Tarımsal İşletme Büyüklüklerinin Ailelere Dağılışı(1986).

Tarımsal İşl.Büyükl.(da.)	Aile Sayısı	%'si
0-5	4	10.8
6-10	16	43.3
11-15	5	13.5
16-20	4	10.8
21-25	2	5.4
26-30	2	5.4
31-50	2	5.4
50'den fazla	2	5.4
Toplam	37	100.0

Kaynak:Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Şekil-32 -Yokuşlu Köyü'nde Tarımsal İşletme Büyüklüklerinin Ailelere Dağılışı(1986).

3.2. TARIMSAL FAALİYET SAHALARININ DAĞILIŞI

Yokuşlu Köyü'nün tarımsal faaliyet sahaları, yükseltileri farklı üç konumda yer almaktadır (Tablo:17, Şekil:31).

Çoruh vadisi tabanındaki tarım arazilerinin deniz seviyesinden yüksekliği, 780-800 m. arasında değişmektedir. Buradaki tarım arazisi genişliği, 128 da.'dır (Tablo:17).

Deniz seviyesinden 1500 m. yükseklikteki bir tarım arazisi, Yokuşlu Mezraası'nın kuzeybatısında yer almaktadır. 247 da. büyüklüğündeki bu tarım arazisinden başka, mezraanın güneyinde, deniz seviyesinden yüksekliği 1900-2100 m. olan Yukarı Yayla ve Aşağı Yayla bulunmaktadır. 2350-2400 m. yükseklikteki Öküz Yatağı mevkiindeki otlak alanları ile birlikte, yayının yüzölçümü 478 da.'dır.

Yokuşlu Köyü'nün temel ekonomik kaynaklarından biri de hayvancılık olduğundan, tarımsal faaliyet alanlarının büyük bir bölümü, bu faaliyet için ayrılmıştır. Toplam tarım arazisinin % 56.0'ını yayla oluşturmaktadır. Yaylanın bir bölümü üzerinde (%43.5) kuru ot üretme yapılırken, diğer bölümü (%56.5) ise otlak alanı olarak kullanılmaktadır (1). Köyde ve mezraadaki tarım arazilerinde, kuru ot ve arpa üretimine ayrılan saha da gözönüne alınırsa, hayvancılık faaliyetine ayrılmış tarım arazilerinin oranı % 58.8'e ulaşmaktadır (Tablo:18).

Tarımsal faaliyet sahalarının ikinci büyük bölümünü, tahıl tarımına ayrılan tarım arazileri oluşturmaktadır (Şekil:33). Araştırma sahasındaki tarım arazilerinin % 39.4'ünde, buğday, pirinç, arpa ve mısır gibi tahılların üretimi yapılmaktadır (Tablo:18, Şekil:33). 177 da. ile buğday, en geniş ekiliş sahasına sahip tahıllı oluşturmaktadır. Vadi tabanındaki tarım arazisinde az miktarda buğday tarımı yapılmakta, ürün kaldırıldıktan sonra aynı tarlaya mısır ekilmektedir.

(1) Yukarı Yayla'nın bir bölümü aileler tarafından parsellenecek, kuru ot üretiminde kullanılmaktadır. Kuru ot üretilen arazi "çayır", otlak alanı olarak kullanılan arazi ise "mera" olarak gruplandırılmıştır.

Tablo:17-Yokuşlu Köyü'nde Yükselti Basamaklarına Göre Tarımsal Kullanılış Alanlarının Dağılışı(1986).

Ürün	Vadi Tabanı		Mezraa		Yayla	
	Ekiliş Alanı(da.)	%'si	Ekiliş Alanı(da.)	%'si	Ekiliş Alanı(da.)	%'si
Çayır	-	-	-	-	208	43.5
Mera	-	-	-	-	270	56.5
Buğday	25	16.3	152	61.6	-	-
Çeltik	78	51.0	-	-	-	-
Arpa	-	-	66	26.7	-	-
Korunga	-	-	29	11.7	-	-
Mısır	25	16.3	-	-	-	-
Bağ ve Bahçe	15	9.8	-	-	-	-
Yonca	10	6.6	-	-	-	-
Toplam	153 ^(x)	100.0	247	100.0	478	100.0

Kaynak:Gözlem ve anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

(x)Vadi tabanındaki tarım arazisinin yüzölçümü 128 da. olmasına rağmen,bir tarladan iki ürün alınması nedeniyle buğday ve mısır tarımına ayrılmış arazi ayrı ayrı yazılmış,toplam tarım arazisi yüzölçümünden daha fazla bir değer elde edilmiştir.

Toplam tarım arazisi içerisinde 78 da. ekiliş alanıyla tahıllar içinde ikinci sırayı çeltik almaktadır(Tablo:18).Çeltik tarımı,sadece vadi tabanındaki sulanabilen tarım arazileri üzerinde yapılmaktadır.Araştırma sahasındaki tarım arazileri içerisinde,çeltik tarımına ayrılan saha % 8.9 iken,vadi tabanındaki tarım arazisi içerisinde bu oran % 51.0'a yükselmektedir.

Tarım arazileri içerisinde,arpa tarımına ayrılan sahanın oranı %7.5'dur.Arpa da buğday gibi büyük ölçüde mezraada üretilmektedir.Mısır ise,vadi tabanındaki tarım arazisinde,buğdaydan sonra ekilen ikinci ürünü oluşturmaktadır.Toplam tarım arazisi içerisinde mısır tarımına ayrılan sahanın oranı,sadece

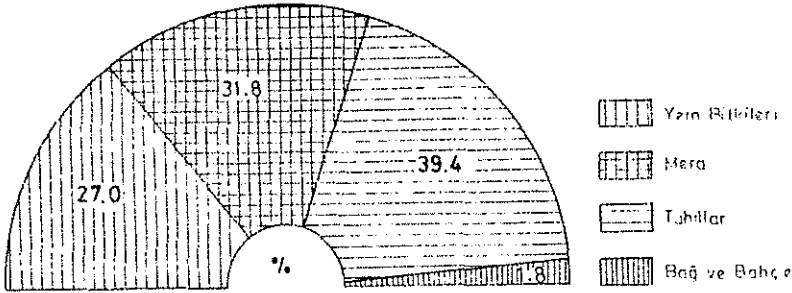
% 1.7'dir. Tarım arazilerinin % 1.9'u, bağ ve bahçe tarımına ayrılmıştır. Bu tarım arazilerinin tamamı ise, vadi tabanında yer almaktadır (Tablo:17).

Tablo:18-Yokuşlu Köyü'nde Tarımsal Ürünlere Göre Arazi Kullanılışı(1986).

Niteliği	Yüzölçümü(da.)	%'si
Çayır	208	23.7
Mera	270	30.8
Buğday	177	20.2
Çeltik	78	8.9
Arpa	66	7.5
Korunga	29	3.3
Mısır	25	2.8
Bağ ve Bahçe	15	1.7
Yonca	10	1.1
Toplam	878	100.0

Kaynak: Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Sekil 33 -Yokuşlu Köyü'nde Tarım Alanlarının Fonksiyonel Dağılımı (1986).

3.3.YETİŞTİRİLEN BAŞLICA TARIM ÜRÜNLERİ

a.Yem Bitkileri

Araştırma sahasında,en fazla ekiliş sahasına sahip yem bitkisini çayırlar oluşturmaktadır(Tablo:18).Yokuşlu Köyü'nde tarım arazisi çok sınırlı olduğundan,iklim şartlarının başka ürünlerin yetiştirilmesine imkân verdiği yerlerde,yem bitkisi üretimi çok azdır.Buna karşılık,başka ürünlerin yetişmesinin mümkün olmadığı yaylada,arazinin bir bölümü çayır üretimine ayrılmıştır.Köyün tarım arazisinin % 27.0',yem bitkileri üretimine ayrılmıştır(Şekil:33).

Parsellenmiş durumda olan çayır alanlarında otlar, Temmuz ayı sonunda(20-30 Temmuz) biçilerek kurutulmaktadır.Nemli ve serin bir iklime sahip yaylada otlar,kısa bir süre sonra yeniden büyümekte,Ağustos ayı sonlarında ikinci defa biçilmektedir.Ortalama 1 da. çayır alanından,yılda 700 kg. civarında kuru ot üretilmektedir.Yem bitkileri içerisinde,gerek ekiliş ve gerekse üretim miktarı bakımından çayırlar,% 80'i aşan oranıyla birinci sırada bulunmaktadır(Tablo:19,Şekil:34).

Mezraada yaz kuraklığı etkili olmakta,ancak tarım arazileri sulanamamaktadır.Bu şartlara bağlı olarak mezraada,mezraada yem bitkisi olarak korunga ekilmektedir.Ancak,gerek ekiliş alanı ve gerekse üretim miktarı çok azdır(Tablo:18,19).Birim alandan elde edilen ürün düşük olduğundan,29 da.'lık ekiliş alanından sadece 14.5 ton kadar korunga elde edilmektedir.

Vadi tabanındaki tarım arazisinin 10 da.'lık bölümü,yem bitkisi olarak yonca üretimine ayrılmıştır.Burada sulamalı tarım uygulandığından,birim alana verim daha yüksektir.Yılda 3-4 defa yonca biçmek mümkün olmaktadır.Vadi tabanındaki 10 da. yonca ekiliş alanından,yaklaşık 10 ton ürün elde edilmektedir(Tablo:19)

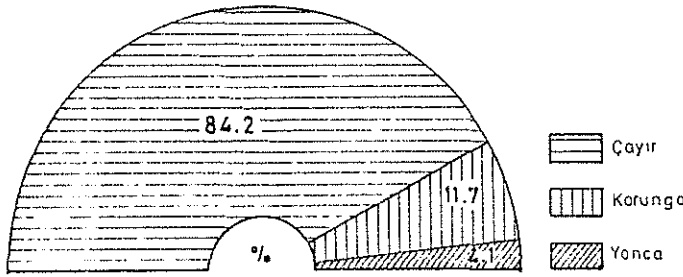
Bunun yanında,gerek mezraada ve gerekse vadi tabanındaki tarım arazilerinde,"tump" adı verilen tarla sınırlarında büyümüş olan otlar,biçilerek hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Tablo:19-Yokuşlu Köyü'nde Yem Bitkileri Ekiliş Alanları ve Üretimi(1986).

Ürünler	Ekiliş Alanı(da.)	%'si	Kuru Ot Ür.(da.)	%'si
Çayır	208	84.2	142.1	85.3
Korunga	29	11.7	14.5	8.7
Yonca	10	4.1	10.0	6.0
Toplam	247	100.0	166.6	100.0

Kaynak:Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Şekil. 14 -Yokuşlu Köyü'nde Yem Bitkileri Ekiliş Alanlarının Dağılışı(1986).

b. Tahıllar

Yokuşlu Köyü'ndeki tarım arazilerinin % 39.4'ü tahıl tarımına ayrılmıştır.Tahıllar içerisinde 177 da. ekiliş alanıyla buğday,ön sırada yer almaktadır(Tablo:20).Buğday ekim sahasının büyük bir kısmı(152 da.),kuru tarım sisteminin uygulandığı mezraada yer almaktadır(Tablo:17).Vadi tabanındaki sulanan arazisinde,sadece 25 da. buğday ekim sahası vardır.

Buğday ekimi,iklim şartlarına bağlı olarak,Ekim veya Mart ayında yapılmaktadır.Yeterli yağış düştüğü takdirde,Ekim ayında buğday ekimi yapılmaktadır.Aksi durumda ekim,vadi tabanında Mart,mezraada Nisan ayında yapılmaktadır.Buğdayın biçilmesi,vadi tabanında Haziran ayının sonlarına rastlarken,mezraa-

da Ağustos ayının başlarına kadar uzamaktadır.

1 da. buğday ekim alanından ortalama 200 kg. ürün elde edilmektedir. Verimli olan vadi tabanındaki tarım arazisinde ise, sulama imkânı olduğundan verim 300-350 kg.'a kadar yükselmektedir. Köyün yıllık buğday ise, yaklaşık 35 ton olarak gerçekleştirilmektedir (Tablo:20, Şekil:35).

Toplam tarım arazisi içerisinde çeltik tarımına ayrılmış sahanın oranı çok düşük olmasına karşılık, vadi tabanındaki tarım arazisi içerisinde bu oran % 51.0'e yükselmektedir (Foto:15). Özellikle 1984 yazında tamalanan sulama kanalı sayesinde sulama suyu sıkıntısı ortadan kalkmış, çeltik tarımına ayrılan arazi miktarı da artmıştır. Hemen her ailenin, sahip oldukları arazi miktarına göre değişmekle birlikte, 0.5 ile 5 da arasında çeltik tarımı yapılan tarlası bulunmaktadır.

Çeltik tarımı yapılabilmesi için gerekli olan fizikî coğrafya şartları⁽¹⁾, vadi tabanındaki tarım arazisinde mevcuttur. Daha önce de bahsedildiği gibi, buradaki tarım arazisi, birikinti yelpazesi üzerinde yer almaktadır. Arazinin eğimi, ortalama 6° civarındadır. Vejetasyon süresi boyunca ortalama sıcaklık değerleri, 18 °C'nin altına düşmemektedir. Yağış tutarları Temmuz ayına kadar yüksek değerler göstermesine rağmen, buharlaşma değerlerinin de yüksek olması, yaz kuraklığı sorununu ortaya çıkarmıştır. Kuraklığın etkisi ise, sulama ile ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Nisan ayında, çeltik tarımı yapılacak arazi düzenlenmeye başlanır. Tarlaların alçak yerleri yükseltilerek, çeltik ekilecek tavalar oluşturulur. Çeltik, doğrudan tavalara ekilmektedir. Ağustos ayının sonlarına kadar çeltik tarlaları sürekli sulanır. Bitki olgunlaştıktan sonra, kuruması için sulama yapılmaz. Ekim ayında ise çeltik hasadı yapılmaktadır. İlkel usullerle yapılan hasatta, çeltik demetleri sapından tutularak başaklar sert bir cisme vurulur ve tane ile saplar birbirinden ayrılır.

Ekimi yapılan diğer bir tahıl da, arpadır. Toplam 66 da. arpa ekiliş sahasının tamamı, mezraada bulunmaktadır (Tablo:17). Verim, yıllara göre değişen yağış şartlarına uygun olarak de-

(1) DOĞANAY, H., 1986, a.g.e., s.177-178.

gişmekle birlikte, buğday veriminden daha yüksektir. Dekardan yılda yaklaşık 300 kg. ürün elde edilmektedir. Köyün yıllık arpa üretimi, yaklaşık 20 ton olarak gerçekleşmektedir.

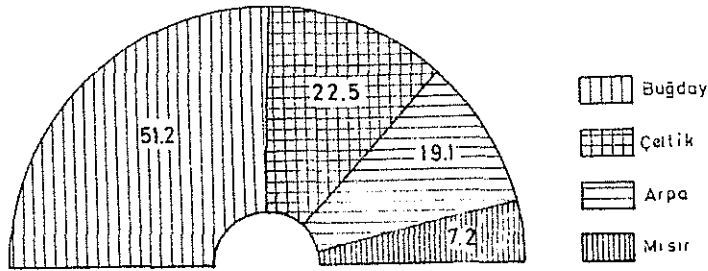
Mısır tarımı ise, sadece vadi tabanındaki sulanan tarım arazisinde yapılmaktadır. Buğday hasadından sonra, aynı tarlaya mısır ekimi yapılmaktadır. Toplam 25 da. olan mısır ekiliş alanından, yılda yaklaşık 5 ton kadar ürün elde edilmektedir (Tablo:20, Şekil:35).

Tablo:20-Yokuşlu Köyü'nde Tahıl Ekiliş Alanları ve Üretimi(1986).

Ürünler	Ekiliş Alanı(da.)	%'si	Üretim(ton)	%'si
Buğday	177	51.2	35.4	44.9
Çeltik	78	22.5	18.7	23.7
Arpa	66	19.1	19.8	25.1
Mısır	25	7.2	5.0	6.3
Toplam	346	100.0	78.9	100.0

Kaynak: Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından düzenlenmiştir.

Şekil: 35 - Yokuşlu Köyü'nde Tahıl Ekiliş Alanlarının Dağılışı(1986)

c. Bağ ve Bahę Ürünleri

İklim şartları, vadi tabanında çeşitli sebze ve meyva üretimine imkân vermektedir. İklim şartlarının uygunluğu yanında, toprakların verimli oluşu ve sulama yapılabilmesi, bu faaliyeti kolaylaştırmaktadır.

Sahip olunan tarım arazisi büyüklüğüne göre değişmekle birlikte, her ailenin vadi tabanında bir miktar sebze ve meyva bahçesi bulunmaktadır. Fizikî coğrafya şartlarının uygun olmasına karşılık, bağ ve bahę tarımına ayrılan sahanın az oluşu, öncelikle tarım arazilerinin sınırlı oluşuna ve geçim tipi tarım faaliyeti uygulanmasına bağlıdır.

Araştırma sahasında, aile başına ortalama 0.4 da. bağ ve bahę arazisi düşmektedir. Sadece üç ailenin, bağ ve bahę arazisi bulunmamaktadır.

Vadi tabanındaki tarım arazisinde, belirli meyva türleri üretilebilmektedir. Aşağı Çoruh havzasında zeytin, portakal, limon gibi Akdeniz ürünleri yetiştirilebilirken, hatta bu ürünlerin yetiştirme sahası Yusufeli'nin doğusuna kadar sokulabilirken, değişen iklim şartlarına bağlı olarak araştırma sahasında bu ürünlerin tarımı mümkün olmamaktadır.

Yokuşlu köyü'nde en fazla yetiştirilen meyva türleri, elma(320 ağaç), Vişne(173 ağaç), ceviz(150 ağaç) ve üzümdür(1). Ağaç sayısı 50 ile 100 adet arasında değişen meyva türleri; erik, armut, şeftali, dut, kayısı ve incirdir. Bunların yanında az miktarda nar, kızılcık, kiraz gibi meyva türleri üretilmektedir.

Üzüm bağlarında, kütükler ayrı ayrı değil, sıra halinde birbirlerine yakın olarak dikilmişlerdir. Her sırada yaklaşık 15-20 üzüm kütüğü bulunmaktadır. Temmuz ayında olgunlaşan, yörede turfanda ve tilki kuyruğu adı verilen üzüm türleri, en fazla üretilenlerdir.

Çiftlik gübresi kullanılan ve ilâçlama yapılmayan bağlarda, tarım faaliyetleri tamamen insan işgücüne dayanmaktadır. Elde edilen ürünlerin bir kısmı taze olarak tüketilirken,

(1) Meyva türleri ve ağaç sayıları, anket sonuçlarından yararlanılarak düzenlenmiştir.

bir kısmı da kış mevsiminde tüketilmek üzere kurutulmaktadır. Elde edilen ürünün,hiç bir ticarî değeri yoktur.Uretim fazlası olmasına rağmen,pazarlama şartları gelişmediğinden meyvalar çoğu zaman hayvan yemi olarak kullanılmakta veya çürümeye terkedilmektedir.

Enterkültür tarım sistemi uygulanarak,meyva ağaçlarının altında sebze üretimi yapılmaktadır.Sebze tarımı da,geçim tipi tarım özelliği taşımaktadır.En fazla üretilen sebzeleri; fasulye,domates,biber,kavun,salatalık,sogan,patates ve lahana gibi ürünler oluşturmaktadır.

3.4.TARIMSAL ORGANİZASYON

Daha önce de açıklandığı gibi,araştırma sahasında ekonomik faaliyet olarak tarım ve hayvancılık,birlikte sürdürülmektedir.Köy,mezraa ve yaylada sürdürülen ekonomik faaliyetler,yükselti farkı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan değişik iklim şartlarına uygun olarak yürütülmektedir.

Kış mevsiminde,ekonomik faaliyetlerde belirgin bir durgunluk devresi göze çarpmaktadır.Ekip biçme faaliyetleri sona ermekte,mezraa ve yayla çok soğuk olduğundan ve kar örtüsü uzun süre yerde kaldığından,bu mevsimde köyde ikâmet edilmektedir.

Mart ayı başlarından itibaren sıcaklık değerlerinin yükselmeye başlaması ile yoğun bir çalışma devresine girilmektedir.Mart ayında,vadi tabanındaki tarlalar karasaban ile sürülmekte,güz mevsiminde buğday ekimi yapılmamışsa,buğday ekimi yapılmaktadır.Meyva ağaçları budanarak,bağ ve bahçe toprakları kazılmaktadır.Nisan ayının başlarında,mezraada buğday ve arpa ekimi yapılmaktadır.

Mayıs ayında vadi tabanındaki arazide tavalar hazırlanarak,bu ayın sonlarında çeltik ekimi yapılmaktadır.Bu arada büyümüş olan yonca ve tarla sınırlarındaki otlar biçilerek kurutulmaktadır.Haziran ayında,çeltik tarlalarının sulanmasına devam edilirken,mezraada,tarlaların kenarlarındaki otları biçmek üzere,her aileden bir kaç kişi,kısa bir süre için mez-

raaya çıkmaktadır. Vişne, kiraz ve dut gibi mevsimlik meyvalar toplanıp kurutulurken, Haziran ayı sonlarında, vadi tabanındaki tarlalarda buğday biçilerek harman yapılmaktadır. Buğdayın biçilmesi ile boş kalan tarlalara, mısır ekilmektedir. Bu arada, ikinci defa yonca biçimi yapılmaktadır.

Vadi tabanında, Temmuz ayının ortalarında işler büyük ölçüde azalırken, mezraada buğday ve arpaların biçilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Temmuz ayının başlarında mezraaya çıkılır. Aslında, Mayıs ayından itibaren hayvanlar yaylada otlatıldığından, hayvanların bakımı için her aileden bir kaç kişi mezraada bulunmaktadır. Ancak, vadi tabanında ekonomik faaliyetlerin bu mevsimde daha yoğun olması nedeniyle, nüfusun büyük çoğunluğu köyde oturmaktadır. Temmuz ayında, mezraada işlerin yoğunluk kazanmasıyla, nüfusun çoğunluğu mezraada oturmaya başlar. Ancak vadi tabanındaki ekonomik faaliyetler tamamen sona ermemiştir. Çeltik tarlalarının sulanması, meyva ve sebzelerin toplanması ve korunması için, her aileden en az bir kişi köyde kalmaktadır. Mezraada tarlası olmayan veya tarlasını kiraya veren aileler mezraaya çıkmazken; mezraaya göçen bazı aileler köyde kimseyi bırakmamakta, fakat köydeki işleri yürütmek üzere bir kaç ferdini, günübirliğine veya bir kaç günlüğüne köye göndermektedir.

Mezraada, 15 Temmuzdan itibaren arpa, 20-25 Temmuzdan itibaren buğday biçimi yapılmakta, yaylada büyümüş olan çayırlar biçilmektedir. Kurutulan çayırların bir kısmı at ve eşeklerle mezraaya, büyük bir bölümü ise kamyonlarla köye taşınmaktadır. Ağustos ayı sonlarında, yayladaki çayırlar ikinci defa biçilmektedir.

Bu arada, vadi tabanındaki mısır tarlaları çapalanmakta, çeltik tarlaları seyreltilmekte, meyva ve sebzeler toplanarak kurutulmaktadır. Ağustos ayının sonlarında, mezraada buğday ve arpa hasatı yapılmaktadır.

Ürün kaldırıldıktan sonra, tarlalara çiftlik gübresi atılarak sürülmektedir. Böylece, mezraadaki tarımsal faaliyetler büyük ölçüde tamamlanmış olduğundan, 10 Eylülünden sonra köye

göç başlamaktadır.Ancak,hayvanların yaylada otlatılması devam ettiğinden,mezraada her aileden en az bir kişi kalmaktadır.Eylül ayında,vadi tabanında üzüm ve elmalar toplanıp kurutulurken,üçüncü veya dördüncü defa yonca biçilmektedir.Çeltik ve mısır hasatı ise Ekim ayının başlarında yapılmaktadır.Daha sonra boşalan tarlalara gübre atılarak sürülmekte ve tarlalar,bugday ekimi için hazırlanmaktadır.

Görüldüğü gibi araştırma sahasında tarımsal faaliyetler;köy,mezraa ve yayla olmak üzere üç farklı yükseltide sırayla sürdürülmesi gerekmektedir.Buna bağlı olarak,mevsimlere göre dikey yönde bir hareket meydana gelmektedir.Ancak,özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında,her yükselti basamağında aynı anda ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesi gerekmektedir.Böylece,Türkiye'de bilinen yaylacılık⁽¹⁾ faaliyetlerinden farklı olarak,araştırma sahasında belirli tarihlerde toplu olarak mezraaya veya yaylaya göç olayına rastlamak mümkün değildir.Zaten,Yokuşlu Köyü'ne ait yaylada bir yerleşme ortaya çıkmadığından,burada yaz mevsiminde ikâmet etmek de söz konusu değildir.Aileler toplu olarak mezraaya çıkmamakta,yükselti basamaklarında tarımsal faaliyetlerin başlama ve bitiş tarihlerine uygun olarak,ayrı ayrı göç olayına katılmaktadırlar.

3.5.TARIMLA İLGİLİ BAŞLICA SORUNLAR

Araştırma sahasında,tarımsal faaliyetlerin en önemli sorunu,tarım yapılabilecek arazinin yetersizliğidir.Nitekim,Yokuşlu Köyü'nde aile başına düşen ortalama tarım arazisi,23.7 da. kadardır.Ancak bunun 12.9 da.'ı yayladaki çayır ve mera alanları oluşturur.Aile başına düşen mezraadaki 6.7 da. kıraç tarım arazisi ile vadi tabanındaki sulanabilen 3.4 da. tarım arazisi,ailelerin geçimini temin etmekten çok uzaktır.Bunun yanında,verâset sistemine bağlı olarak tarım arazilerinin çok parçalanmış durumda olması,verimi düşürmesi bakımından bir başka sorunu oluşturmaktadır.

(1)DOĞANAY,H.,1985,a.g.e.,s.167.

Vadi tabanındaki tarım arazisinin sulanması dışında, tarım faaliyetleri tamamen ekstansif metodlarla yapılmaktadır. Öyle ki, tarımda makina kullanımı yok denecek kadar azdır. Sadece bir ailenin, küçük bağ traktörü bulunmaktadır.

Ekip biçme faaliyetlerinde, tamamen karasaban, çapa, orak gibi ilkel tarım araç ve gereçleri kullanılmaktadır. Zaten tarım arazilerinin eğimli ve çok parçalanmış durumda oluşu, makina kullanımını büyük ölçüde engellemektedir. Tarlaların sürülmesi, ürünün hasat edilmesi ve elde edilen ürünün taşınmasında, at, eşek ve öküz gibi yük ve çeki hayvanlarından faydalanılmaktadır.

Tarım arazisinin az oluşu, tarlaların naçasa bırakılmasını edilmiştir. Bunun yanında, tarlalara hemen her yıl aynı ürünün ekilmesi, verimin düşmesine neden olmaktadır. Kimyevî gübre, hemen hiç kullanılmamaktadır. Tarlaların verimliliğini korumak için, çiftlik gübresinden yararlanılmaktadır. Tohum ıslahına dikkat edilmemesi, elde edilen ürünün bir kısmının tohumluk olarak ayrılması, bunun yanında bitki zararlılarına karşı mücadelenin yetersiz oluşu, tarımda verimin düşmesine neden olan en önemli faktörlerdir.

Araştırma sahasında ekstansif tarım sisteminin egemen olması, öncelikle tarım arazisinin sınırlı olmasına, bununla ilgili olarak geçim tipi tarımın uygulanmasına ve gelirin düşük olması nedeniyle makinalaşmanın gelişmemesine bağlıdır. Pazarlama imkânlarının yetersizliği, köy nüfusunun gelirinin yükselmesini engelleyen en önemli faktörlerdendir. İhtiyaç fazlası piring ve buğday gibi ürünler, değer fiyatının altından, köye gelen gezici tüccarlara satılmaktadır. Meyva üretimindeki fazlalıklar satılamamakta, çoğu zaman çürümeye terk edilmektedir.

Sonuç olarak; araştırma sahasında ekstansif metodlarla geçim tipi tarım uygulandığını, buna bağlı olarak verimin düşük olduğunu ve kapalı bir ekonomik yapının egemen olduğunu söylememiz mümkündür.

B.HAYVANCILIK

3.1.GENEL ÖZELLİKLER

Daha önce de belirtildiği gibi,araştırma sahasının ekonomisi,ekip biçme faaliyetleri ile birlikte,hayvancılığa dayanmaktadır.Nitekim bu faaliyete bağlı olarak,tarım arazilerinin % 54.5'i,çayır ve mera alanı olarak kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında,mera hayvancılığı yapılmaktadır.Ancak,yılın uzun bir döneminde hayvanların ahırlarda beslenmesi gerekmektedir.Çünkü,köy ve mezraadaki sınırlı tarım arazilerinde ekip biçme faaliyetleri sürdürüldüğünden,buralarda hayvanların otlatılması mümkün olmamaktadır.Otlak alanı olarak,sadece yayla bulunmaktadır.Deniz seviyesinden 1900-2100 m. yükseklikte bulunan yayladaki çayırlar,Nisan ayından sonra yeşermeye başlamakta,Nisan ayından Eylül ayının sonlarına kadar hayvanlar yaylada otlatılmaktadır.Yılın geri kalan 6 aylık döneminde,hayvanlar ahırlarda çoğu zaman kuru otla beslenmek zorunda kalmaktadırlar.

Yokuşlu Köyü'nün yaylası,üç ayrı konumda yer almaktadır.Yüzölçümü 360 da. olan Yukarı Yayla'nın deniz seviyesinden yüksekliği,1900-2100 m. arasında değişmektedir(Şekil:2,31). 1900 m. yükseklikteki Aşağı Yayla'nın yüzölçümü,40 da.'dır. Aşağı Yayla,sadece otlak alanı olarak kullanılırken,Yukarı Yayla'nın yarıya yakın bölümünden,çayır alanı olarak istifade edilmektedir.Yukarı Yayla'nın güneyindeki otlak alanının deniz seviyesinden yüksekliği 2350-2400 m.,yüzölçümü ise 80 da. dır.Sadece öküzler otlatıldığı için buraya,"Öküz Yatağı" adı verilmiştir.Yokuşlu Köyü ve Geçitağzı Köyü'ne ait yaklaşık 200 büyükbaş hayvan,her yıl burada otlatılmaktadır.

Öküz Yatağı'nda otlatılan,Yokuşlu Köyü'ne ait 77 öküz bulunmaktadır.İlkbaharda,tarlaların sürülmesinde kullanılan öküzlere,yaz mevsiminde yaptırılacak iş kalmamakta,bunun için 15 Hazirandan itibaren,bir çoban tutularak öküzler,3 ay süre ile burada otlatılmaktadır.

Araştırma sahasında, bilinen yaylacılık faaliyetinden farklı bir yapı gözlenmektedir. Hayvanlar, yaz mevsimi boyunca yaylada tutulmamaktadır. Gündüz yaylada otlatılan hayvanlar, geceleri mezraadaki ahırlarda barındırılmaktadır. Her gün yaylaya çıkmak için 2.5-3 saat yürümek zorunda olan hayvanların et ve süt verimleri düşmektedir.

Hayvanların otlatılması için çoban tutulmamakta, sahip oldukları hayvan sayısına göre her aile, hayvanları otlatmak üzere hayvanları yaylaya çıkarmaktadır.

Tarımda olduğu gibi, hayvancılık faaliyetlerinde de ekstansif metodlar uygulanmaktadır. Yaz mevsiminde, her gün uzun bir yol yürütülerek yaylada otlatılan hayvanlar, kış mevsiminde çoğunlukla kuru ot ve samanla, ahırlarda beslenmektedir. Sadece bir kaç aile, hayvan besiciliğinde az miktarda fennî yem kullanmaktadır. Yokuşlu Köyü'nün yıllık fennî yem tüketimi, 3.6 tondur. Bunun 2 tonunu, ticarî hayvan besiciliği yapan bir aile tüketmektedir. Hayvan yemi olarak bazı aileler, kuru ot ve samanla birlikte az miktarda arpa ve kepek de kullanmaktadır. Bütün bunların sonucu olarak, araştırma sahasında hayvanların et ve süt verimleri düşük gerçekleşmektedir.

Yokuşlu köyü'nde, geçim tipi hayvancılık faaliyeti uygulanmaktadır. Her aile, kendinin süt, peynir ve tereyağ gibi ihtiyaçlarını karşılayacak sayıda hayvan beslemektedir. Zaten, otlak alanlarının yetersizliği, çok sayıda hayvan beslemeyi engellemektedir.

Araştırma sahasında, büyükbaş hayvan besiciliği yaygın durumdadır. Ailenin büyüklüğüne ve ekonomik durumuna göre, sahip olunan büyükbaş hayvan sayısı, 1 ile 5 adet arasında değişmektedir. Bunun yanında, küçükbaş hayvanlardan az sayıda koyun ve keçi beslenmektedir.

Köyde beslenen koyunların büyük bir kısmı, tek aileye aittir. Ticarî amaçlı hayvancılık yapan bu ailenin 60 adet koyunu bulunmaktadır.

Araştırma sahasında, geçim tipi hayvancılıkta elde edilen sütün az bir kısmından yogurt yapılırken, büyük bir kısmı peynir ve yağ üretmek için kullanılmaktadır. Köyün yıllık peynir

üretimi 2635 kg., tereyağ üretimi ise 1530 kg.'dır. Elde edilen bu ürünler, nüfusun kendi ihtiyacını ancak karşılamakta, çok az bir bölümü, köye gelen gezici tüccarlara satılmaktadır. Hayvanların üremesi ile çoğalan sığır ve koyun, beslenmesi için yeterli otlak alanı ve yeme sahip olunmadığından, satılarak elden çıkarılmaktadır.

Araştırma sahasında, çayır ve otlak alanlarına düşen hayvan sayısı da, bir hayli yüksektir. Türkiye ortalamalarına göre, 1 ha. çayır ve mera alanına 3.8 büyükbaş ve küçükbaş hayvan düşerken, (1) Yokuşlu Köyü'nde bu yoğunluk iki katına, hektara 6.1 hayvana yükselmektedir. Her ne kadar, ormanların açılması ile otlak alanları kazanılmışsa da, Orman İdaresinin kontrolleri ile orman tahribi büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır. Orman açılması ile otlak alanı kazanılamayacağına göre, hayvan sayısında meydana gelebilecek artışla, hektara düşen hayvan sayısı, ileride daha da artacaktır.

Araştırma sahasında, nüfus başına düşen büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısı, Türkiye ortalamasından küçük değerler göstermektedir. Türkiye'de, nüfus başına ortalama 1.9 hayvan düşerken, bu yoğunluk Yokuşlu Köyü'nde 1.4 olarak gerçekleşmektedir.

3.2. YETİŞTİRİLEN HAYVANLAR

Köyde, hayvanı bulunmayan sadece bir aile vardır. Bütün aileler, büyükbaş hayvan beslerlerken, 9 ailenin aynı zamanda küçükbaş hayvanı bulunmaktadır. Toplam 174 adet büyükbaş hayvanın 97'sini sığırlar, geri kalanında öküzler oluşturmaktadır (Tablo:21). Toplam 115 adet küçükbaş hayvanın %93(108)ünü koyunlar oluşturmaktadır.

Yeryüzü şekilleri, ulaşım araçlarının kullanılışını büyük ölçüde engellediğinden, yük ve çeki hayvanı olarak at ve eşek beslenmektedir. Toplam 33 adet yük ve çeki hayvanının 20'ni at, 13'nü eşekler oluşturmaktadır (Şekil:36)

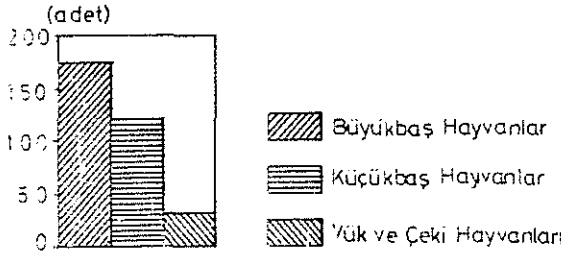
(1) DOĞANAY, H., 1986, a.g.e., s.466-467.

Tablo:21-Yokuşlu Köyü'nde Beslenen Hayvan Türleri
ve Sayıları(1986).

Hayvan Türleri	Sayısı(Adet)
Büyükbaş Hayvanlar	174
a.Sığır	97
b.Öküz	77
Küçükbaş Hayvanlar	115
a.Koyun	108
b.Keçi	7
Yük ve Çeki Hayvanları	33
a.At	20
b.Eşek	13
Kümes Hayvanları	266
Arı Kovanı(Yerli)	8

Kaynak:Tarafımızdan yapılan anket sonuçlarından
düzenlenmiştir.

Şekil 36-Yokuşlu Köyü'nün Hayvan Varlığı (1986).

a.Büyükbaş Hayvancılık

Araştırma sahasındaki hayvancılık faaliyetinde,yetiştirilen en önemli hayvan türünü,büyükbaş hayvanlardan sığır oluşturmaktadır.köy ve mezraada otlak alanlarının bulunmaması,buna karşılık yayladaki çayır alanlarının mera olarak kullanılması,büyükbaş hayvan yetiştirilmesine imkân vermiştir.Yörede,küçükbaş hayvan da yetiştirilmekte,ancak kış mevsiminde hayvanların uzun süre ahırlarda beslenmesi zorunluluğu,büyükbaş

hayvancılığı ön plana çıkarmıştır.

Yokuşlu Köyü'ndeki toplam 174 büyükbaş hayvanın 97(% 55.7) adetini, sığırlar oluşturmaktadır(Tablo:21, Şekil:36). Bunun 25 adeti, sağımı yapılmayan dişi danadır. Sığırların büyük çoğunluğunu, doğu kırmızısı ırkı oluşturmaktadır. Sadece 14 adet jersey veya jersey-doğu kırmızısı melezi ırkı bulunmaktadır. 1974 yılında, bir aile Erzurum'dan damızlık jersey sığır ırkını köye getirerek, et ve süt verimi yüksek bu sığır ırkının köyde yaygınlaşmasını sağlamaya çalışmıştır.

Sığırların et ve süt verimleri oldukça düşüktür. Doğu kırmızısı sığır ırkının et verimi 150-200 kg. 'ı aşmazken, günlük süt verimi ortalama 3 kg. olarak gerçekleşmektedir. Öyle ki, jersey-doğu kırmızısı melezi de özelliklerini yitirerek, et verimi 300-350 kg. 'a, günlük süt verimi ise 7-10 kg. 'a kadar düşmüştür. Bütün bunlar, hayvan yemi olarak sadece kuru ot ve saman kullanılmasının ve yaz mevsiminde hayvanların, otlatılmak üzere yaylaya gidiş ve gelişlerinde günde 6 saat yürümek zorunda bırakılmasının sonucudur.

Yokuşlu Köyü'ndeki büyükbaş hayvanların 77(% 44.3)ini, öküzler oluşturmaktadır. Öküzlerin bu kadar fazla olmasının nedeni, özellikle tarlaların sürülmesinde güç kaynağı olarak kullanılmasıdır. Öküzler, kış mevsiminde ahırlarda beslenirken, ilkbahar ve sonbaharda tarlaların sürülmesinde kullanılmakta, yaz mevsiminde ise, bir çoban tutularak Öküz Yatağı mevkiinde otlatılmaktadır. Dişi danalar da sağılmadıkları için, yaz mevsiminde burada otlatılmakta, Öküz Yatağı mevkiinde otlatılan hayvan sayısı 100 adeti aşmaktadır.

b. Küçükbaş Hayvancılık

Araştırma sahasında, küçükbaş hayvan yetiştiriciliği pek önem kazanmamıştır. Sadece 9 aile, az sayıda koyun ve keçi beslemektedir(Tablo:21). Toplam 108 adet koyunun 60'ı, bir aileye aittir. Sürekli mezraada kalan bu aile, ticarî amaçlı olarak koyun beslemekte, yaz mevsimi boyunca ürettikleri tereyağ ve peynir ile 2-3 ay besledikleri kuzuları, köye gelen gezici tüccarlara satmaktadır.

Sığırlarda olduğu gibi,koyunlarda da et ve süt verimi düşüktür.Bir koyundan günde 0.5 ile 2 kg. arasında süt elde edilirken,et verimi 25-35 kg. kadardır.

Yokuşlu Köyü'nde,toplam 115 adet küçükbaş hayvan içeri-
sinde,7 adet keçi bulunmaktadırve bu hayvanların tamamı bir
aileye aittir.Koyun ve keçiler,sığırlarla birlikte yaz mevsiminde yaylada otlatılmaktadır.

c.Kümes Hayvancılığı

Yokuşlu Köyü'nde,kümes hayvancılığı da ekstansif metod-
larla yapılmaktadır.Bu faaliyet,her ailenin kendi et ve yumur-
ta ihtiyaını karşılamaya yöneliktir.Bu amaçla her aile,kümes
hayvanı olarak 5 ile 10 adet arasında tavuğa sahip bulunmak-
tadır.1986 yılında,köyde 250 adetten fazla kümes hayvanı bes-
lenmiştir.Bunların tamamını,tavuk ve horoz oluşturmaktadır.

d.Yük ve eki Hayvanları

Araştırma sahasında,özellikle yaz mevsiminde köy,mezraa
ve yayla arasında,ekonomik faaliyetlerin canlılık kazanması-
na balı olarak,ulaşım da yoğunlaşmaktadır.Ancak,yeryüzü şekil-
leri,ulaşımda motorlu vasıtaların kullanılması engellediğin-
den,ulaşım ve yük taşımacılığı,büyük ölçüde at ve eşek gibi
yük ve çeki hayvanları ile sağlanmaktadır.özellikle köy ile
mezraa arasındaki gidiş gelişlerde ve mezraa ile yayla arasın-
da,kuru ot taşınmasında tamamıyla at ve eşeklerden yararlanıl-
maktadır.Bu nedenle araştırma sahasında,her aile bir at veya
eşeğe sahip olmak zorundadır(Foto:16).

Özellikle mezraa ile yayla arasında,tekerlekli yk araç-
larının gidebileceği özellikte yollar bulunmadığından,yükler
tamamen hayvan sırtında taşınmaktadır.Yeryüzü şekillerinin
fazla engebeli olmadığı yerlerde,özellikle mezraaya yakın ta-
rım arazilerinden elde edilen kuru ot ve ekin emetlerinin
taşınmasında,öküzlerin çektiği kızıaklardan faydalanılmaktadır.

e.Arıcılık

Araştırma sahasında,sarıçam ormanlarıyla birlikte,ilkba-

harda arazinin çiçeklerle bezenmiş geniş bir ot formasyonu ile kaplanmasına rağmen, arıcılık gelişmemiştir. Bal ihtiyacını karşılımlık üzere her ailenin bir arı kovani bulunmasına rağmen, 1986 yılı yazında, köyde faal 8 arı kovani bulunmaktadır. Diğer ailelerin arı kovanları sönmüştür. Bal üretimi, yerli kovanlarda yapılmaktadır.

3.3. HAYVANCILIK ORGANİZASYONU

Araştırma sahasında, hayvancılık faaliyeti esas olarak mera hayvancılığına dayanmaktadır. Uzun bir kış mevsiminden sonra hayvanlar, Nisan ayından itibaren yaylada otlatılmaktadır. Bu nedenle hayvanlar, Nisan ayında mezraaya getirilmektedir. Köyde tarımsal faaliyetler de devam ettiğinden, her aileden bir veya iki kişi mezraaya çıkmaktadır.

Hayvanlar her sabah mezraada toplanıp, toplu olarak yaylaya çıkarılmakta, akşam mezraaya getirilmektedir. Her aileden 2 ya da 3 kişi, hayvanları sırayla yaylaya çıkarmaktadır. Ailenin sahip olduğu hayvan sayısı, iki veya daha fazla ise, bu aile iki veya daha fazla gün üst üste hayvanları yaylaya çıkarmaktadır.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların hepsi, geceleri mezraadaki ahırlarda barındırılmaktadır. Sabah ve akşam olmak üzere, hayvanlar günde iki defa sağılmaktadır. Elde edilen süt, süt makinelerinden geçirilerek yağı ayrıldıktan sonra peynir üretiminde kullanılmaktadır.

Öküzler ve sağılmayan sığırlar, Öküz Yatağı mevkiinde bir çoban tutularak yazlatılmaktadır. 1986 yılı yazında, Yokuşlu Köyü'ne ait 100 kadar büyükbaş hayvan, burada otlatılmıştır.

Yaz mevsiminde, hayvanlar yaylada otlatılırken, bir yandan da yayladaki çayır alanlarında otlar biçilerek kurutulmaktadır. Hayvanların yaylada otlatılması, Eylül ayının sonlarına kadar devam etmekte, havaların soğumasıyla hayvanlar, mezraadaki ahırlarda beslenmeye başlanmaktadır. Köydeki kuru ot ve saman yetersiz olduğundan, hayvanlar Kasım ayının başlarına kadar mezraadaki ahırlarda beslenir. Eylül ayının başlarında

mezraadan köye göçülmüş olmasına rağmen, hayvanlara bakmak üzere her aileden bir kaç kişi mezraada kalmıştır.

Kasım ayından itibaren hayvanlar, köydeki ahırlarda beslenmeye başlanır. Yaklaşık 5-6 ay süreyle ahırlarda kuru ot ve samanla beslenen hayvanlar, Nisan ayından itibaren yeniden yaylada otlatılır.

Elde edilen hayvansal ürünlerin büyük bir kısmı, köyde tüketilmektedir. Çok az bir bölümü, pazarlanmaktadır. Buna karşılık, üreme ile çoğalan ve bakılması mümkün olmayan hayvanlar, her yıl köye gelen gezici tüccarlara satılmaktadır.

3.4. HAYVANCILIKLA İLGİLİ BAŞLICA SORUNLAR

Araştırma sahasında hayvancılığın en önemli sorunu, verim düşüklüğüdür. Bu durum, hayvancılık faaliyetinin, ekstansif metodlarla yapılmasının bir sonucudur.

Yokuşlu Köyü'nde, her ne kadar hayvancılık faaliyeti, mera hayvancılığı şeklinde sürdürülmekteyse de, köy ve mezraada otlak alanlarının bulunmaması nedeniyle yayladaki otlak alanları yeşerinceye kadar, yaklaşık 6 ay süreyle hayvanların ahırlarda beslenmesi gerekmektedir. Bu süre içerisinde hayvanların sadece kuru ot ve samanla beslenmesi, verimin düşmesine neden olmaktadır.

Nisan ayından itibaren hayvanlar, yaylada otlatılmaya başlanır. Çayır ve mera alanlarının yetersiz oluşu, beslenen hayvan sayısının sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, araştırma sahasındaki otlak alanlarının, beslenen hayvanlar için yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki, aşırı otlatma nedeniyle yayladaki arazi çıplaklaşmıştır (Foto:6). Çoğu yerde tabii bitki örtüsü kendini yenileyemediğinden, çoban yastığı gibi hayvanların yemediği türler hakim duruma geçmiştir.

Otlak alanlarının yetersiz oluşu nedeniyle, aileler besledikleri bir kaç hayvanla yaylaya göç etmemekte, köye ait hayvanlar aileler tarafından sırayla yaylaya çıkarılmaktadır. Fakat, hayvanların her gün yaylaya gidiş ve gelişlerinde uzun

bir yürümek durumunda olmaları,hayvanların et ve süt verimini düşürmektedir.Et ve süt verimini arttırmak için,yörenin yerli ırkı doğu kırmızısı ile jersey sığır ırkı melezlemeye çalışılmışsa da,yöre şartlarında bu ırk da özelliklerini kaybetmiş,et ve süt verimi düşmüştür.

Araştırma sahasında,salgın hastalıklara karşı hayvanlar düzenli olarak aşılanmamaktadır.Köydeki hayvanlar,en son 1983 yılında aşılanmıştır.

Hayvancılık faaliyeti,bir aile dışında köylüye herhangi bir gelir sağlamamaktadır.Ailelerin sadece kendi ihtiyacını karşılamaya yardım etmektedir.Zaten,otlak alanlarının yetersiz oluşu ve pazarlama şartlarının gelişmemesi,ticarî hayvancılığı engellemiş,aileleri geçim tipi hayvancılık yapmaya zorlamıştır.

C. DİĞER İKTİSADİ FAALİYETLER

3.1. EL SANATLARI

Araştırma sahasında, el sanatları gelişmemiştir. Bu grup iktisadî faaliyetler içerisinde incelenebilecek 2 marangoz ve 1 semer atölyesi bulunmaktadır. Elektrik olmadığı için, marangoz atölyelerinde ağaçlar, el hızarı ile biçilmektedir. Marangoz atölyelerinin her ikisi de mezraada, ev olarak kullanılan konutların ikinci katında kurulmuştur.

Köyde bulunan semer atölyesi; yörede ulaşımında büyük ölçüde at ve eşeklerden faydalanılmasına bağlı olarak, araştırma sanası ile birlikte çevre köylere de hizmet etmektedir.

Araştırma sahasında 9 kişi duvar ustalığı yapmaktadır. Ancak, köyde her zaman inşaat işine rastlanmadığından, duvar ustaları 3-4 ay süreyle çevre köy ve şehirlere çalışmak üzere gitmektedirler.

Köyde küçükbaş hayvan yetiştirilmesine rağmen, halı ve kilim dokumacılığı gibi el sanatları gelişmemiştir. Sadece biçki-dikiş, örgü ve nakış gibi işler, köy kadınları tarafından ailenin ihtiyacını karşılamak üzere yapılmaktadır. Bu amaçla, her evde en az bir adet dikiş makinası bulunmaktadır.

3.2. ULAŞIM VE TİCARET

Yokuşlu Köyü, Yusufeli'ye 35 km. ve İspir'e 30 km. uzaklıktadır. Çoruh vadisi boyunca, bu iki ilçeyi birbirine bağlayan stabilize yol, köyün içinden geçmektedir (Şekil:18). Kış mevsiminde vadi tabanında uzun süre yerde kalmadığından, bu yol kapanmamaktadır. Ancak, arazinin eğimli olması nedeniyle yağışlı mevsimlerde heyelanlara rastlanmakta, yollar sık sık kapanmaktadır. Köy Hizmetleri kurumunun çalışmaları ile kapanan bu yol, kısa sürede açılmaktadır.

Çoruh ırmağının kuzeyinde yer alan köylerle ulaşım, ırmak üzerinde inşaa edilmiş tahta köprü ile sağlanmaktadır (Foto:14). Genişliği 6 m. ve uzunluğu 36 m. olan bu tahta köprü üzerin-

den,jip ve küçük münibüslerin dışında,diger motorlu vasıtaların geçmesi mümkün değildir.

Değirmen deresi,köy içinden geçmesine rağmen,dere üzerinde köprü bulunmamaktadır.Yaz mevsiminde derenin suyu çok azalmasına karşılık,ilkbahar ve kış mevsiminde derenin taşması ile köy içi ulaşım engellenmektedir.

Yokuşlu Köyü'nün yaklaşık 3 km. doğusundaki Köprüören Köyü'nden Yusufeli'ye,düzenli olarak her gün bir münibüs gitmektedir.Yokuşlu Köyü'nden Yusufeli, Artvin veya Erzurum'a gitmek için,önce Köprüören Köyü'ne gitmek gerekmektedir.Yusufeli-Köprüöre Köyü arasında çalışan iki münibüsün biri,Yokuşlu Köyü'nde oturan bir aileye aittir.

Yokuşlu Köyü'nden İspir'e gitmek,oldukça güçtür.Köprüören Köyü veya Yokuşlu köyü'nden İspir'e,belirli günlerde seferler düzenlenmemektedir.Ancak köyün yaklaşık 8-10 km. batısındaki Karakamış ve Geçitağzı köylerinden her gün bir münibüs İspir'e gittiğinden,önce bu köylere gitmek gerekmektedir.

Köy ile mezraa arasındaki ulaşım,büyük ölçüde yük ve çeki hayvanlarıyla sağlanmaktadır.1978 yılında orman yolunun tamamlanması ile,motorlu ulaşım vasıtalarının yaylaya kadar ulaşması mümkün olmuştur.Nitekim,günümüzde yaylada elde edilen kuru ot,kamyonlarla köye taşınmaktadır.Köy ile mezraa arasındaki toprak yol,1984 yılında tamamlanmış olmasına rağmen,yeryüzü şekillerine bağlı olarak ulaşım vasıtalarının mezraanın içine kadar girmesi mümkün olmamaktadır.Bu toprak yol,mezraanın 200 m. kadar güneyinde sona ermektedir.Köy ile mezraayı ve yaylayı birbirine bağlayan toprak yolun en önemli sorunu,özellikle yağışların arttığı ilkbahar mevsiminde heyelanlar nedeniyle bu yolun sık sık kapanmasıdır.

Araştırma sahasında,motorlu ulaşım vasıtalarının işleyebileceği toprak yollar bulunmasına rağmen,ulaşımda yine at ve eşek gibi hayvanlardan yararlanılmaktadır.Mezraa ile köy arasındaki eşya ve yolcu taşınmasında,her zaman ulaşım aracı bulmak mümkün olmadığından,büyük ölçüde at ve eşeklerden yararlanılır.Mezraa ile yayla arasında ise ulaşım,bir patika yolla sağlanmaktadır.Mezraadan yaylaya kadar uzanan toprak

yol bulunmasına rağmen, çok daha kısa olduğu için bu patika yol tercih edilmektedir. Otlatılmak üzere hayvanların yaylaya çıkarılmasında, yaylada elde edilen kuru otun mezraaya taşınmasında, bu yol kullanılmaktadır (Foto:16).

Araştırma sahasında haberleşme, Köprügören Köyü'ndeki PTT acentalığı yardımıyla sağlanmaktadır. Kitle iletişim aracı olarak her evde bir radyo bulunmasına karşılık, 1986 yılı yazında köyde elektrik bulunmadığından, henüz televizyondan yararlanılmamaktadır. Köyün kapalı bir sosyal ve ekonomik yapıya sahip oluşu, büyük ölçüde haberleşme ve ulaşım yetersizliği ile ilgilidir. Öyle ki, köyün şehirlerle ilişkileri çok sınırlıdır. Yakınlarının şehirde yaşamaları nedeniyle, ziyaret şeklinde şehirlere gidişler olmasına rağmen, bu çok istisnai bir durumdur.

Bunun yanında, erkek ve kadın nüfusun şehirle ilişkileri arasında, açık bir dengesizlik görülmektedir. İşleri nedeniyle erkek nüfus, sık sık Yusufeli veya çevre şehirlere gidebilirken, kadın nüfus içerisinde henüz köyden dışarı çıkmamış olanlara rastlanmaktadır.

Araştırma sahasında, ticaret faaliyetleri de gelişmiştir. Alışverişler, sınırlı mallar üzerinde yoğunlaşmıştır. Satılan başlıca ürünleri; canlı hayvan, hayvansal ürünler (tereyağ, peynir), buğday ve pirinç oluşturmaktadır. Şeker, çay, tarım ekipmanı (tırpan, orak, çapa gibi), ev eşyaları ve giyecekler, satın alınan malları oluşturmaktadır.

İhtiyaç fazlası ürünler gezici tüccarlara satılırken, ihtiyaç duyulan yiyecek ve giyecekler, her türlü eşyanın satıldığı Köprügören Köyü'ndeki bakkal dükkanlarından temin edilmektedir. Araştırma sahasından iki ailenin, Köprügören Köyü'nde bakkal dükkanı bulunmaktadır.

Nüfusunun daha fazla oluşu, ulaşım imkânlarının elverişliliği nedeniyle Köprügören Köyü, çevre köylerle birlikte Yokuşlu Köyü'nün de pazar yeri durumundadır.

3.3.ORMANCILIK

Araştırma sahasında nüfus,ormanla iç içe yaşamaktadır. Nitekim,Yokuşlu Köyü arazisinin % 92.6(1352 ha.)ını,orman arazisi oluşturmaktadır(Şekil:17,31).Bu ormanların yaklaşık 250 ha.'ını meşe,125 ha.'ını menengiçlerden oluşan ormanlar meydana getirirken,geri kalan 977 ha. ormanı,sarıçam ormanları oluşturmaktadır(Şekil:13).

Ormanlar,ekonomik açıdan sınıflandırılırsa⁽¹⁾,araştırma sahasındaki ormanların % 27.7(meşe ve menengiçlerden oluşan orman)ını baltalık ormanlar,% 72.3(sarıçam ormanları)ını ise koru ormanları oluşturur(2).Bu ormanların tamamı,devlete ait ormanlardır.

Araştırma sahasındaki bu orman potansiyeline rağmen,köy nüfusu bu orman potansiyelinden rasyonel bir şekilde yararlanamamaktadır.Sarıçam ormanları üzerinde Orman İdaresi tarafından sürdürülen kesim işlerinde,Yokuşlu Köyü'nden toplam 19 kişi çalışmaktadır.Bunlar,sadece yaz mevsiminde çalıştırılan mevsimlik işçilerdir.1986 yılı itibariyle,her işçiye,kestiği 1 stern ağaç için 2500 TL ücret ödenmiştir.

(1)DOĞANAY,H.,1986,a.g.e.,s.515.

(2)Orman arazisi,1/25 000 ölçekli topografiya haritesi üzerinde yapılan ölçümlerle hesaplanmıştır.

ÖZET ve SONUÇ

Orta Çoruh havzasında yer alan araştırma sahasında, sosyal ve ekonomik hayat, fizikî coğrafya şartlarının etkisiyle şekillenmiş; vadi tabanında yer alan köy yerleşmesine sosyo-ekonomik bağlarla bağlı olarak, vadinin güney yamaçları üzerinde, farklı yükseltilerde mezraa yerleşmesi ile yayla ortaya çıkmıştır.

Çoruh ırmağı ve Değirmen deresi tarafından derin vadilerle parçalanmış olan araştırma sahası, oldukça engebeli bir görünüm kazanmıştır. Çoruh vadisi tabanında, yarı kurak iklim şartları etkiliyken, vadinin güney yamaçları üzerinde, yükseltinin artışına bağlı olarak iklim şartları değişmekte, 2300-2400 m.'den sonra alpin kata ulaşılmaktadır. Yükselti ile değişen iklim şartlarına bağlı olarak, bitki örtüsü de değişmektedir. Vadi tabanından yaklaşık 1000-1200 m. yüksekliğe kadar maki türleri, 1200 m. den sonra hakim bitki örtüsünü sarıçam oluşturmaktadır. Çoruh ırmağı, Değirmen deresi ve yüksek kesimlerdeki kaynak suları, araştırma sahasının zengin su kaynaklarını oluşturmaktadır.

Bu fizikî coğrafya şartları, araştırma sahasındaki beşerî ve özellikle ekonomik faaliyetleri büyük ölçüde etkilemiştir. Tarım arazilerinin çok az oluşu, nüfusun geçimini temin edememesine ve dolayısıyla göçe neden olmuştur. Bugünkü durumuyla ekonomik kaynaklar, 1986'da 38 ailenin oluşturduğu 213 nüfuslu Yokuşlu Köyü nüfusunun geçimini sağlamaktan uzaktır. Nitekim artan göç olayına bağlı olarak, 1970 yılından itibaren Yokuşlu Köyü nüfusu sürekli azalmıştır. Göç olayının bir sonucu olarak, Yokuşlu Köyü'nde uzun yıllar kadın nüfus fazlası gözlenmiştir.

Araştırma sahasında matematiksel nüfus yoğunluğu, Türkiye ortalaması (0.65 kişi/ha.)nın çok altındayken (0.14 kişi/ha.), arazinin engebeli ve tarım arazisinin çok az oluşuna bağlı olarak, fizyolojik ve tarımsal nüfus yoğunluğu 2.50 kişi/ha.'a yükselmiştir.

Yokuşlu Köyü'nde eğitime yeterince önem verilmemektedir. Her ne kadar okuma-yazma oranı % 80 civarında olsa da, orta ve yüksek öğrenime devam edenlerin sayısı çok azdır. Bu durumun

ortaya çıkışında en önemli etken,geçim sıkıntısıdır.Eğitim konusunda,kız ve erkek çocuklar arasında ayırım gözetilmektedir.Araştırma sahasında,kültürel ve sosyal yapıya bağlı olarak,e-konomik durumu iyi olan aileler,erkek çocuklarının eğitime devam etmelerini desteklerlerken,kız çocuklarını bu konuda engellemektedirler.

Köyde bir ebenin bulunmayışı,sağlık konusu ile ilgili en önemli sorunu oluşturur.Çocuklara yapılan koruyucu aşılar için köyün 3 km. doğusundaki Köprügören Köyü sağlık ocağına başvurulmaktadır.Acil durumlarda,ilk müdahale bu sağlık ocağında yapılırken,hastalığın önemine göre Yusufeli ve Erzurum'daki sağlık kurumlarına müracat edilmektedir.

Araştırma sahasında yeryüzü şekilleri,su şartları ve sürdürülen tarımsal faaliyetlere bağlı olarak,gerak köy ve gerekse mezraada,sık dokulu bir yerleşme ortaya çıkmıştır.Her iki yerleşme,tarım arazilerinin bulunduğu konumda kurulmuşken,yer seçiminde su kaynaklarına yakın olma isteği göz önünde bulundurulmuştur.Yerleşmeler,yeryüzü şekillerine uygun olarak şekillenmiştir.Arazinin çok eğimli oluşuna bağlı olarak,konutların birinci katının arka cephesi zemine gömülmüş,özellikle mezraadaki konutlar birbirinin üzerine inşaa edilmiş gibi bir görünüm kazanmıştır.Arazinin eğimli oluşuyla ilgili olarak,belirgin bir sokak sistemi gelişmemiştir.

Yokuslu Köyü mezraası,bir köy yerleşmesi görünümündedir.Konut sayısı,köydeki konutların sayısına çok yakındır.Yaz mevsiminde ikâmet edilmesi nedeniyle,mezraadaki konutların onarım ve modernleştirilmesine önem verilmemektedir.

Konut inşaaasında,çevreden kolayca sağlanabilen taş ve ahşap malzeme,birlikte kullanılmaktadır.Ekonomik seviyenin düşük oluşu ile ilgili olarak,modern yapı malzemelerinin kullanımı yok denecek kadar azdır.

Ormana çok yakın olan mezraada,ağaç temini daha kolay olduğundan ahşap malzeme,fazla işlenmeden bol miktarda kullanılmıştır.Geçici bir yerleşme olması nedeniyle,konut inşaaasında iççiliğe önem verilmemiştir.Buna karşılık köydeki konutlarda ağaç temini daha zor olduğundan ahşap malzeme daha düşük oran-

da kullanılmıştır.

Araştırma sahasında bol miktarda ahşap malzeme kullanıldığından, konutların büyük çoğunluğu iki katlı inşaa edilmiştir. Birinci katın yan bileşenleri yığma taş duvar, ikinci kat ise çoğunlukla ahşap malzeme kullanılarak yapılmıştır.

En önemli eklentilerden birini oluşturan ambar, çoğunlukla evlerin ikinci katında bulunmaktadır. Evden ayrı kurulmuş ambarlar, nemden korumak için, ahşap direkler üzerine inşaa edilmiştir.

Çatı örtü malzemesi olarak, çoğunlukla hartama kullanılmıştır. Ancak yağmur suyunu sızdırdıkları için, özellikle köydeki konutların çatıları, galvenize saç ile örtülmüştür. Çatı örtü malzemesi olarak hartama kullanılmış konutların sayısı, mezraa yerleşmesinde daha fazladır.

Topoğrafya, iklim, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler, konutların şekillenmesinde etkili olmuştur. Ev olarak kullanılan konutların birinci katı; oturma, yatma ve mutfak fonksiyonlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. İkinci katın üzeri ise, bir çatı ile örtülerek etrafı açık bırakılmaktadır.

Eyvan olarak adlandırılan bu bölümde, çoğu zaman bir ambar yer almaktadır. Ekonomik durumu iyi olmayan ailelerin konutlarında odalar; yatma, oturma ve mutfak fonksiyonlarının hepsine birden hizmet edecek şekilde düzenlenmiştir. Zengin ailelerin evlerinde ise, fonksiyonları farklı olarak oda sayısı artmaktadır.

Kış mevsiminde birinci kattaki odalarda oturulurken, yaz mevsiminde sıcaklık değerlerinin yüksek olması nedeniyle eyvanda oturulmaktadır. Eyvan, aynı zamanda meyva ve sebzelerin kurutulması işinde de kullanılmaktadır.

Evlere su verilmesi için, su şebekesi bulunmadığından konut inşaaasında su kaynaklarına yakın olmaya önem verilmiştir.

Her evin bir tandırı bulunmaktadır. Tandır, çoğunlukla mutfağın bir köşesinde yer alırken, bazen evin bitişiğinde inşaa edilmiştir.

Geçim kaynağı tarım ve hayvancılığa dayandığı için; ahır, samanlık ve ambar gibi eklentiler ortaya çıkmıştır. Ancak yer-yüzü şekilleri, ev ve eklentilerinin bir bahçe içerisinde toplanmasını engellemiştir. Eklentiler evden ayrı, fakat evin yakınına kurulmaya çalışılmıştır.

Köyde, ot ve saman üretimi fazla olmadığından, ayrı bir eklenti olarak samanlık inşaa edilmemiştir. Ahırların ikinci katı veya ahırın bir bölümü samanlık olarak değerlendirilmiştir. Mezraada ise ahırların ikinci katı, yörede körk adı verilen, ot depolama yeri olarak kullanılmaktadır. Ahırlardan ayrı olarak mezraanın kenarında inşaa edilmiş samanlığın ikinci katında, harman zamanına kadar ekin demetleri saklanmaktadır. Harmandan sonra birinci katta saman depolanırken, ikinci kat ot deposu olarak kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında tarım ve hayvancılık, birbirini tamamlayan iki ekonomik faaliyet branşını oluşturur. Bu faaliyetler; köy, mezraa ve yayladan meydana gelen üç yükselti basamağında birlikte sürdürülür.

Vadi tabanındaki tarım arazilerinde, sulamalı tarla tarımı yapılırken mezraada kuru tarım sistemi uygulanmaktadır. İklim şartları, vadi tabanında çeşitli sebze ve meyvalarla birlikte çeltik tarımının yapılmasına imkân verirken, mezraada buğday ve arpadan oluşan tahılların tarımı yapılabilmektedir.

Yokuşlu Köyü yaylası, yaz mevsiminde otlak alanı olarak kullanılırken, aynı zamanda hayvanların kışlık yiyeceklerini oluşturan kuru ot üretiminde de yararlanılmaktadır.

Köyde, Nisan ayından itibaren yoğunluk kazanan tarımsal faaliyetler, gecikmeli olarak mezraa ve yaylaya kaymaktadır. Ancak Haziran-Temmuz-Ağustos aylarında, her yükselti basamağında aynı anda tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesi gerektiğinden, toplu olarak köyden mezraaya göçülmemektedir. Bu nedenle, yaz mevsiminde köy ve mezraa arasında sürekli olarak ilişkiler devam etmekte, günlük gidiş gelişlere sıkça rastlanmaktadır. Bu mevsimde köyde nüfus bulunmakla birlikte, tarımsal faaliyetlerin daha fazla yoğunlaştığı mezraada nüfus daha fazladır.

Araştırma sahasında,ekstansif tarım sistemi uygulanmaktadır.Tarım arazileri,çok küçük parseller şeklinde parçalanmıştır.Makina kullanımı,yok denecek kadar azdır.Zaten tarım arazisinin az,eğimli ve tarla parsellerinin çok küçük oluşu,makina kullanımını büyük ölçüde engellemiştir.Bunun yanında aileler,tarım makinaları alabilecek mâli güce sahip değildir.

Uzun süre,vadi tabanındaki tarım arazisinde sulama suyu sıkıntısı çekilmişse de,1984 yazında Köy Hizmetleri örgütü tarafından inşaası tamamlanan sulama kanalı ile,bu sorun tamamen ortadan kalkmıştır.Mezraada ise özellikle arazi eğiminin fazla oluşu,tarım arazilerinin sulanması imkânını ortadan kaldırmıştır.

Araştırma sahasında,verim arttırmak üzere sunî gübre kullanımı yok denecek kadar azdır.Gübre olarak tamamen çiftlik gübresi kullanılmaktaysa da,tohum ıslahına ve ilaçlamaya önem verilmemesi,tarımda verimin düşmesine neden olmaktadır.

Araştırma sahasındaki hayvancılık faaliyeti de,ekstansif metodlarla sürdürülmektedir.Hayvanların yaz mevsimi boyunca yayladaki meralarda otlatılmaları,buna karşılık 5-6 ay gibi uzun bir süre ahırlarda kuru ot ve samanla beslenmesi,et ve süt veriminin düşmesine neden olmaktadır.

Mera alanlarının az,buna karşılık hayvan sayısının fazla olması sonucu ortaya çıkan aşırı otlatma ile yayladaki otlak alanları çoraklaşmıştır.

Yaylanın büyük bir bölümü otlak alanı olarak kullanılırken,diğer bir bölümü tarlalar şeklinde parsellenerek kuru ot üretiminde kullanılmaktadır.

Yaz mevsiminde geceleri mezraadaki ahırlarda barındırılan hayvanlar,gündüzleri otlatılmak üzere yaylaya çıkarılmaktadır.Hayvanların her gün mezraadan yaylaya çıkarılması sırasında uzun bir yol katetmek zorunda bırakılmaları,et ve süt veriminin düşük olmasına neden olmuştur.Verimi arttırmak üzere,jersey sığır ırkı ile doğu kırmızısı sığır ırkı melezleştirilmeye çalışılmış,ancak bu hayvanların da yaylada otlatıl-

maları,her gün uzun bir yol yürümek zorunda bırakılmaları ve beslemede sadece ot ve saman gibi hayvan yemlerinin kullanılması,bu ırkın özelliklerini yitirmesine ve verimin düşmesine neden olmuştur.

Araştırma sahasında sürdürülen tarım ve hayvancılık faaliyetleri,büyük ölçüde ailelerin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmiştir.İhtiyaç fazlası ürünlerin satılabilmesi için gerekli olan pazarlama imkânları yeterli değildir.Buğday,pirinç,tereyağ,peynir ve canlı hayvan gibi ürünler,köye gelen gezici tüccarlara değer fiyatının çok altından satılmaktadır.Bunun yanında meyva üretimi ihtiyaç fazlası olmakla birlikte,pazarlanamadığı için hayvan yemi olarak kullanılmakta veya çürümeye terk edilmektedir.

Yaz mevsimi,ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı bir devre iken,kış mevsiminde işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır.

Yokuşlu Köyü,stabilize bir yolla Yusufeli ve İspir'e bağlı olmasına rağmen,özellikle yağışların arttığı ilkbahar mevsiminde,taşkın ve heyelanlarla yollar kapanmakta,ulaşım güçleşmektedir.İlçe merkezi ve diğer şehirlere ulaşmak için,Köprüören Köyü-Yusufeli arasında çalışan minübüslerden yararlanılır.Köy ile mezraa ve köy ile yayla arasında toprak yol bulunmasına rağmen,her zaman ulaşım vasıtası temin etmek mümkün olmadığından,burada ulaşım at ve eşek gibi yük hayvanları ile sağlanmaktadır.

Ekonomik yapısı tarım ve hayvancılık faaliyetine dayanan Yokuşlu Köyü'nde,yükselti-iklim-bitki örtüsü ilişkisine bağlı olarak,bu ekonomik faaliyetlerin üç yükselti basamağında kademeli olarak sürdürülmesi zorunlu hale gelmiştir.Sonuç olarak araştırma sahasında;köy,mezraa ve yaylasıyla birlikte fiziki,beşeri ve ekonomik şartlardan kaynaklanan sorunlarına çözüm bekleyen bir kırsal yerleşim yöresi ortaya çıkmıştır.

ARAŞTIRMA SAHASININ TEMEL SORUNLARI VE BAŞLICA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.FİZİKİ YAPI İLE İLGİLİ SORUNLAR

a.Toprak Erozyonu Sorunu

Araştırma sahasında arazinin çok eğimli oluşu, toprak örtüsü oluşumunu büyük ölçüde engellemektedir. Yağışlara ve litolojik özelliklere bağlı olarak yörede sık sık heyelanlar meydana gelmektedir. Hatta, eğimin çok arttığı kesimlerde ana kaya yüzeye çıkmış bulunmaktadır.

Orman açılması ile kazanılmış tarım arazilerinde de, doğal dengenin bozulması ile eğime bağlı olarak toprak erozyonu sorunu ortaya çıkmıştır. Erozyonu önlemek için orman tahribinin önüne geçilmeli, bunun yanında özellikle köy mezraasındaki tarım arazilerinde taraçalama yapılmalıdır.

b.Su Taşkınları Sorunu

Çoruh ırmağı ve Değirmen deresinde, özellikle ilkbaharda yağışların artışına ve yüksek kesimlerdeki karların erimesine bağlı olarak, su seviyesi yükselmektedir. Bu nedenle, vadi tabanındaki tarım toprakları, Çoruh ırmağı tarafından taşınarak erozyona uğramaktadır. Toprak erozyonunu önlemek için, Çoruh ırmağı vadi yamaçlarının mutlaka ağaçlandırılması, bunun yanında ırmak yatağı kenarına koruyucu sed inşaa edilmesi gerekmektedir.

Değirmen deresinin yol açtığı toprak erozyonunu önlemek için, dere yatağı kenarlarına koruyucu sedler (betonarme) inşaa edilmiştir. Ancak dere yatağı, ilkbaharda alüvyon malzeme ile dolmakta, taşkın nedeniyle Değirmen deresi üzerinde ulaşımın sağlanması güçleşmektedir. Bu nedenle, Değirmen deresi üzerinde bir köprü yapılması gerekmektedir.

2.NÜFUS VE YERLEŞME İLE İLGİLİ SORUNLAR

a.Nüfus Artışı Sorunu

Geçim sıkıntısına bağlı olarak Yokuşlu Köyü,sürekli olarak dışarıya göç vermekte,bunun sonucu olarak köy nüfusu azalmaktadır.Nüfusu köyde tutmak,dolayısıyla düzensiz şehirleşmeyi önlemek için tarım ve hayvancılığın modernize edilmesi,verimin arttırılması ve yeni geçim kaynaklarının bulunması gerekmektedir.

b.Kültür Sorunu

Yokuşlu Köyü'nde okuma-yazma oranı % 80'i bulmasına rağmen,bu durum kültür seviyesinin yüksek olduğunu ifade etmemektedir.Zira,gelir seviyesinin düşük olmasına bağlı olarak orta ve yüksek öğrenime devam edenlerin sayısı çok azdır.Eğitim konusunda,kız ve erkek çocuklar arasında ayırım gözetilmektedir.

Köy nüfusunun kültür seviyesini yükseltmek için,Yokuşlu Köyü'nün 3 km. doğusundaki Köprügören Köyü'nde,çevre köylere de hizmet verecek şekilde bir orta öğrenim kurumunun açılması faydalı olacaktır.

c.Sağlık Sorunu

Köyde sağlık ocağı bulunmamaktadır.Yokuşlu Köyü'nde açılacak bir sağlık ocağı,ölümlerle sonuçlanan doğum olaylarının esgariye inmesini sağlayacaktır.

Vadi tabanında yapılan çeltik tarımına bağlı olarak üreme imkânı bulan sivrisinekler,köyde sıtma hastalığına neden olmaktadır.Sivrisineklerin üremesini önlemek için,köyde ilâçlama faaliyetlerine önem verilmesi gerekmektedir.

d.Yerleşme Sorunu

Araştırma sahasında yeryeşme şekli toplu olmasına rağmen,düzensizlik göstermektedir.Belirgin bir sokak sistemi gelişmediğinden,konutlar arasına motorlu ulaşım vasıtalarının girmesi mümkün değildir.Yerleşmedeki düzensizliği ortadan kaldırmak için,özellikle yeni konutların inşaatında bu konuya dikkat edilmelidir.

Taş ve toprak-saman karışımı malzeme ile inşaa edilen konutlar,kısa ömürlü olmaktadır.Konut inşaaasında modern yapı malzemelerinin,özellikle arabağlayıcı olarak kireç ve çimen-to kullanılmasına önem verilmelidir.

Çatı örtü malzemesi olarak kullanılan hartama,yağmur sularını sızdırdığı için sağlıklı olmamaktadır.Bu nedenle,çatı örtü malzemesi olarak hartama yerine kiremit ve galvenize saç kullanılmalıdır.

Mezraada içme ve kullanma suyu sorunu olmamasına rağmen, köyde içme ve kullanma suyu,sağlık şartlarına dikkat edilmeden Değirmen deresinden sağlanmaktadır.Yokuşlu Köyü'ne temiz içme ve kullanma suyu getirilmesi,konutlara su verilmesi ve kanalizasyon şebekesinin inşaa edilmesi gerekmektedir.

3.TARIM VE HAYVANCILIK İLE İLGİLİ SORUNLAR

a.Mülkiyet Sorunu

Araştırma sahasında tarım arazileri,miras yoluyla çok küçük parsellere bölünmüştür.Bu durum,tarımda makina kullanımını engellemekte ve dolayısıyla verimi düşürmektedir.Tarım arazilerinin ileride daha fazla parçalanmasını önlemek için toplulaştırmaya ihtiyaç vardır.Parçalanmanın fazla olmadığı mezraadaki ve yayladaki tarım arazilerinde,belirli bir parsel büyüklüğü normu kabul edilmesi için tedbir alınmalıdır.

b.Tarımda Makinalaşma Sorunu

Araştırma sahasında makinalaşma yok denecek kadar azdır.Tarım arazilerinin eğimli ve çok parçalı oluşu,ailelerin tarım makinası alabilecek mâli güce sahip olmamaları,tarımda makinalaşmayı engellemektedir.

Tarımda makinalaşma,tarımsal faaliyetlerden sağlanan gelirin artışı ile mümkün olacaktır.Bunun için de,devlet desteği ile tarımda entansif metodların uygulanması ve verimin artırılması gerekmektedir.

c. Gübreleme Sorunu

Araştırma sahasında, tarımda tamamen hayvan gübresi kullanılmaktadır. Verimin arttırılması için, toprak analizleri yapılarak, toprağın ihtiyaç duyduğu inorganik bitki besin maddelerine ve yetiştirilen ürünlere göre sunî gübre kullanımı arttırılmalıdır.

d. Sulama Sorunu

Vadi tabanındaki tarım arazisinde sulama sorunu bulunmasına karşılık, mezraadaki tarım arazileri sulanamadığından kuru tarım sistemi uygulanmaktadır. Mezraa çevresindeki kaynak sularının, tarım arazilerinin sulanmasında kullanılması gerekmektedir. Ancak suyun tarım arazilerine ulaştırılması için, mâli kaynaklara ve devlet desteğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Mezraadaki tarım arazilerinin sulanmasında, arazinin eğimli oluşu ile ilgili olarak, toprak erozyonunu önlemek için yağmurlama sistemi uygulanması gerekir.

e. İlâçlama Sorunu

Tarımda verimin düşmesindeki en önemli etkenlerden biri de, bitki zararlılarına karşı etkili mücadele yapılmamasıdır. İlâçlamaya önem verilmediğinden meyva üretimi düşmekte, hatta meyva ağaçları kurumaktadır. Bunun için araştırma sahasında, özellikle meyva ağaçlarının ilâçlanmasına özel bir önem verilmesi ve bu konuda köylünün bilinçlendirilmesi gerekir.

f. Hayvanların Beslenme Sorunu

Yaz mevsiminde yaylada otlatılan hayvanlar, kış mevsiminde köydeki ahırlarda beslenmektedir. Otlak alanlarının yetersiz oluşu yanında, kış mevsiminde hayvanların kuru ot, saman ve az miktarda arpa ile beslenmesi, et ve süt veriminin düşmesine neden olmaktadır. Verimin arttırılması için çiftlik hayvancılığının uygulanması ve fenni yem kullanımının arttırılması gerekmektedir.

g. Hayvan Irklarının Islahı Sorunu

Araştırma sahasında, et ve süt verimi düşük olan doğu kırmızısı sığır ırkı beslenmektedir. 1974 yılında bir aile tarafından köye jersey ırkı bir sığır getirilip, zamanla yerli ırk ile melezleme yoluna gidilmişse de, bu sığır ırkı yöre şartlarına uyarak yozlaşmış, özelliklerini kaybetmiştir.

Hayvancılık faaliyetinde verimi arttırmak için et ve süt verimi yüksek yeni sığır ırkları yetiştirilmelidir. Ancak, bu sığır ırklarının yaşama şartlarına uygun olarak, ahır besiciliği yapılmalıdır.

h. Hayvanların Salgın Hastalıklardan Korunması Sorunu

Araştırma sahasında hayvanlar, salgın hastalıklara karşı düzenli olarak aşılanmamaktadır. Köyde bu tür hastalıklara rastlandığında, Yusufeli Veteriner Hekimliği'ne müracaat edilmektedir. Ancak, geçen süre içerisinde çok sayıda hayvan telef olmaktadır.

Hayvanları salgın hastalıklardan korumak için, gezici veteriner hekimliğince yılda bir kaç kez kontrol ve aşılama yapılmalıdır. Salgın hayvan hastalıklarına rastlandığında, öncelikle hastalığın yayılmaması için ölen hayvanlar gömülmeli, hastalıklı hayvanlar karantinaya alınmalı ve vakit geçirilmeden veteriner hekimliğine müracaat edilmelidir.

1. Mera Sorunu

Yayla, beslenen hayvanlar için yetersiz bir mera durumundadır. Nitekim yaz aylarında aşırı otlatma nedeniyle çayırlar kendilerini yenileyememekte, otlak alanları çoraklaşmaktadır.

Mera sorununu çözmek için ormanların açılması ve yeni otlak alanlarının kazanılması, ormanlarımız için ayrı bir tehlikedir. Bunun yanında hayvanların her gün uzun bir yol katederek mezraadan yaylaya getirilmesi, et ve süt veriminin düşmesine neden olmaktadır. Bu gibi sorunları çözmek için hayvancılık organizasyonunun modernize edilmesi, yeniden düzenlenmesi gerekmektedir:

I.Mera hayvancılığı terk edilerek çiftlik hayvancılığına önem verilmesi,hayvan beslenmesinde fenni yem kullanımının arttırılması gerekmektedir.Böylece,hayvanların her gün mezaadan yaylaya götürülmesi zorunluluğu ortadan kalkacak,et ve süt veriminin düşmesi engellenmiş olacaktır.

II.Yayla,otlak alanı olarak değil,çayır üretimi sahası olarak değerlendirilmelidir.Böylece yok olma tehlikesiyle karşı karşıya gelen ot formasyonu korunacak,toprak erozyonu da önlenmiş olacaktır.

III.Yaylada tabii olarak yetişen ot formasyonunun biçilmesi yerine,verimi daha fazla olan yem bitkilerinin üretimine önem verilmelidir.Böylece hayvan beslenmesinde,kuru ot sıkıntısı önlenmiş olacaktır.

i.Arıcılığın Geliştirilmesi Sorunu

Yükselti-iklim ilişkisine bağlı olarak,800 m. yükseklikteki vadi tabanında 2350-2400 m. yükseklikteki Öküz Yatağı mevkiindeki alpin çayırlar katına kadar,bol miktarda çiçek içeren ot formasyonu,Şubat-Mart ayından itibaren kademeli olarak gelişmektedir.Bu potansiyele rağmen,araştırma sahasında arıcılık faaliyeti gelişmemiştir.Aileler kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yerli kovanlarla arıcılık yapmaya çalışmaktalar ise de,1986 yılı yazında kovanların çoğu sönmüş durumdadır.

Araştırma sahasında fenni kovanlarla yapılan arıcılığın teşviki,ülkenin bal üretimini arttırması yanında,köyün gelir seviyesinin yükselmesini de sağlayacaktır.

j.Pazarlama Sorunu

Tarımsal ve hayvansal ürünlerin pazarlanamaması,araştırma sahası nüfusunun gelir seviyesinin düşmesi ile sonuçlanan en önemli sorunlardan biridir.Ürünler,köye gelen gezici tüccarlar tarafından,değer fiyatının çok altından satın alınmaktadır.

Araştırma sahası yakınında Erzurum gibi büyük bir pazarın mevcudiyetine rağmen,bol miktarda üretilen meyvalar pa-

zarlanamadığı için çürümeye terk edilmektedir.

Pazarlama sorununu çözmek için, zaman geçirilmeden çevre köyleri de kapsayacak şekilde bir kooperatifin kurulması gerekmektedir.

4. ARASTIRMA SAHASININ DİĞER ÖNEMLİ SORUNLARI

a. Orman Alanlarının Korunması Sorunu

Yokuşlu Köyü'nde tarım arazilerinin çok sınırlı oluşu, buna karşılık geçimin sağlanması için tarım ve hayvancılık faaliyetinin sürdürülmesi, orman tahribi ile tarım arazisi kazanılmasını zorunlu hale getirmiştir. Mezraa ve yayladaki tarım arazilerinin hemen hemen tamamı, orman açılması ile kazanılmıştır. Günümüzde orman tahribi, hâlâ etkili bir şekilde devam etmektedir.

Orman alanlarını korumak için ilk olarak köyün yerinin değiştirilmesi düşünülebilir. Ancak bu çözüm, diğer orman içi ve yakını köyler için de düşünülürse, ülkeye büyük mâli külfet yükleyeceğinden, şimdilik mümkün görülmemektedir. Bunun yanında köyün yeri değiştirildiğinde, vadi tabanındaki verimli tarım arazisinin boş kalma tehlikesi de söz konusudur.

Bu durumda, denetimlerin arttırılması ile ormanların korunması, en etkili alternatif olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun için zaman geçirilmeden yörede tapu ve kadastro işlemleri tamamlanmalı; devlete, köyün tüzel kişiliğine ve şahıslara ait araziler belirlenerek, orman arazisi koruma altına alınmalıdır.

Orman tahribinin önlenmesi için denetimler yanında, bozuk orman alanlarının düzenlenmesinde yöredeki insan potansiyelinden faydalanılarak ağaçlandırma işlerine önem verilmelidir. Eğimli arazinin yeniden ağaçlandırılması ile hem toprak erozyonu önlenmiş; hem de gerek fidan dikimi ve gerekse ağaçlandırılmış sahanın bakımında yöre nüfusu çalıştırılarak işsizlik sorunu ortadan kaldırılmış olacaktır. Yöre nüfusunun gelir seviyesi arttığında, dolaylı olarak orman tahribinin de önüne geçilmiş olunacaktır.

Araştırma sahasındaki zengin orman potansiyelini yerinde değerlendirmek üzere kurulacak bazı sanayi tesisleri,yörenin geri kalmışlığını sona erdirecek bir başka tedbir olabilir.

b.Gizli İssizlik Sorunu

İklim şartlarına bağlı olarak,tarımsal faaliyetlerin bütün yıl boyunca aynı yoğunlukta sürdürülmesi mümkün değildir. Yaz mevsiminde tarımsal faaliyetler yoğunlaşırken,kış mevsiminde bu faaliyetlerin yoğunluğu azalmakta,ölü devreye girilmektedir.Kadın nüfusu ev işleriyle ilgili çalışmaları aynı yoğunlukta devam ederken,erkek nüfus işsiz kalmakta,zamanlarını kahvehanelerde oturarak geçirmektedir.

Gerek kış mevsimindeki bu ölü devreyi değerlendirmek ve gerekse köy nüfusunun gelir seviyesini yükseltmek için,araştırma sahasında ağaç işlemeciliği,kilim ve halı dokumacılığı gibi el sanatlarına önem verilmesi gerekmektedir.

c.Ulaşım Sorunu

Araştırma sahasını Yusufeli ve İspir'e bağlayan stabilize yol bulunmakla birlikte,yağışların arttığı ilkbahar mevsiminde Çoruh ırmağının taşması ve heyelanlar nedeniyle ulaşım güçleşmektedir.Ulaşımın sürekli olarak sağlanması için Çoruh ırmağı üzerinde uygun konumlarda köprüler kurulması,yolun asfaltlanması ve heyelan bölgelerinin betonarme sedlerle çevrilmesi gerekmektedir.

Köyü mezraaya ve yaylaya bağlayan toprak yol bulunmasına rağmen,köyde yeterli motorlu ulaşım vasıtasının olmaması,ulaşımın at ve eşek gibi yük hayvanları ile sağlanmasını zorunlu hale getirmiştir.Bunun yanında köy ve mezraa yerleşmeleri içerisinde motorlu ulaşım vasıtalarının girememesi,kuru ot ve ekin demetlerinin hayvan sırtında taşınmasını gerektirmiştir.

Araştırma sahasında ulaşım sorununu çözmek için;yerleşme ulaşım vasıtalarının girebileceği büyüklükte sokaklar içerecek şekilde düzenlenmesi,heyelanlarla kapanan yolların sürekli olarak açık tutulması,yolcu,ot ve ekin demetlerinin taşınması amacıyla köye münibüs,traktör,romörk ve kamyon gibi ula-

şım vasıtaları alınması gerekmektedir.

d.Turizmin Geliştirilmesi Sorunu

Araştırma sahası,sahip olduğu doğal güzellikleri ile zengin turizm potansiyeline sahiptir.Derin bir vadi içerisinde akan Çoruh ırmağı,Değirmen deresi üzerindeki küçük çağlayanlar,yükseltinin artmasıyla değişen tabii bitki örtüsü,geniş yayılış alanına sahip sarıçam ormanları,yaz mevsiminde yaylanın temiz ve serin havası,soğuk kaynak suları,yörede yaşayan tavşan,tilki ve ayı gibi av hayvanları yörenin turizm potansiyelini oluşturmaktadır.

Yörenin dinlenme ve av sporu amaçlı turizme hizmet edecek şekilde düzenlenmesi,araştırma sahasının geri kalmışlığını önleyecektir.

BAŞVURULAN KAYNAKLAR

A. Kitap ve Makaleler

- ATALAY, İ., 1982, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Univ. Sos. Bil. Fak. Yay. No. 9, İZMİR.
- _____, 1982, Toprak Coğrafyası. Ege Univ. Sos. Bil. Fak. Yay. No. 8, İZMİR.
- _____, 1983, Türkiye Vegetasyon Coğrafyasına Giriş. Ege Univ. Ed. Fak. Yay. No. 19, İZMİR.
- BİLGİN, T., 1971, Genel Kartografi II. İst. Univ. Yay. 1676, Coğr. Enst. Yay. 64, İSTANBUL.
- CAHEN, C., 1979, Osmanlılardan Önce Anadolu'daki Türkler (Çv. Yıldız Moran). e yay., İSTANBUL.
- DAYAN, E., 1984, (Çeviri) Klimajeomorfoloji. Atatürk Univ. Fen-Ed. Fak. Ed. Bölümü Ders Notl. 65, Coğr. Böl. Ders Notu 10, ERZURUM.
- DOĞANAY, H., 1984, Bölge Plânlamasının Coğrafi Esasları. Atatürk Univ. Fen-Ed. Fak. Ders Notl. 63, Coğr. Ders Notu 8, ERZURUM.
- _____, 1984, Üretim Coğrafyası. Atatürk Univ. Fen-Ed. Fak. Ed. Bölümü Ders Notl. No. 53, Coğr. Böl. Ders Notu 6, ERZURUM.
- _____, 1985, Türkiye Beşerî Coğrafyası (Nüfus ve Yerleşme). Atatürk Univ. Fen-Ed. Fak. No. 97, Coğr. Böl. No. 17, ERZURUM.
- _____, 1986, Türkiye İktisadî Coğrafyası (Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık). Atatürk Univ. Fen-Ed. Fak. Ders Notl. No. 102, Coğr. Böl. Ders Notl. No. 98, ERZURUM.
- EMİROĞLU, M., 1977, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık. Ank. Üniv. D. T. C. F. Yay. No. 272, ANKARA.
- ERENTÖZ, C. - KETİN, İ., 1962, 1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası, Trabzon Serisi ve Açıklaması. M. T. A. Enst. Yay. ANKARA.
- EROL, O., 1984, Genel Klimatoloji. ANKARA.

- ERİNÇ, S., 1969, Klimatoloji ve Metodları. İst. Univ. Yay. No. 994, Coğr. Enst. Yay. No. 35, İSTANBUL.
- KIRZIOĞLU, M. F., 1953, Kars Tarihi, I. Cilt, Taş Çağlarından Osmanlı İmparatorluğu'na Değın ve Ekleme, 1534-1921 Yılları Kronolojisi. Işıl Mat., İSTANBUL.
- NİŞANCI, A., 1975, Sıklık Dağılılıları ve Hava Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiye'nin Yağış Şartlarının İncelemesi. Atatürk Univ. Yay. No. 381, Ed. Fak. Yay. No. 73, Araş. Ser. No. 62, ERZURUM.
- _____, 1983, kurak Bölgeler-Türkiye'de Kuraklık. Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. Ed. Bölüml. Ders Notl. 50, Coğr. Böl. 5, ERZURUM.
- TANOĞLU, A., 1966, Nüfus ve Yerleşme. İst. Univ. Yay. No. 1183, Ed. Fak. Coğr. Enst. Neş. No. 45, İSTANBUL.
- TARKAN, M. T., Orta ve Aşağı Çoruh Havzası. Beşerî ve İktisadî Coğrafya Bakımından Bir Bölge Araştırması, Cümh. 50. Yıllı Armağanı, Atatürk Univ. Yay. No. 166, Ed. Fak. Yay. No. 37, Araş. Ser. No. 29, ANKARA.
- TOLUN-DENKER, B., 1977, Yerleşme Coğrafyası. Kıır Yerleşmeleri. İst. Univ. Yay. No. 2275, Coğr. Enst. Yay. No. 93, İSTANBUL.
- TUNÇDİLEK, N., 1967, Türkiye İskân Coğrafyası. Kıır İskânı (Köy-Altı İskan Şekilleri). İst. Univ. Ed. Fak. Yay. No. 1283, Coğr. Enst. Yay. No. 49, İSTANBUL.
- _____, 1978, Türkiye'nin Kıır Potansiyeli ve Sorunları. İst. Univ. Yay. No. 2364, Coğr. Enst. Yay. No. 96, İSTANBUL.
- _____, 1986, Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi. İst. Üniv. Yay. No. 3367, Deniz Bil. ve Coğra. Enst. Yay. No. 4, İSTANBUL.
- TURAN, O., 1973, Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi. Turan Neş., İSTANBUL.
- TÜMERTEKİN, E., 1978, Beşerî Coğrafya'ya Giriş. İst. Üniv. Yay. No. 2464, Coğr. Enst. Yay. No. 100, İSTANBUL.

B. Periyodikler

- D. İ. E., 1983, Türkiye İstatistik Yıllığı. Yay. No. 1040, ANKARA.
- D. M. İ. G. M., 1974, Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Bülteni. A
- H. G. M., 1958, 1/25 000 Ölçekli Topoğrafya Haritası "Tortum-G46-cl, c4" Paftaları.

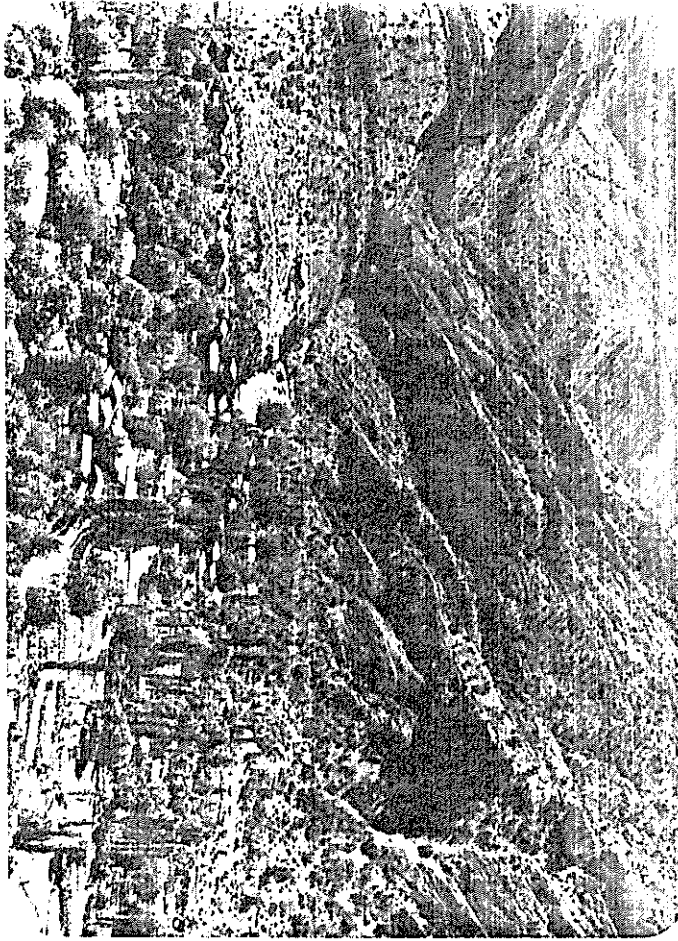

Foto:1-Yokuşlu Köyü'nün Toplu Görünüşü.

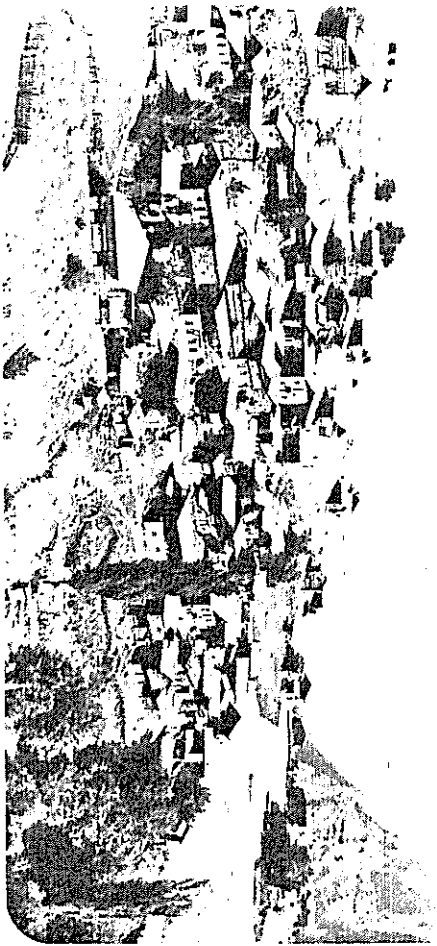

Foto:2-Yokuşlu Mezraası'nın Toplu Görünüşü.

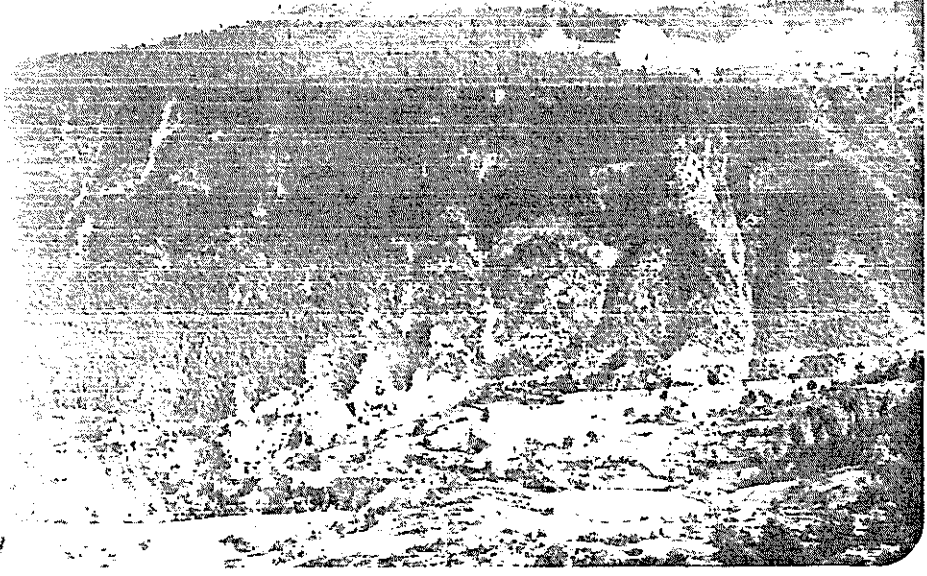

Foto:3-Yokuşlu Mezraası'nın batıdan görünüşü(Ön plânda orman açılması ile kazanılmış tarım arazisi ve Yokuşlu Mezraası, arka plânda ise Değirmen deresi vadisinin doğu yamaçlarındaki sarıçam ormanları ve Yamağüstü Mezraası bulunmaktadır).

Foto:5-Yokuşlu Mezraası'nın batısından bir görünüş.

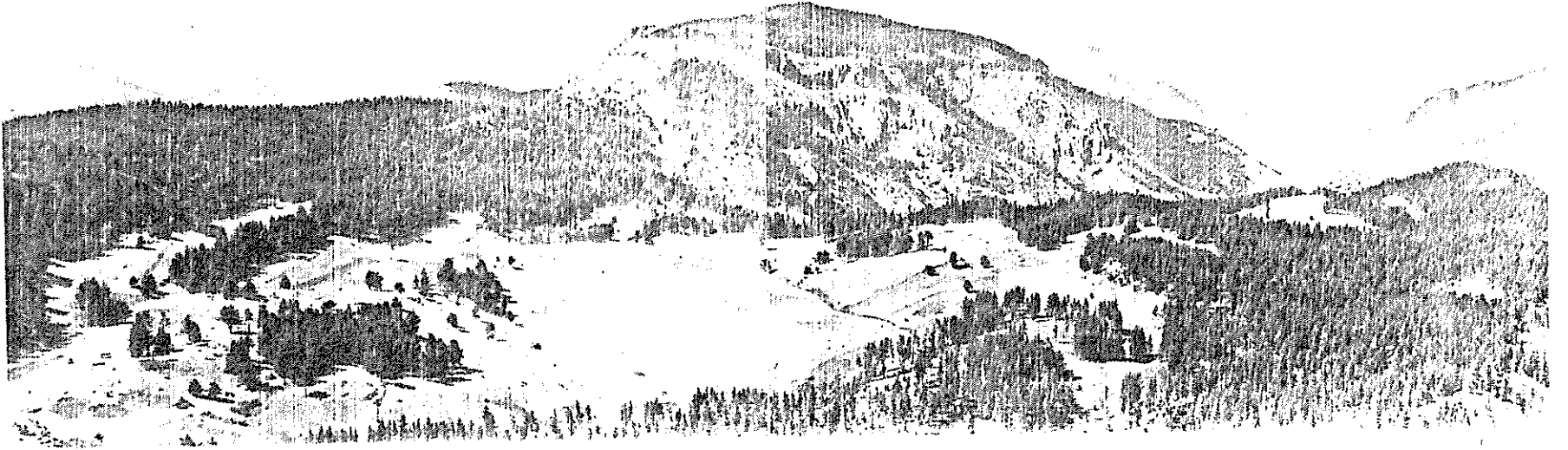

Foto:4-Yokuşlu Köyü yaylasının güneydeki Öküz Yatağı mevkiinden görünüşü.

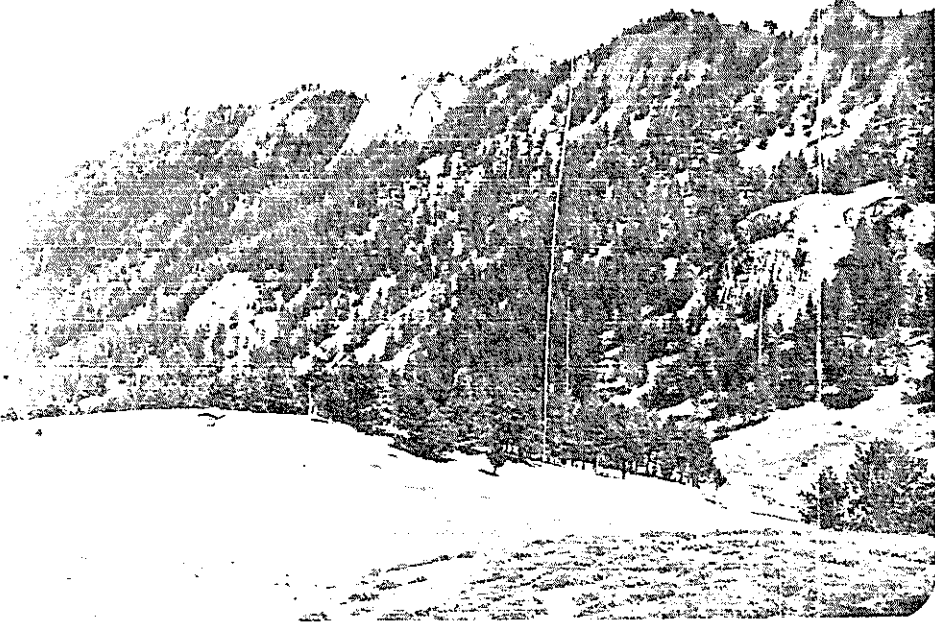

Foto:6-Öküz Yatağı mevkiinin batıdan görünüşü.

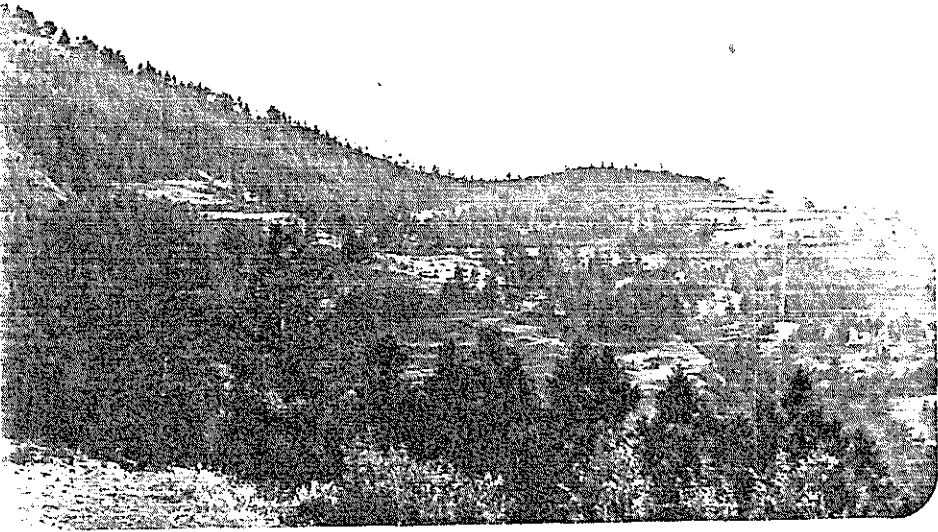

Foto:7-Yokuşlu Mezraası'nın kuzeybatısındaki Oşnes mevkiinde orman açılması ile kazanılmış tarım arazisinin görünüşü.

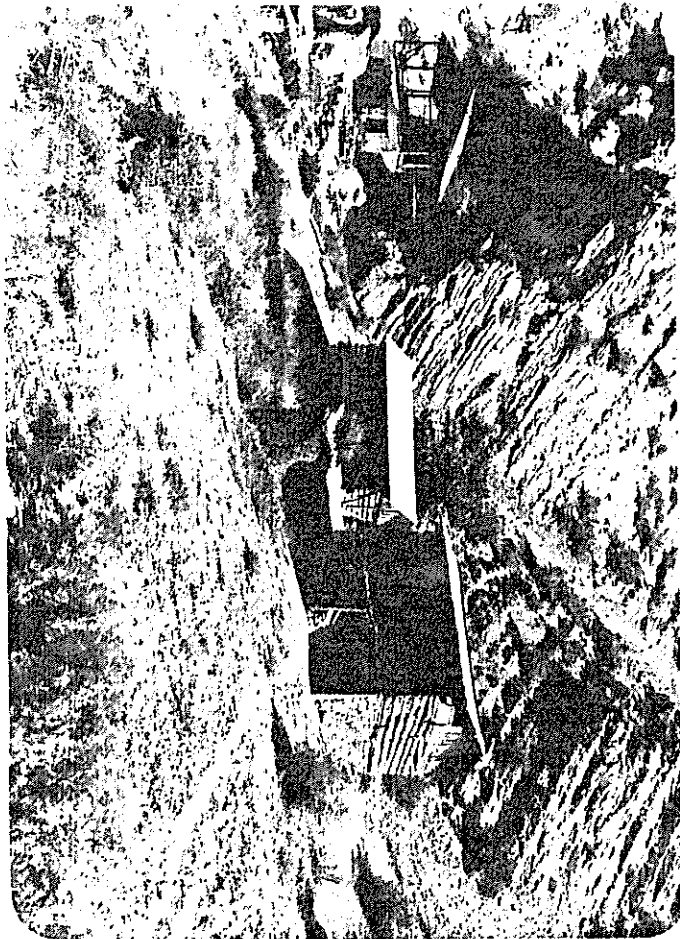

Foto:8-Yokuşlu Köyü'nde,Değirmen deresi vadisi Yamaci'nda kuruluş ev ve eklentilerinden bir görünüş.

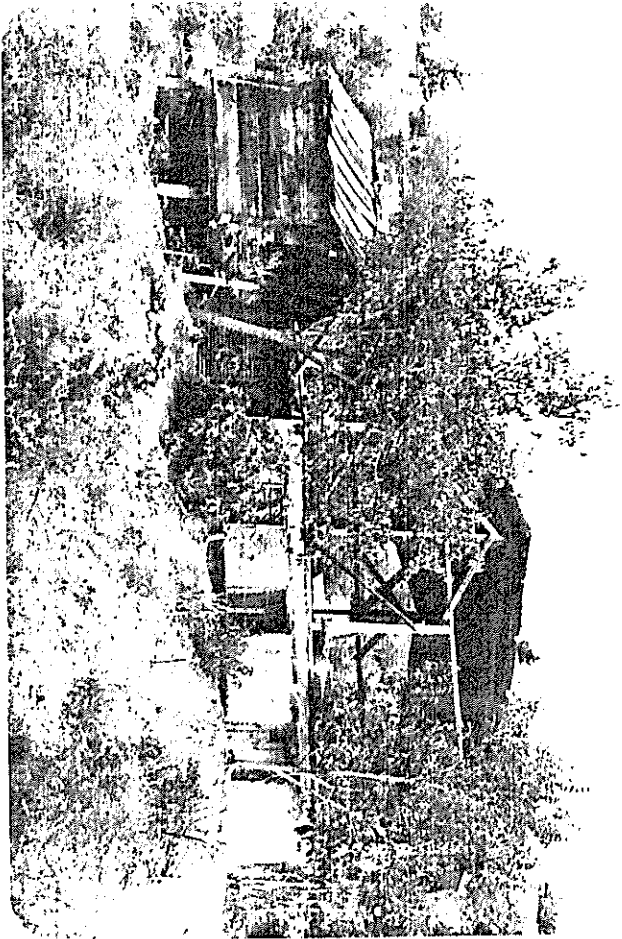

Foto:9-Yokuşlu Köyü'nde bir ev ve eklentisinden görünüş.

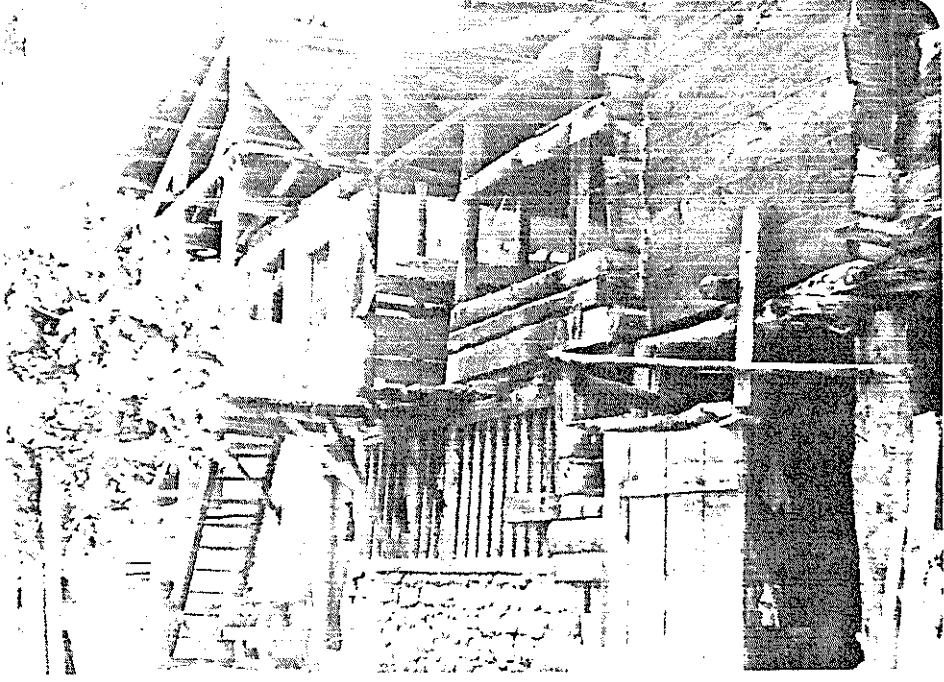

Foto:10-Yokuşlu Köyü'nde bir ev ve eklentisinden görünüş.

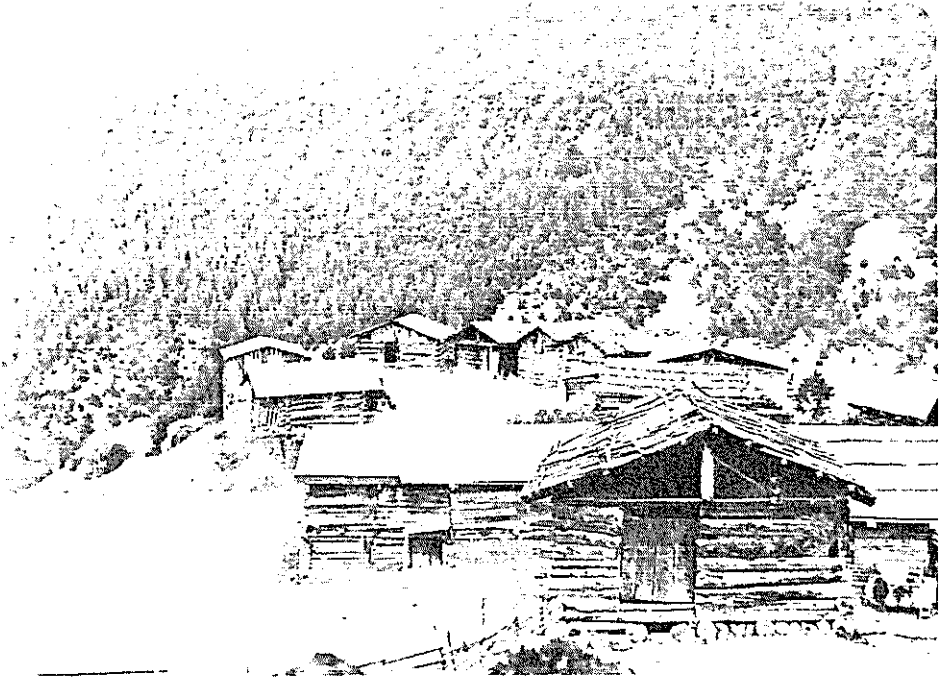

Foto:11-Yokuşlu Mezraası'nın kuzeydoğusunda,harman yeri etrafında sıralanmış eklentilerden bir görünüş.

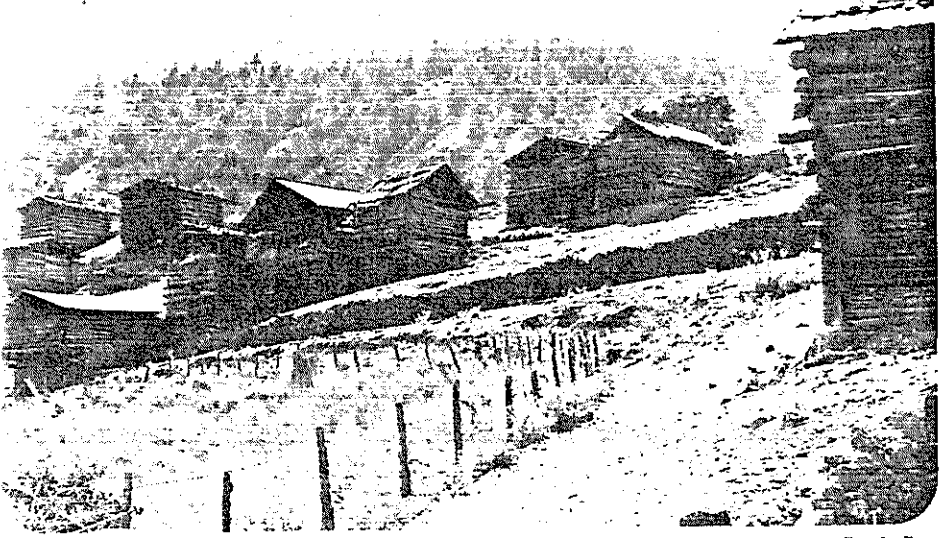

Foto:12-Yokuşlu Mezraası'nın kuzeydoğusundaki samanlıklardan bir görünüş.

Foto:13-Yokuşlu Köyü'nde bahçe içerisinde kurulmuş ev ev eklemlerinden bir görünüş.

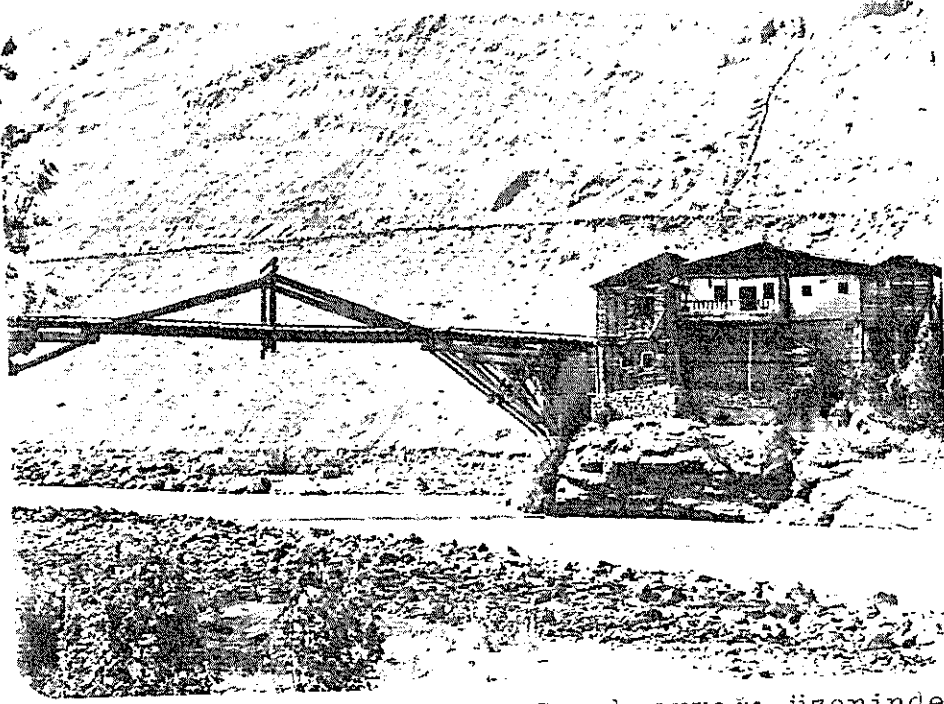

Foto:14-Yokuşlu Köyü'nün kuzeyinde, Çoruh ırmağı üzerinde kurulu ahşap köprü ve konutlardan bir görünüş.

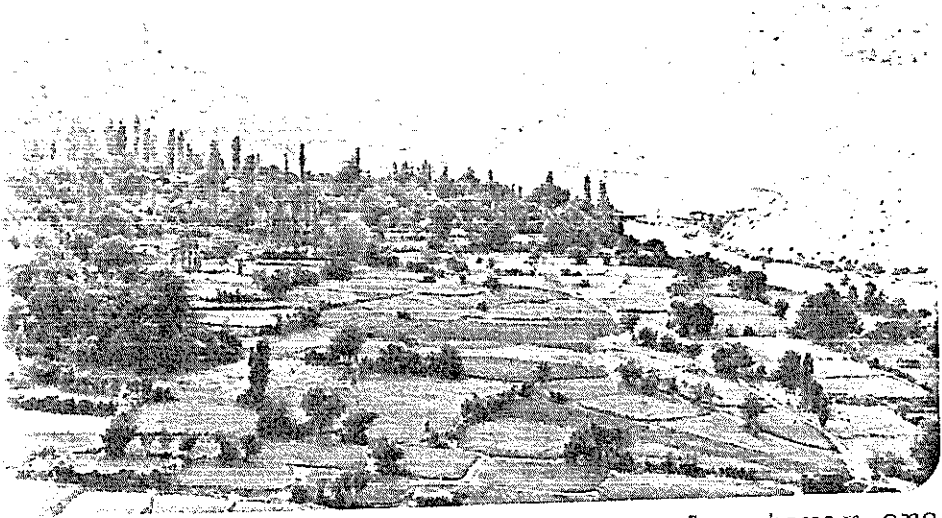

Foto:15-Yokuşlu Köyü'nde çeltik tarımı yapılan tarım arazisinden bir görünüş.

Foto:16-Yokuşlu Köyü yaylasından mezraaya kuru ot taşınmasından bir görünüş.

KÖY COĞRAFYA ETÜDÜ İÇİN ANKET FORMU

Köy Muhtarına-Heyet Üyelerine-Bilirkişilere Sorulacak Sorular

Anketin Uygulandığı Tarih:.....

Köyün Adı:.....

Anketi cevaplayanın adı ve soyadı:.....

Doğum yeri ve yılı:.....

Mesleği ve tahsil durumu:.....

Köyün Tarihçesi ve Konumu:

1.Köyün kuruluş tarihi.....Tarihçesi.....

2.Köyün ilk sakinleri.....

3.Köyün ilk kuruluş yeri.....

4.Köyün mahalle sayısı ve adları.....

5.Köyün ilk adı.....dır.

Köyün Fizikî Coğrafyası:

1.Köy sınırları içerisindeki dağların yerel adları.....

2. " " " vadilerin adları.....

3.Köy çevresinde aşırı sıcak ve soğuklar.....,ne zaman...
ne kadar.....

4.Yerel rüzgarlar en çok nereden ve ne zaman eserler.....
Kış.....Yaz.....İlkbahar.....Sonbahar.....

5.Kar yağışlarının başlama tarihi,yerde kalış süresi.....

6.Yağmurların etkili olduğu aylar.....

7.Kurak geçen aylar.....

8.Don olayının başladığı,bittiği tarih.....

9.Köyde çığ olayı.....

10.Köyde kırağı ve kırç olayı.....

11.Köyün hakim doğal bitki örtüsü.....

12.Bitki örtüsünün yeşerme ve kuruma tarihi.....

13.Toprak çatlaması görülür mü.....

14.Köydeki akarsuların adları.....

15.Köydeki kuyu,çeşme ve pınarlar.....

16.Köydeki göl,gölet,havuz ve kanallar.....

Köyün Beşerî Coğrafyası:

A.Nüfus:

1.Köyün nüfusu.....

2.Köyde tarımla uğraşmayan aileler.....

- 3.Köyden şehire göç eden aileler.....tarih.....nereye....
 - 4.Köyden yurt dışına gidenler.....nereye....yıl.....
 - 5.Son beş yıl içinde kaç çocuk doğdu.....ölenler...nedeni..
 - 6.Köyde görülen salgın hastalıklar.....yapılan işlemler....
 - 7.Köyde aşılarda yapılma durumu.....
 - 8.Köydeki nüfus artışı durumu.....
-

B.Yerleşme:

- 1.Köyde ilk inşaa edilen ev.....
 - 2.Köye ilk yerleşen.....
 - 3.Konut yapımında kullanılan malzemeler.....
 - 4.Yapı malzemeleri nereden temin ediliyor.....
 - 5.Konut inşasında karşılaşılan güçlükler.....
 - 6.Köyde şunlardan hangileri var:Köyodası.....bakkal.....
kahvehane.....camii.....hamam.....terzi.....mezarlık....
-

Köyün Ekonomik Coğrafyası:

A.Tarım:

- 1.Köyde ziraat yapılan saha,sulamalı.....kıraç.....da.'dır.
- 2.Ailelerin elinde bulunan arazi:
Sulamalı:En az.....en çok.....ortalama.....
Kıraç: " " "
- 3.Arazisi olmayan aileler.....
4. " " " geçimini ne ile temin ediyor.....
- 5.Köyde ailelerin geçimini sağlayabilmesi için gerekli tarım
arazisi
- 6.Köyde ortakçılık veya kiracılık yapan aileler.....
- 7.Köyde yetiştirilen tarım ürünleri.....
- 8.Ürünlerin verimi.....
- 9.Köydeki meyva ağaçları.....
- 10.Tarımda kullanılan araç ve gereçler.....
- 11.Tarımda kullanılan gübre çeşitleri.....
- 12.Tarım ürünlerinin ilaçlanması durumu.....
- 13.Verimi arttırmak için alınan tedbirler.....
- 14.Sulama faaliyetleri.....
- 15.Tarım ürünlerinin pazarlanması.....

B.Hayvancılık:

- 1.Köyünüzde bulunan yayla alanları(da.).....
 - 2.Köyünüzde toplam hayvan sayıları,büyükbaş.....küçükbaş.....
 - 3.Köyde arıcılık,tavukçuluk durumu.....
 - 4.Yaylada otlatmanın başlama ve bitiş tarihleri.....
 - 5.Köyaltı yerleşmelerinin durumu.....
 - 6.Otlak alanlarının yeterli olup olmaması.....
 - 7.Hayvan hastalıkları.....
 - 8.Veteriner kontrolü.....
 - 9.Kış mevsiminde hayvanların beslenme durumu.. ..
 - 10.Köyde ortalama yılda ne kadar hayvan satılır.....
 - 11.Hayvan ırkları.....
 - 12.Et ve süt verimi.....
 - 13.Verim düşüklüğünün nedenleri.....
 - 14.Elde edilen hayvan ürünleri.....
-

Köyde El Sanatları

- 1.Köyde hangi el sanatları ile uğraşılır.....
 - 2.kaç aile el sanatları ile uğraşıyor.....
 - 3.El sanatları için açılan kurslar ve tarihleri.....
-

Ulaşım-Ticaret-Turizm

- Köy ile ilçe merkezi ve diğer şehirlerle ulaşım durumu.....
- 2.PTT Acentalığı.....
 - 3.Köyün sattıkları ve aldıkları.....
 - 4.Köyde ticaretle uğraşanlar.....
 - 5.Köyde bulunan tarihî eserler.....
 - 6.Köye gelen yerli ve yabancı turist sayısı.....
-

Köyde Yaşayış:

- 1.Köyde yakacak durumu.....
- 2.Köyde içme suyu durumu.....
- 3.Köyün beslenme durumu.....
- 4.Köyde giyim durumu.....
- 5.Çalışma hayatında yılın ve günün periyodik durumu.....
- 6.Dinlenme " " " " "
- 7.Köyde düzenlenen eğlenceler.....

KÖY COĞRAFYA ETÜDÜ İÇİN ANKET FORMU:

Hane reislerine ve bireylerine sorulacak sorular:

Anketin uygulandığı tarih:

Köyün adı(Yeni):.....(Eski).....

Anketi cevaplayanın adı ve soyadı:.....

Mesleği:.....

Doğum yeri ve yılı:.....

Tahsil durumu:.....

Hane içindeki durumu:.....

A.BEŞERİ COĞRAFYA:

NÜFUS:

- 1.Aileniz toplam kaç kişi.....
- 2.Aile bireylerinin yaşları:Büyükbaba.....Büyükanne.....Baba.....
Anne.....Erkek çocuklar.....Kız çocuklar.....
Evli oğlunuz var mı?.....Sizinle mi oturuyor?.....
- 4.Ailenizde herhangi bir işe karar verilirken söz sahibi kimdir?.....
- 5.Evlenirken eşinizi tanıyormuydunuz?.....Oğlunuz veya kızınız evlenirken
evleneceği kişiyi tanımasına izin verecekmisiniz?.....
- 6.Eşiniz akrabanız mı?.....derecesi.....
- 7.Eşiniz eğer başka yerden geldiyse,nereden ve ne zaman geldi?.....
- 8.Ailenizden köyden dışarı giden var mı?.....Nereye.....sebebi.....
- 9.Son beş yıl içinde ailenizde ölen var mı?.....Ölüm nedeni.....
Kadın-Erkek.Öldüğü zamanki yaşı:.....
- 10.Ailenizin reisi kimdir?.....
- 11.Ailenizde bireylerin eğitim durumları:Büyükbaba.....Büyükanne.....
Baba.....Anne.....Erkek çocuklar.....Kız çocuklar.....
- 12.Üniversiteyi bitiren çocuğunuzvar mı?.....Nereyi bitirdi?.....
Nerede,ne iş yapıyor?.....
- 13.Ailenizde meslek liselirinde okuyan veya bitiren var mı?..... Hangi okul....
.....Ne iş yapıyor.....
- 14.Ailenizde hasta olan var mı?.....Kim?.....Hastalığı:.....
- 15.Hasta olduğunuz zaman ne yapıyorsunuz?.....
- 16.Çocuklarınıza aşı yaptırıyor musunuz?.....Nerede?.....
- 17.Ailenizde kaç kişi aktif bir işte çalışıyor?.....
- 18.Ailenizde tarım dışı faaliyet sürdüren var mı?.....Ne iş yapıyor?.....
- 19.Ailenizde çalışmak üzere köy dışına çıkan var mı?.....Nerede?.....
- 20.Ailenizden kaç kişi yaylaya çıkıyor?.....
- 21.Yazın köyde kalanlar kimlerdir?.....Ne iş yapıyorlar?.....

YERLEŞME (Köy Yerleşmesi):

1. Evinizin yapılış tarihi.....
2. Eviniz kaç kat.....Kaç oda bulunuyor?.....
3. Evinizde şunlardan hangileri var? Tuvalet, Banyo, Salon, Balkon, Mutfak, Tandır
4. Evinizde hangi eklentiler var? Ahır, Samanlık, Yemlik, Odunluk, Kiler, vs,
5. Evinizin duvarları ne ile yapılmıştır?.....
6. Evinizin çatısı ne ile örtülü?.....
7. Evinizin yapı malzemesini nereden temin ettiniz?.....
8. Yapı malzemesi temeninde karşılaştığınız güçlükler:.....
9. Evinizin pencerelerinin yönü ve sayısı:.....
10. Evinizin kuruluş alanı.....m² bahçe.....m² eklentiler.....m²
11. Eviniz nerede yapılmıştır? Bahçe alanı içerisinde, Sokak kenarında, Cadde kenarında, Köy meydanı kenarında, Yol kenarında.
12. Evinizin yerini seçerken nelere dikkat ettiniz? a) Köy Meydanına yakın olmak, b) Akrabalarımıza yakın olmak, c) Tarla, bağ veya bahçeye yakın olmak, d) Suyu yakın olmak, e) Yola yakın olmak.
13. Evin çatı durumu: a) Tek yöne eğimli, b) İki yöne eğimli, c) Üç yöne eğimli, d) Dört yöne eğimli, e) Düz damlı.
14. Eviniz iki katlıysa, katların kullanım durumu.....
15. Evinizin bahçesi var mı?.....Ne amaçla kullanıyorsunuz?.....bahçeniz ne ile çevrili.....
16. Evinizin planının bugünkü şeklinde olmasında ne etkili olmuştur?.....
17. Duvar kalınlıkları.....Pencere ebatları.....kapı boyutları.....

Mezraa Yerleşmeleri:

1. Evinizin yapılış tarihi:.....
2. Eviniz kaç kat.....Kaç oda.....
3. Evinizde şunlardan hangileri var? Tuvalet, Banyo, Salon, Balkon, Mutfak, Tandır
4. Evinizde hangi eklentiler var? Ahır, Samanlık, Kiler, Yemlik, Odunluk
5. Evinizin duvarları hangi malzemeden yapılmıştır?.....
6. Evinizin çatısı ne ile örtülü.....
7. Evinizin çatı durumu: a) Tek yöne eğimli, b) İki yöne eğimli, c) Üç yöne eğimli d) Dört yöne eğimli, e) Düz damlı
8. Evinizde kullandığınız yapı malzemesini nereden temin ettiniz?,,.....
9. Pencerelerin yönü ve sayısı.....
10. Evinizin yerini seçerken nelere dikkat ettiniz?.....
11. Evinizi nereye yaptınız? a) Bahçe içerisinde, b) Sokak veya cadde kenarına, c) Köy Meydanı kenarına, d) Yol kenarına.
12. Evinizin bahçesi var mı?.....Ne amaçla kullanıyorsunuz?.....Bahçe ne ile çevrili.....
13. Evinizin katlara veya odalara göre kullanılış durumu.....

Yayla Yerleşmeleri:

- 1.Evin yapılış tarihi.....
- 2.Evinizin oda sayısı.....
- 3.Evinizde şunlardan hangileri var?Tuvalet,Banyo,Salon,Balkon,Mutfak,Tandır.
- 4.Evinizin eklentileri:Ahır Samanlık,Kiler Odunluk,
- 5.Evinizin duvarları hangi malzemeden yapılmıştır?.....
- 6.Evinizin çatısı ne ile örtülü?.....
- 7.Evinizin yapı malzemesini nereden temin ettiniz?.....
- 8.Evinizin çatı durumu:Düz damlı,İki yöne eğimli gibi.
- 9.Pencerelerin yönü ve sayısı.....
- 10.Evinizin yerini seçerken nelere dikkat ettiniz?.....
- 11.Evinizin bahçesi var mı?.....alanı.....Ne amaçla kullanıyor sunuz?
.....Ne ile çevrili.....
- 12.Oturdüğunuz evin kullanım durumu.....

B.EKONOMİK COĞRAFYA:

TARIM:

- 1.kaç dönüm tarlanız var?Sulu.....Kıraç.....
- 2.Tarlanızın parsel sayısı:Sulu.....Kıraç.....
- 3.Parsellere göre tarla alanı:Sulu,1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....
8.....9.....Kıraç,1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....
- 4.Ortakçı veya yarıcı usulü tarlanız var mı?.....veriyor.....alıyor.....
- 5.Toprağınız yoksa ne işle meşgul oluyorsunuz?.....
- 6.Toprağınızı satın mı aldınız,miras mı kaldı?.....
- 7.Tarlanıza ne ekiyorsunuz(miktar).....
- 8.Tarlanızın verim durumu:.....
- 9.Meyve ağacınız var mı?.....Hangileri ve ne kadar?.....
- 10.Gübre kullanıyor musunuz?Hangi gübre ve ne kadar?.....
- 11.Tarım araç ve gereçlerinden hangileri var?.....
- 12.Ekimi ve hasadı ne zaman yapıyor sunuz?.....
- 13.Sulanabilir olup da sulayamadığınız kaç dönüm araziniz var?.....
- 14.Sulamadaki güçlükleriniz nelerdir?.....
- 15.İlaqlama yapıyor musunuz?Hangileri ve ne kadar?.....
- 16.Mezraa veya yaylada ne kadar tarlanız var?.....
- 17.Mezraa veya yaylada neler ekiyor sunuz,ne kadar?.....
- 18.Ürünlerinizi nasıl ve nereye pazarlıyor sunuz?.....

HAYVANCILIK:

- 1.Şahsınıza ait çayır ya da mera var mı?...Köyde.....Mazraada.....Yaylada....
- 2.Şu hayvanlardan hangileri ve kaçar tane var?Öküz.....İnek.....Koyun.....
Keçi.....At.....Merkep.....Katır.....Manda.....Tavuk....Arı(Kovan).....
- 3.Hayvanlardaki süt verimi:İnek.....Koyun.....
- 4.Hayvanlardaki et verimi:İnek.....Koyun.....Keçi.....
- 5.Tavuklarda yumurta verimi:.....
- 6.Tavuk ve yumurtaları nasıl ve nereye pazarlıyorsunuz?.....
- 7.Hayvanlarınızı kışın ne ile besliyor sunuz?.....Fenni yem
- 8.Hastalıktan bu yıl ölen hayvanınız var mı?.....Hastalık.....
- 9.Hayvanlarınıza aşı yaptırıyor musunuz?.....Nasıl,nerede?.....
- 10.Mezraaya çıkış ve ayrılış zamanları.....
- 11.Yaylaya çıkış ve ayrılış zamanları.....
- 12.Mezraa ve yaylada hangi faaliyetleri sürdürüyor sunuz?.....
- 13.Hayvan yemi olarak neler üretiyor sunuz?.....miktar.....
- 14.Yılda ne kadar kuru ot üretiyor sunuz?.....Yeterli mi?.....
- 15.Hayvan ırkları.....
- 16.Yıllık ürettiğiniz hayvansal ürünler (miktar).....
- 17.Bu yıl hayvanlarınızın yavru lama durumu:İnek.....Koyun.....Keçi.....
At.....Merkep.....Katır.....Manda.....
- 18.Yılda kaç hayvan satıyor sunuz?.....
- 19.Otlatma araziniz yeterli mi?.....Hangi tedbirleri alıyor sunuz?.....
- 20.Hayvanlarınızı ve hayvansal ürünlerinizi nereye ve nasıl pazarlıyor sunuz?
.....

ULAŞIM-TİCARET-TURİZM:

- 1.Şehre ne ile gidip geliyor sunuz?.....
- 2.Şehre ayda kaç defa gidip geliyor sunuz?.....
- 3.Sürekli olarak gittiğiniz şehir hangisi?.....
- 4.Uzak yerlerle nasıl haberleşiyor sunuz?.....
- 5.Şehire sattıklarınız?.....
- 6.Şehirden aldıklarınız?.....
- 7.Köyünüzden uzak şehirlere gittiniz mi?.... Nereye.....Kaç defa.....
Neden?.....
- 8.Ticaretle uğraşıyor musunuz?:.....Nedir?.....
- 9.Pazarlamak üzere hangi malları nereden getiriyor sunuz?.....
- 10.Kaç ulaşım aracınız var?....Motorlu(cinsleri).....
Motorsuz(cinsleri).....

EL SANATLARI:

1.Evinizde ş u el sanatlarından hangisi yapılıyor?

El Sanatı: Kim Nasıl Öğr. Ücret

Duvar Ust.	Ş oför
Marangoz	Halıcılık
Tamirci	Kilim dok.
Demirci	Biçki Dik.Nak.
Terzi	Ayakkabıcı
Berber	Diğerleri

C.KÖYDE YAŞ AYIŞ:

- 1.Nerede,hangi yakacağı kullanıyor sunuz?.....
- 2.Evinizde su var mı?.....Nereden getiriyor sunuz?.....
- 3.Yılda para olarak ne kazanıyor sunuz?.....
- 4.Yılın her ayında çalışıyor musunuz?.....Çalışmadığınız süre.....
- 5.Günlük çalışma ve dinlenme saatleri.....
- 6.Gecelerinizi nasıl değerlendiriyor sunuz?.....
- 7.Örf ve adetlerinize bağlı kalmaya çalışıyor musunuz?.....
- 8.Evinizde elektrik var mı?.....
- 9.Evinizde ş unlardan hangileri var?Buzdolabı,Çamaşır.Makinası,Elektrik Süpürgesi
Ütü,Mobilya,Halı,Televizyon,Radyo,Teyp,Dikiş Makinası,
- 10.Avcılık,balıkçılık yapıyor musunuz?.....Geçim kaynağı.....Zevk.....
- 11.Evinizde maaş karş ılığı çalışan var mı?.....Kim?.....
- 12.Evinizde emekli,gazi,yaş lılık maaşı alan var mı?.....
- 13.Ekmeğinizi nasıl temin ediyor sunuz?.....
- 14.İhtiyaç duyduğunuz yiyecek ve giyecekleri nereden ve nasıl temin ediyor-
nuz?.....
- 15.Günlük beslenmenizi neler teşkil ediyor? Sabah.....
Öğle..... Akşam.....

Yukarıdaki sorulara bağı lı olarak istedikleriniz,evinize almak isdedikleriniz,
gelecekte yapacaklarınız ve tasarladıklarınız,önerileriniz nelerdir?

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....